

Poštnina v kraljevini S. M. S. pavšalirana.

Leto XXXVI.

Številka 5.—9.

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik:

DR. RUDOLF SAJOVIC.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna tiskarna“.

1922.

VSEBINA.

1. <i>Ivan Škarja</i> : Naša samouprava	113
2. <i>Srečko Zuglia</i> : Subsidijarna i glavna privatna optužba protiv državnih i samoupravnih organa za krivična dela u službenem radu	134
3. <i>Univ. prof. dr. Metod Dolenc</i> : Čehoslovaški načrt k splošnemu delu kazenskega zakonika v primeri z našim	144
4. <i>Univ. prof. dr. M. Dolenc</i> : Razvoj kazenskega prava republike Avstrije po prevratu	162
5. <i>Miroslav Muha</i> : Izvršba proti državi	168
6. <i>Dr. Milan Škerlj</i> : Nekaj sodne statistike	173
7. Iz pravosodne prakse. A. Civilno pravo.	
a) Dajatev na strani dajalca in ne le njen sprejem na nasprotni strani mora biti nedovoljeno dejanje; sicer dajalec ne more zahtevati povračila. (§§ 1174, 1435, 1437 o. d. z.)	206
b) Oškodovancu gre cenilna vrednost poškodovanega predmeta, ako ga ni moči zopet postaviti v prejšnji stan. (§§ 354, 1294, 1295, 1323 o. d. z.)	208
c) Stavka lastnih železniških uslužbencev ni višja sila za železnico. (§§ 84, 5 ž. obr. pr., čl. 400 trg. z.)	210
d) Zastaranje odškodninskega zahtevka napram železnici; bistvene potrebnosti reklamacije (§§ 98 (3) 99 (3, 4) ž. obr. pr.)	211
e) Vpis carinskega posrednika v trgovinski register (čl. 19, 272 št. 3, 393, 409 trg. z., čl. 2, 6, 7, 8 št. 6, 9 pravilnika o carinskih posrednikih, Ur. list od 31. avgusta 1921)	213
f) K odpovednemu razlogu po čl. 14, točki 6 uredbe o stanovanjih od 21. maja 1921 št. 202 Ur. l.	214
g) Netočnost v krajevnem naslovu tožene delniške družbe ji ne jemlje pravnih zmožnosti. (§§ 1 in 7 c. pr. r., čl. 211 trg. z.)	261
h) Prizivno sodišče popresoja le v mejah prizivnih razlogov in prizivnega predloga. (§§ 496 ³ , 467 ³ , 462 c. pr. r.)	217

SLOVENSKI PRAVNIK.

Leto XXXVI. V Ljubljani, septembra meseca 1922. Štev. 5.—9.

Naša samouprava.

Ivan Škarja.

V št. 92. Službenih novin od 28. aprila 1922 so bili objavljeni:

1. Zakon o oblastni in okrajni samoupravi,
2. zakon o občni upravi,
3. uredba o razdelitvi države na oblasti.

Oba zakona in uredba tvorijo nekako celoto in se zlasti oba zakona medsebojno dopolnjujeta.

Zakon o oblastni in okrajni samoupravi prinaša temeljite spremembe nasproti prejšnji samoupravni (avtonomni) organizaciji v Sloveniji in tudi v nekaterih drugih pokrajinah, zato mislim, da mora ta zakon zlasti pravnike Slovenije zanimati.

Ustava obravnava samouprave v členih 96 — 101.

Člen 96 ustanavlja za posle krajevnega: občinskega, okrajnega in oblastnega značaja krajevno: občinsko, okrajno in oblastno samoupravo. Samoupravne posle oskrbujejo posebni samoupravni organi po določilih zakona. Po členu 99. ima oblastna skupščina pravico izdajati oblastne uredbe o vseh zadevah iz svoje pristojnosti.

Iz citiranih določil sledi, da so definitivno odpravljeni zemaljski sabori in deželni zbori ter njihove zakonodavne funkcije. Edina zakonodavna korporacija je sedaj narodna skupščina. Samoupravni organi imajo samo upravne posle; oblastni skupščini je v ta namen izrečno priznana pravica, da izdaja oblastne uredbe, katerih razglasitev pa sme oblastni veliki župan, ako najde, da nasprotujejo ustavi ali zakonom, zadržati do konca odločitve državnega sveta; razen tega imajo po členu 68. zakona o oblastni in okrajni samoupravi vsa sodišča pravico, da presojujejo v vsakem posameznem slučaju zakonitost oblastnih uredb. V tem pogledu je torej obseg kompetence

oblastne skupščine ožji kakor bivših zemaljskih saborov in deželnih zborov.

O kompetenci okrajev in občin ustava nima drugih določil, kakor da njihovi organi oskrbujejo lokalne samoupravne posle (čl. 96.) in da se predpišejo natančnejša določila o njihovi ureditvi in pristojnosti s posebnim zakonom (čl. 98.).

Elementi samouprave.

Teritorij in prebivalstvo, dva vidna elementa samouprave, sta določena glede oblasti in okrajev v uredbi o razdelitvi države na oblasti, glede občin pa sta že fiksirana po obstoječi razdelitvi države.

Subjekti samouprave so oziroma bodo občine, okraji in oblasti (čl. 96. ustave); ker so to pravne osebe, morajo organizacijski zakoni obsegati določila, kdo so njihovi organi in kako se ustanavljajo.

Predmeti (področje) samouprave so gospodarstveni, društveni in drugi odnošaji, katere je država izločila iz svoje uprave in jih prepustila samoupravam, pripoznavajoč s tem posredno, da je opravljanje teh poslov za lokalne edinice prvenstvenega, za njo pa le sporednega pomena.

Bistven element samouprave so končno odnošaji samoupravne edinice do države in do drugih samoupravnih edinic; celota teh odnošajev tvori delokrog samoupravne edinice, ki nam pove, kaj sme in kaj ne sme samoupravna edinica nasproti omenjenim drugim upravnim enotam, oziroma kaj smejo in kaj ne smejo druge upravne enote nasproti tej samoupravni edinici. V pojmu delokroga je torej izraženo, dokod seže upravna moč samoupravne edinice, dokod sežejo njene upravne pravice in dolžnosti.

Na podlagi tega razporeda samoupravnih elementov hočem poskusiti, da ugotovim spremembo nasproti prejšnjemu stanju samouprave zlasti glede Slovenije.

1. Organi samouprave.

V členu 96. ustave je splošno določilo, da oskrbujejo samoupravne posle posebni samoupravni organi. Besedica »posebni« mora imeti svoj pomen; mislim, da so s tem samo-

upravni organi pred vsem postavljeni v nasprotje državnim organom. Kajti upravna organizacija kraljevine Srbije pozna državne organe, ki opravljajo tudi samoupravne posle. Okružni načelnik in srezki načelnik, oba organa državne uprave, opravljata v zakonito določenih primerih tudi samoupravne funkcije. Ako je poudarek na besedah »p o s e b n i« samoupravni organi razumeti tako, da državni organi ne smejo vršiti funkcij samoupravnih organov, tudi ne subsidiarno, potem je treba omeniti, da zakon ni dosleden in da v nekaterih točkah ni v skladu s citiranim ustavnim določilom.

Otvorjanje in zatvarjanje sej oblastnih skupščin (čl. 53.), sklicevanje okrajnih skupščin (čl. 111.) je samoupravna funkcija, pripada torej skupščinskemu predsedniku, oziroma pri prvi nekonstituirani skupščini starostnemu predsedniku in ne velikemu županu. Te pravice velikega župana ni mogoče izvajati iz ustave, vrh tega ne odgovarja v čl. 96. ustanovljenemu načelu samouprave.

Organa oblasti oziroma okraja sta oblastna skupščina in oblastni odbor, oziroma okrajna skupščina in okrajni odbor, za oba velja načelo volitve; v tem se zakon drži ustavnih predpisov.

Poleg navedenih p o s e b n i h samoupravnih organov dopušča ustava v členu 98. kot izjemo, da se z zakoni ustanavljajo s k u p n a oblastva za iste stroke državnega in samoupravnega področja v oblasti. Dopustna je torej ustanovitev državi in samoupravam skupnih organov, ki bodo imeli moč o d l o č a n j a, ne samo posvetovanja ali nasvetovanja, v zadevah, ki bodo spoznane kot skupne. Ta institucija omogoča izhod iz težavnega položaja takrat, kadar je nemogoče točno določiti, ima-li na ureditvi konkretnih odnošajev prvenstveni interes samoupravna ali državna skupnost.

Za volitve v oblastno skupščino je prevzet mutatis mutandis volilni red za volitve v narodno skupščino, člane okrajne skupščine po volijo občinski odbori.

Določila zakona gredo pri omejevanju volivnosti v samoupravne zastope po mojem mnenju predaleč. Da policijski (politični) uradniki ne morejo biti izvoljeni za člane oblastnih in okrajnih skupščin (čl. 7. in 107.), je umljivo, ker po njih ve-

liki župan nadzoruje poslovanje samoupravnih teles; da bi pa bili izključeni od pasivne volilne pravice izmed drugih državnih uradnikov ravno finančni, gozdarski, agrarni uradniki in sodniki, druge kategorije pa ne, ni zadostno utemeljeno, vsaj ne za razmere v Sloveniji. Po mojem mnenju bi bilo dovolj, če bi bili izključeni politični in samoupravni uradniki. Samoupravam bi bilo le v korist, če imajo v svoji sredi upravne strokovnjake in sodnike, država pa bi tudi ne trpela bogve kaj in tudi ne njeni interesi.

Členu 20. bi bilo dodati, da je dolžan prevzeti stražo volišča, kogar določi volilni odbor, in da občina določi in plača nagrado za straženje. Predsedniki volilnih odborov pri zadnjih volitvah za ustavotvorno skupščino so imeli namreč ponekod sitnosti, ker ni bilo takega zakonitega določila in so se možje branili prevzeti nočno stražo.

2. Samoupravno področje.

a) O b l a s t n a s a m o u p r a v a.

Predmete, naloge o b l a s t n e samouprave našteva čl. 96. ustave taksativno in sicer:

1. oblastne finance: a) določanje oblastnega proračuna, b) razpolaganje z oblastnimi davščinami, ki se dajo oblastim na podstavi zakona, da pokrivajo oblastne razhodke;
2. oblastna javna dela kakor tudi gradbeni predpisi;
3. skrb za pospeševanje oblastnih pridobitnih interesov: poljedelstva, živinoreje, vinogradništva, sadjarstva, gozdarstva, rečnega in jezerskega ribarstva, lova kakor tudi za tehnične kmetijske izboljšave;
4. uprava oblastnih imovin;
5. skrb za narodno zdravje v oblasti kakor tudi za vse naprave, s katerimi se pospešuje zdravstveno stanje v oblasti;
6. skrb za socialne naloge v oblasti;
7. oblastne humanitarne naprave;
8. oblastne prometne naprave;
9. sodelovanje pri pospeševanju prosvete v oblasti;
10. sodelovanje pri strokovnem izobražanju v oblasti;

11. uvajanje in vzdrževanje naprav za štedenje, vzajemno pomoč in zavarovanje;

12. oddajanje mnenj na zahtevo vlade o zakonskih predlogih, ki se tičejo oblasti, kakor tudi vobče o vseh drugih predmetih, o katerih zahteva vlada njih mnenje.

Zdi se, da je takšna delitev kompetenc med državno in oblastno upravo bolj logična, kakor je bila po bivši avstrijski ustavi delitev med kompetenco državnega zbora in deželnih zborov. Kajti področje državne uprave mora biti univerzalno; kadarkoli in kjerkoli nastanejo skupne potrebe ali pa take potrebe, katerim se da najracionalneje zadostiti samo s skupnimi odredbami, je organizirana skupnost, t. j. država poklicana za ureditev. Kar pa skupnost iz posebnih razlogov prepusti od svojega univerzalnega področja v ureditev ali izvršitev ožjim korporacijam, to mora točno določiti, da ne nastanejo dvomi in zmešnjave. Pri tem pa ni prezreti tega, da življenje ne miruje, da so gospodarske, socialne, kulturne razmere v stalnem razvoju; poskrbljeno mora biti torej, da utegne temu razvoju slediti tudi samouprava. Pri državi v tem oziru ni formalnega zadržka, ker je njena kompetenca univerzalna; pri samoupravnem področju pa ima ta namen ustavno določilo, da razen zgoraj taksativno naštetih smejo biti z zakonom poverjeni oblastnim samoupravam tudi drugi posli. S tem ustavnim pooblastilom je dana možnost, da se bo oblastna samouprava lahko prilagodila tudi bodočim potrebam brez ustavnih sprememb.

Kakor je bilo že zgoraj v poglavju o samoupravnih organih omenjeno, dopušča čl. 98. ustave možnost, da se z zakonom prenese ena ali druga stroka samoupravnega področja v o b l a s t i na oblastvo, ki je za tisto stroko skupno samoupravi in državi; v takem slučaju se torej upravni predmet odvzame izključni upravi oblastne samoupravne edinice in združi z enako stroko državne uprave v oblasti.

Če pozorno pregledamo neštete posle, ki spadajo v področje samoupravnih oblastnih uprav, vidimo, da jih je deliti v dvoje vrst.

V prvo vrsto spadajo posli, navedeni pod točkami 1. do 11., ki obsegajo prave u p r a v n e funkcije; v teh zadevah

organi oblastne samouprave ugotavljajo potrebe, delajo sklepe in jih prevajajo v dejanja.

V drugo vrsto spadajo posli, navedeni pod točko 12.; tukaj organi samoupravne oblasti nimajo niti pravice niti dolžnosti, da upravljajo v pravem pomenu besede, temveč se na zahtevo vlade samo posvetujejo o potrebah in delajo sklepe, vsebujoče želje ali voljo oblastne samouprave, stvar izvršujočega državnega oblastva pa je, ali jih v svojem področju hoče upoštevati ali ne. Tej točki ustreza člen 98., predzadnji odstavek ustave, ki pravi, da zakon določa, katere d r ž a v n e posle rešuje veliki župan po posvetovanju z oblastnim odborom. V takih primerah gre za to, da veliki župan pred svojimi ukrepi v državnih poslih poizve izkušnje in želje oblastnega samoupravnega organa, da si olajša svoj sklep glede na smotrenost in izvršljivost.

Člen 2. zakona o oblastni in okrajni samoupravi prevzema v čl. 96. ustave našete posle oblastne samouprave, vendar z nastopnimi dodatki:

Pri točki 2., ki navaja gradbene predpise in oblastna javna dela, dostavlja v oklepaju: »Gradnje lokalnih železnic, kanalov, pristanišč, mostov, cest, avtomobilskih in zrakoplovnih zvez, regulacije potokov in hudournikov, odvrčanje nevarnosti poplav, izkoriščanje prirodnih dober itd.« S tem našteva samo primere za oblastna javna dela, kar je v skladu z ustavnim določilom v tej točki.

K točki 4. ustave: »uprava oblastnih imovin« dodaja izvršilni zakon pod točko 5.: »in izkoriščanjem oblastnih gospodarskih podjetij«, kar je tudi obseženo v prvem delu te točke.

Točki 11. ustave: »uvajanje in vzdrževanje naprav za štedenje, vzajemno pomoč in zavarovanje« dodaja zakon pod točko 12.: »skrb za prehrano naroda ob slabi letini«. Če se ta dostavek ne bi smatral kot izvršitveno določilo k tej ustavni točki 11. ali k točki 6., bi naložil oblastni samoupravi pravice in dolžnosti preko ustave. Pomislek postane tehtnejši, če se upošteva, da smatra država po sedanji organizaciji to skrb za državno zadevo. Imeli smo do pred kratkim celo posebno ministrstvo za prehrano in obnovo države, katerega glavni dedič je postalo ministrstvo za socialno politiko. Mislim, da bi bilo

točneje, če bi bil ta dostavek dobil to-le besedilo: »sodelovanje za prehrano naroda ob slabi letini«.

Med točke 3. in 4., 10. in 11. ter 11. in 12. ustavnega člena 96. uvršča člen 2. izvršilnega zakona te-le nove točke:

4. podpiranje obrta, industrije in združništva v oblastih;
12. sodelovanje na pospeševanju pomorskega ribarstva v oblasti;

14. zbiranje in urejanje statističnih podatkov za potrebe oblastne samouprave;

15. vobče skrb za pospeševanje gospodarstvenih in kulturnih nalog čisto oblastnega interesa.

Ker se statistično delo more subsumirati pod pojem vsake smotrene uprave, nove točke 4., 12. in 15. izvršilnega zakona pa le podrobneje izvajajo nekatere točke člena 96. ustave, zato po mojem mnenju zakon o oblastni samoupravi s temi novimi točkami ne gre preko ustavnega okvira.

Členi 53 do 100 zakona določajo podrobno, kako se navedeni posli dele med oba organa oblastne samouprave, t. j. med oblastno skupščino in oblastni odbor, in kako vršita vsak svoj del teh poslov. Obče načelo delitve poslov je, da se skupščina o važnejših stvareh posvetuje, dela sklepe in daje navodila, odbor pa upravlja in izvršuje v okviru danih mu sklepov in navodil.

V tem poglavju bi bilo morda umestno pri eventualnem bodočem noveliranju zakona spremeniti, oziroma dopolniti nekatera določila.

V členu 57. bi bilo črtati, da more veliki župan z ugovorom preprečiti od skupščine sklenjeno tajno sejo. To pomenja nedopustno vmešavanje v samoupravne posle skupščine, kajti po čl. 101. ustave ima veliki župan le pravico, zadržati izvršitev odločb samoupravnih organov, ki bi ne bile utemeljene v ustavi, zakonih ali oblastnih uredbah.

Člen 63, drugi stavek in člen 114, drugi stavek, bi bilo dopolniti tako, da oblastna skupščina postavlja vse o b l a s t n e, okrajna skupščina pa vse o k r a j n e samoupravne organe, kajti po členu 114 ima okrajna skupščina to pravico glede okrajnih samoupravnih organov, občine pa po obstoječih zakonih glede občinskih uslužbencev.

Člen 67. določa, da oblastne uredbe dobe obvezno moč 15. dan po objavi v »Službenih novinah« ali v oblastnem službenem listu, člen 66. pa nalaga velikemu županu dolžnost, da oblastne uredbe objavlja v »Službenih novinah« ali v oblastnem službenem listu. Da se odpravi vsak dvom, bi bilo spremeniti besedilo člena 67. tako, da dobi oblastna uredba obvezno moč 15. dan po objavi v oblastnem službenem listu, če pa takega lista ni, po objavi v »Službenih novinah«, člen 66. pa tako, da je veliki župan dolžan, objavljati oblastne uredbe v oblastnem službenem listu, če pa takega lista ni, v »Službenih novinah«. Da bo uredba lažje dostopna prebivalstvu oblasti, naj bo obvezna objava v oblastnem službenem listu, če eksistira, namesto da se prepušča velikemu županu, v katerem obeh listov jo hoče objaviti. Tako tudi interesirani krogi ne bodo prisiljeni, da so naročeni na oba lista in da iščejo v obeh oblastne uredbe.

Člen 78. ustanavlja posebno stališče za tistega uradnika, ki posluje kot šef oblastne finančne uprave; vendar iz tega ter členov 79 in 80 ni jasno, kako daleč bi šla njegova samostojnost nasproti oblastnim odbornikom; to razmerje bi se moralo v zakonu ali v poslovniku za oblastni odbor in pravilniku za oblastno finančno upravo bolj precizno ugotoviti. Predpisu člena 78., da šef oblastne finančne uprave posluje po pravilih, ki veljajo za državno računovodstvo, bi bilo po mojem mnenju na vsak način dodati pristavek: »Dokler oblastna skupščina ne sklene posebne instrukcije.« Kajti določila zakona o državnem računovodstvu nikakor niso tako vzorna, da bi jih kazalo usiljevati tudi oblastnim samoupravam, nasprotno, zelo ovirajo redno in hitro poslovanje. Oblastim naj se pusti resnična samouprava, da bodo mogle urediti računovodstvo po svojih potrebah.

Pri členu 95., ki daje oblastnemu odboru pravico, sklepati pravne posle za oblast, bi bilo umestno dostaviti, kdo podpisuje pravne listine, n. pr. predsednik in član, v čigar referat spada zadevni posel. Brez takega določila bi utegnil eden ali drug odbornik prepričati izvršitev odborovih sklepov, če odkloni podpis listine, ali bi bilo vsaj dvomljivo, kateri podpisi ustanavljajo obveznost za oblast.

b) Okrajna in občinska samouprava.

Glede predmeta (področja) okrajne in občinske samouprave izvemo iz ustave bore malo. Člen 96. ustave določa splošno, da spadajo v to področje posli krajevnega (okrajnega, občinskega) značaja, člen 9. pa posebej navaja za vse samoupravne enote letni proračun; podrobnosti pa naj se predpišejo s posebnim zakonom (člen 98. ustave).

Tega pooblastila se glede okrajne samouprave poslužuje zakon o oblastni in okrajni samoupravi tako, da podobno kakor za oblastno samoupravo, našteva v členu 102. devet vrst poslov z dodatkom, da se z zakonom utegnejo poveriti okrajni samoupravi tudi drugi posli.

Področje okrajne uprave se v nekaterih točkah krije s področjem oblastne samouprave; ne pripoznavajo se okrajni samoupravi: gradbeni predpisi, ker po ustavi ne morejo sklepati uredb, zdravstvene zadeve, sodelovanje pri pospeševanju prosvete in strokovne izobrazbe ter skrb za prehrano ob slabi letini.

Samouprave občin se ta zakonski načrt ne tiče; v Sloveniji bodo veljali torej do nadaljnega sedanji občinski redi.

Interna delitev poslov v okrajni samoupravi je analogno načrtana kakor v oblastni samoupravi. Posvetuje se in sklepa o načelnih ali sploh važnih rečeh skupščina, te sklepe izvršuje in tekoče posle upravlja odbor.

3. Meje samoupravi.

V tem oziru prinašata sedanji samoupravi v Sloveniji in Dalmaciji ustava in zakon o samoupravi oblasti in okrajev dalekosežne spremembe.

Ustava ima v členu 96. načelno določilo, da samoupravne posle oskrbujejo posebni samoupravni organi po določilu zakona. Z zakonom se torej lahko uvede vsaka omejitev samouprave, če se da spraviti v okvir omejitev, ki jih predvideva ustava sama.

Po ustavi dopustne omejitve samouprave je deliti v tri skupine.

Predno se lotim vprašanja, kako daleč gredo omejitve samouprave, hočem poskusiti, da ugotovim, kako daleč gre samouprava sploh, ne glede na izrečne zakonite omejitve.

Pojma samouprave ne opredeljuje niti ustava niti izvršilni zakon o samoupravi odblasti in okrajev. Če bi bil pojem samouprave v zakonu točno opredeljen, bi se dala določila o omejitvah jasno in dosledno grupirati okoli osnovnega pojma.

Pojem samouprave je treba razviti iz določil ustave same; kajti ne gre za abstraktno samoupravo, temveč za konkretno samoupravo, kakršno uvaja naša ustava.

Samoupravna oblast in samoupravni okraj sta pred vsem pravni osebi po zasebnem in javnem pravu, kajti njun namen je po ustavi, da *u p r a v l j a t a* sama svoje posle, n. pr. svojo imovino, da *d o l o č a t a* svoj proračun, da *r a z p o l a g a t a* s svojimi dohodki itd. Samoupravna oblast in samoupravni okraj vršita torej po svojih zakonitih organih enake funkcije kakor druge osebe: 1.) opazujeta pojave in ugotavljata potrebe, 2.) ustvarjata voljo in željo oblasti, oziroma okraja ter 3.) izvršujeta to voljo in te želje z dejanji.

Katere teh treh samoupravnih funkcij so po ustavi omejene in koliko se izvršilni zakon drži z ustavo predpisanih omejitev, naj pokažejo nastopna razmotrivanja.

a) V prvo skupino omejitev štejem tiste, ki jih splošno navajata člena 99. in 101. ustave in jih podrobneje izvaja izvršilni zakon.

Člen 99. govori o omejitvah glede oblastnih uredb. Oblastni župan zadrži razglasitev oblastne uredbe, ki jo smatra za neutemeljeno v ustavi in v zakonih. V tem primeru pošlje tako uredbo s svojim mnenjem državnemu svetu v odločbo ter o tem obvesti pristojnega ministra. Če državni svet spozna, da uredba ni utemeljena v ustavi ali v zakonu, se ne proglasi in ne objavi. Državni svet je dolžan izdati rešitev v dveh mesecih. Ako državni svet ne izda rešitve v dveh mesecih, postane odločba *i z v r š n a*. Člen 66. izvršilnega zakona predpisuje velikemu županu rok 14 dni, da se odloči, ali smatra uredbo za zakonito; v pozitivnem slučaju mora nezadržano uredbo takoj po preteku 14dnevnega roka objaviti, če pa jo zadrži in državni svet ne odobri zadržanja, jo mora objaviti v roku

osmih dni po prejemu rešitve državnega sveta, oziroma po preteku roka, v katerem bi bil moral državni svet zadevo rešiti.

O omejitvah glede drugih sklepov samoupravnih oblastev vseh stopenj (oblastnih, okrajnih in občinskih) določa člen 101. ustave to-le:

Državno upravno oblastvo nadzira posle samoupravnih oblastev po oblastnem velikem županu in posebnih strokovnih organih. Oblastni veliki župan ima pravico, zadržati izvršitev v s a k e odločbe samoupravnih organov, ki ne bi bila utemeljena v ustavi, v zakonu ali v o b l a s t n i h u r e d b a h. Zoper odločbo velikega župana se sme vložiti pritožba na državni svet v zakonitem roku. Ako državni svet ne odloči o njej najkasneje v roku enega meseca od dne prejema, postane odločba izvršna.

Navedeni člen ustave je v izvršilnem zakonu razpreden tako-le:

V svrhu nadzorovanja ima veliki župan ali njegov poslanec pravico, udeleževati se sej oblastne skupščine in na njih govoriti; ravnatko ima veliki župan ali njegov zakoniti zastopnik (to bi bil glasom zakona o občni upravi, člen 14., po činu najstarejši pravni referent oblastne uprave) pravico, da prisostvuje sejam oblastnega odbora in se oglašja k besedi. Velikemu županu je pošiljati prepise vseh sej oblastne skupščine in oblastnega odbora. Dalje ima veliki župan pravico, zahtevati poročila od oblastne skupščine in oblastnega odbora. V s a k sklep oblastne skupščine (ki ni oblastna uredba) in vsak sklep oblastnega odbora more veliki župan zadržati od izvršitve v osmih dneh po prejemu zapisnika. Proti taki rešitvi velikega župana se more pritožiti oblastni o d b o r na državni svet v roku 15 dni po vročitvi. Opozarjam, da bi po tem besedilu veliki župan lahko zadržal od izvršitve v s a k sklep oblastne skupščine, tudi če bi ne nasprotoval ustavi ali drugemu zakonu. To določilo je torej v tem oziru protiustavno in naravnost odpravlja samoupravo, ako se ne interpretira z upoštevanjem zadevnih ustavnih določil.

Tudi glede zadržanja sklepov oblastnega odbora izvršilni zakon ne navaja določno, da se sme sklep samo tedaj zadržati, če nasprotuje ustavi, zakonu ali oblastni uredbi. Treba bi bilo

besedilo zakona (čl. 122. in 123.) spraviti v sklad z ustavo, da bo odstranjen vsak dvom.

Po členu 125. ima o k r a j n i n a č e l n i k isto pravo proti okrajni skupščini in okrajnemu odboru, kakor veliki župan proti oblastni skupščini in oblastnemu odboru, samo da gredo pritožbe proti njegovim odločbam na upravno sodišče in ne na državni svet. Ali je določilo tega člena ustavno, je dvomljivo, kajti ustava daje edino v e l i k e m u ž u p a n u pravico, da sme zadržati od izvršitve sklep v s e h samoupravnih organov, torej tudi okrajnih skupščin in okrajnih odborov, kadar niso v skladu z ustavo, zakonom in oblastnimi uredbami. Člen 125. je pa v nasprotju z ustavo tudi v tem oziru, da napotuje pritožbo na upravno sodišče, dočim pozna ustava (čl. 101) v zadevah zadrževanja sklepov vseh samoupravnih oblastev od izvršitve samo pritožbo na državni svet. Ta člen izvršitvenega zakona je torej najbrž protiustaven v dveh ozirih. Ali je stvarno umesten, pa so mnenja tudi lahko različna. Umestno bi sicer bilo, da se delo deli tako, da je za zadrževanje sklepov pristojen veliki župan glede oblastnih skupščin in oblastnih odborov, okrajni načelnik pa glede okrajnih skupščin in okrajnih odborov. Če pa se od dopustnosti take delitve v kompetenci ne izjavlja ustava, temveč dopušča zadrževanje izvršitve le velikemu županu, se lahko utemeljuje na ta način, da mora biti poslovanje v tem oziru enotno za vso oblast in da se v tako važni zadevi ne prepušča odločanje mlademu okrajnemu načelniku, ki ne more imeti mnogo upravnih izkušenj, kajti od njega se zahteva za imenovanje okrajnim načelnikom le osemletna, oziroma v predhodni dobi le štiriletna upravna praksa po končanem pravnem študiju.

Taka delitev kompetence se po mojem mnenju tudi ne more izvajati iz prvega stavka člena 101. ustave, ki pravi, da državno upravno oblastvo nadzira posle samoupravnih oblastev po velikem županu in posebnih s t r o k o v n i h organih. Kajti pod strokovnimi organi se ne razumevajo upravni pravniki, temveč po členu 19. zakona o občini upravi uradniki drugih strok (zdravniki, inženjerji, živinozdravniki, ekonomski itd.). Če bi se prvi stavek člena 101. ustave razlagal drugače, bi bil tudi v nasprotju z drugim stavkom tega člena, ki daje le velikemu

županu pravico zadrževanja sklepov, in sicer brez razločevanja, ali gre za sklepe oblastne ali okrajne samouprave.

Iz navedenega izhaja, da bi imelo državno nadzorstvo v prvi vrsti namen, preprečevati, da ne bi samoupravna oblastva kršila obstoječega pravnega reda; lokalni interesi morajo ostati podrejeni širšim državnim interesom. Sredstva nadzorstva so navzočnost državnih organov pri sejah samoupravnih organov in pravica provizornega zadrževanja sklepov, definitivno zadrževanje sklepov pa pripada samo sodiščem. Prvih dveh samoupravnih funkcij: posvetovanja in sklepanja ne morejo preprečiti državni nadzorstveni organi, imajo samo pravico, udeleževati se debate. Ali je to potrebno pri vsakem posvetovanju in sklepanju oblastnih odborov, dvomim, ker bodo gotovo imeli v svoji sredi pravnike, ki poznajo zakone; glede okrajnih odborov in morda tudi skupščin bi utegnilo biti opravičljivo, ker ne bodo imeli v svoji sredi vedno in povsod upravnih pravnikov.

Sklepov oblastnih skupščin in odborov, okrajnih skupščin in odborov pa organi državne uprave, izvrševaje državno nadzorstvo, ne morejo uničiti niti reformirati.

Citirana določila o državnem nadzorstvu kažejo, da imata ustava in izvršilni zakon v prvi vrsti pred očmi varovanje širših javnih interesov, katerim gre prednost pred ožjimi lokalnimi interesi. Predmet sklepov samoupravnih oblastev pa so lahko tudi pravice posameznikov, ne samo javni interesi. Kakšen bo položaj strank v tem postopku državnega nadzorstva?

Po ustavi sme veliki župan sistirati vsak sklep, torej tudi take sklepe, ki vsebujejo odločbe o pravicah strank. Niti v ustavi niti v izvršilnem zakonu ni zagotovljena strankam možnost, da bi varovale svoje pravice; veliki župan ni dolžan stranko zaslišati. Tudi je za odločitev velikega župana določen tako kratek rok, da bi bilo zaslišanje stranke težko izvedljivo. Predpisano tudi ni, da bi se morala stranka obvestiti o sistiranju takih sklepov. Proti sklepu velikega župana se sme vložiti pritožba na državni svet. To pasivno obliko ustavnega določila pretvarja izvršilni zakon v aktivno in ji določa subjekt, namreč oblastni odbor. S tem je stranki vzeta pravica pritožbe,

ki bi bila po ustavnem določilu mogoča. O zadevi pride do definitivne odločbe v oficioznem postopku, ne da bi imela stranka zajamčeno možnost, vplivati na rešitev, ki odloča o njeni pravici.

Tak postopek pa ima za stranko še drugo neugodno posledico. Sklep samoupravnega organa se nadzorstvenim potom samo sistira, ne more pa se reformirati. Po sistiranju pride zadeva zopet v prvotni štadij, potrebno je, da samoupravni organ vnovič sklepa o isti zadevi. Tudi ponovni sklepi lahko zapadejo sistiranju; to se lahko ponavlja tako dolgo, da pride do takega sklepa, katerega smatra veliki župan zakonitim.

Odločba, ali je sklep v skladu z ustavo, drugimi zakoni in oblastnimi uredbami, ni vedno lahka; potreba je marsikdaj temeljitega študija spisov. Ker je za odločbo določen kratek rok, je pričakovati, da bo v nekaterih slučajih presoja površna v škodo stranke, ki se ne more braniti.

Ti nedostatki kažejo po mojem mnenju potrebo, da se strankam otvori instančna pot, po kateri lahko s pritožbo same dosežejo, da se sklepi samoupravnih organov, ki odločajo o njihovih pravicah, presodijo in eventualno reformirajo po višjih upravnih instancah, in sicer ne samo glede zakonitosti, ampak tudi glede umestnosti in primernosti pod dejanskem položaju. Če se to ne zgodi in ostane zakon o oblastni in okrajni samoupravi neizpremenjen, občinski zakoni pa ostanejo, četudi samo začasno, bomo imeli zmešnjave, ker naši občinski redi dopuščajo pritožbe proti sklepom občinskih odborov v lastnem področju na podrejena avtonomna (tudi okrajna) oblastva, dočim novi zakon pozna v medsebojnem razmerju samoupravnih oblastev podrejenost in nadrejenost samo deloma; točka 7. prehodnih določil namreč določa, da kolikor po obstoječih zakonih vrši okrožna, županijska in pokrajinska samouprava nadzorno ali disciplinsko oblast nad občinami, preide ta oblast na odgovarjajoče organe oblastne samouprave. Nadrejenosti okrajnih odborov nad občinami in oblastnih odborov nad okrajnimi odbori ta zakon ne omenja. Tu se posebno v Sloveniji odpre mnogo vrzeli v kompetencah.

Ta pomanjkljivost zakona je težkega značaja in bo prinesla zmešnjave v velik del naše uprave. Neobhodno bi bilo tudi poedincem treba zakonito omogočiti, da v vsakem primeru lahko brani instančnim potom svoje p r a v i c e. V tem zakonu izvedeno organizacijo samouprave bi bilo torej dopolniti. Tako dopolnjena organizacija samouprave bi zelo razbremenila državno upravo, upravna sodišča in državni proračun. V nasprotnem slučaju si naloži država veliko in po mojem mnenju nepotrebno breme, obenem pa ogroža pravno varnost strank, če bo ščitila njihove pravice samo v oficioznem postopku brez njihovega sodelovanja.

Karakteristika državnega nadzorstva nad splošno samoupravo je ta, da smejo državni nadzorstveni organi uveljaviti svoj veto šele tedaj, kadar namerava samoupravno oblastvo izvršiti nezakonit ali z oblastno uredbo neskladen upravni čin, ne sme pa preprečiti onih funkcij samoupravnih organov v okviru samoupravnih poslov, ki vsebujejo samo presojanja dejstev in ustvarjanje volje, torej posvetovanja in sklepanja. Iz tega razloga ne morejo biti podvrženi sistiranju sklepi samoupravnih organov, kadar oddajajo mnenja o zakonskih predlogih in drugih stvareh na zahtevo vlade. Nasproti takim sklepom bi državni organi v nobenem slučaju ne mogli uspešno uveljaviti svoje veto-pravice.

b) V d r u g o skupino omejitev, ki jih obsega izvršilni zakon, spadajo tiste omejitve, ki izhajajo iz člena 97. ustave, ki se glasi: »Samoupravne enote imajo svoj letni proračun. Gospodarstvo samoupravnih enot je pod nadzorstvom ministra za finance in glavne kontrole ter se uredi s posebnim zakonom.« Po besedilu tega ustavnega določila zakonodavcu ni potegnjena taka meja, kakor pri nadzorovanju splošne samouprave; sme se torej uzakoniti nadzor, ki poseza globlje v funkcije samoupravnih organov kakor zadrževanje sklepov od izvršitve. Tega ustavnega pooblastila se zakon poslužuje v obilni meri.

Razlog za dalekosežnejšo omejitev samoupravnih organov v svobodnem razpolaganju z denarnimi sredstvi in s kreditom, kar bi moralo biti jedro samouprave, tiči v dejstvu, da ima tudi državna uprava velik interes na tem, da samouprave ne izrabljajo preveč davčne moči državljanov in da ne zlorab-

ljajo svoje naredbodavne moči. Ta nadzor državne uprave se uveljavlja pri ustanavljanju budžeta, izrabljanju kredita in kontroli letnega obračuna, in sicer enako pri gospodarstvu oblastne in okrajne samouprave; razlika obstoji le v državnem organu, ki vrši nadzor glede proračunov in izrabljanja kredita; nad oblastno samoupravo vrši namreč ta nadzor finančni minister, kar je v skladu s citiranim členom 97. ustave, nad okrajno samoupravo pa oblastni veliki župan, kar ne bo v skladu s citiranim ustavnim določilom, ker veliki župan ne bo vršil poslov finančnega ministra v oblasti (člen 1. in 2. zakona o občni upravi).

Odobrenja državnega nadzornega oblastva je treba za sklepe oblastne, oziroma okrajne skupščine glede 50 % prese-gajočih doklad na državne davke, glede uvedbe samostojnih davkov in taks, glede posojil nad 10 milijonov dinarjev, glede odsvojitve imetja v vrednosti od 1 milijona dinarjev navzgor in za sklepe oblastnih, oziroma okrajnih odborov za naknadne kredite v nujni potrebi. V navedenih slučajih postanejo svobodno storjeni sklepi samoupravnih organov izvršni šele potem, ko so odobreni od državnega nadzorstvenega organa (ministra financ). Proti takemu nadzoru bi po moji sodbi ne bilo ugovarjati.

Dalekosežnejše pa je določilo člena 76., prvi in drugi stavek, po katerem sme finančni minister v budžet izdatkov vstaviti v členu 72. imenovane vrste izdatkov, ako bi se sploh ne nahajali v budžetu ali v nedovoljnem iznosu.

Tukaj se ne vpoštevata volja, oziroma sklep samoupravnih organov, vzeta jim je svobodna presoja, in finančni minister vsili svojo voljo, katero morajo samoupravni organi izvršiti. Mislim, da ta določba zakona ni v skladu s pojmom samouprave in nadzora; pri morebitnem noveliranju zakona naj bi se to določilo spremenilo in spravilo v sklad s pojmom samouprave in nadzora, morebiti tako, da sme finančni minister v samoupravni budžet vstaviti v členu 72. navedene izdatke samo tedaj, če so po specialnem zakonu ali pravnomočni sodbi ali odločbi ali po sklepu oblastne skupščine ugotovljeni po n a s l o v u i n v i š i n i. Nadzorna oblast naj ne vstavlja prisilnim potom v samoupravni budžet, kar in kolikor bi se njej

prav zdelo, — kje ostane v takem slučaju samouprava? — ampak samo likvidne izdatke, za katere bi samoupravni organi ne hoteli poskrbeti pokritja.

Proti odločbi ministrstva financ, oziroma velikega župana (člen 76., oziroma 117.) glede prisilne vstavitve izdatkov v samoupravni budžet, odobritve doklad, samostojnih davkov in taks, posojila od osvojitve imovine se sme oblastni, oziroma okrajni odbor pritožiti na državni svet, če meni, da je minister prekoračil svojo zakonito pristojnost. Proti svobodni presoji ministra, oziroma velikega župana v teh zadevah torej samoupravni organi nimajo pravnih sredstev, ako minister ostane v mejah svoje zakonite pristojnosti.

Letni račun pa mora oblastni, oziroma okrajni odbor poslati na pregled in odobrenje glavni kontroli (državno vrhovno računsko sodišče). Tako pregledani in odobreni račun se bo priobčeval oblastni, oziroma okrajni skupščini.

Po členu 118. ustave je naloga glavne kontrole pregledovanje državnih računov in nadzorovanje nad izvrševanjem državnega in oblastnih budžetov. Glavna kontrola pregleduje, popravlja in likvidira račune obče uprave in vseh računodajnikov nasproti državi in blagajni. Završni državni račun predloži se narodni skupščini v rešitev s pripombami glavne kontrole.

Zakon o glavni kontroli z dne 30. maja 1922., »Službene novine« broj 125, veli v členu 2.:

Za pregledovanje računov samoupravnih oblastev je glavna kontrola najvišje nadzorno oblastvo.

Z določili členov 97., 98. in 99. pa ustanavlja citirani zakon o glavni kontroli za pregledovanje računov samoupravnih oblastev oblastne kontrole, sestavljene iz najmanj dveh članov, ki jih izvoli oblastna skupščina, in najmanj dveh računskih preglednikov, ki jih postavlja glavna kontrola. Tej oblastni kontroli daje čl. 102. citiranega zakona dalekosežne pravice nasproti osebam, ki imajo polagati račune o finančnem gospodarstvu v oblastni samoupravi.

Predpis čl. 80. zakona o samoupravi, da glavna kontrola odobruje račune in odobrene priobčuje skupščini, je zakon o glavni kontroli ublažil, postavljajoč vmes oblastno

kontrolo, v kateri je zastopana samoupravna skupščina in glavna kontrola.

Skušnje naših bivših deželnih uprav kažejo, da je res potrebna neka državna kontrola nad finančnim gospodarstvom vsakokratne večine v skupščini in odboru, vendar po mojem mnenju ni potrebno, da ta kontrola skoraj odpravlja načelo samouprave v tem oziru.

O d o b r e n j e letnega računa bi moralo pripadati pač samoupravni skupščini, kateri naj bi se predlagali računi s poročilom oblastne kontrole, ali jih je našla v redu ali ne in v čem naj bi jih skupščina eventualno popravila. Člen 80. zakona o oblastni in okrajni samoupravi naj bi se torej spremenil tako, da se letni račun predloži oblastni kontroli v p r e g l e d ter poročanje in potem oblastni, oziroma okrajni skupščini v o d o b r e n j e.

Na tem mestu bi bilo tudi omeniti člen 88., ki govori o združitvi dveh ali več oblasti za izvršitev večjih ekonomskih in kulturnih poslov, ki zahtevajo skupnost dela. Za take sklepe oblastnih skupščin je treba odobrenja kraljevske vlade, torej ne samo finančnega ministra, kakor določa splošno člen 97. ustave. Razlog zato specialno, v ustavi ne predvideno določbo utegne biti ta, da taka združitev presega ne samo finančno zmožnost, temveč tudi teritorialno mejo samoupravne oblasti in vrh tega tahko tangira interese več panog državne uprave.

K tej skupini omejitev samoupravnih funkcij prištevam tudi kombiniranje funkcij samoupravnih in državnih organov.

V interesu ekonomije samouprave določata člena 77. in 117, da samostojne oblastne, oziroma okrajne davke in takse ter oblastne in okrajne doklade k državnim davkom pobirajo državne davčne administracije. Posvetovanje in sklepanje je torej stvar oblastne, ozir. okrajne samouprave, izvršitev in sicer v smislu sklepov samouprave pa dolžnost državne uprave. Po besedilu zakona samouprava navedenih vrst dohodkov niti ne sme sama pobirati, kar ne bo v vsakem slučaju koristno za samoupravo. Podobno določilo ima tudi čl. 130. glede skupnih državnih in samoupravnih organov, da morajo vršiti samoupravne posle po sklepih samoupravnih oblastev.

Obratno kombinacijo funkcij državnih upravnih organov s funkcijami samoupravnih oblastnih odborov, oziroma okrajnih odborov, vsebujejo člani 97., 98. in 118. Oblastni, oziroma okrajni odbor sodeluje z državnimi upravnimi organi 1. kadar sodelovanje predpisuje zakon; 2. razen tega slučaja, kadar zahteva veliki župan in samoupravni odbor pristane na tako zahtevo. V slučaju, navedenem pod 1., prevajajo voljo državnih upravnih organov v dejanje izvršilni organi samouprave, kajti zakon pravi, da je oblastni, oziroma okrajni odbor dolžan skrbeti za izvrševanje državnih poslov po navodilih velikega župana oziroma okrajnega načelnika. Sankcijo za nepokorščino oblastnega odbora, ako bi ne izvršil z zakonom naloženih državnih poslov ali pri tem ne ravnal po navodilih velikega župana, obsega člen 99., po katerem more upravno sodišče na tožbo velikega župana odgovorne člane oblastnega odbora kaznovati z denarno globo do 2000 Din. Ta novost dela izjemo od pravila, da so samoupravni oblastni odbori odgovorni samoupravnim oblastnim skupščinam.

Nasprotno pa zakon ne priznava nobene odgovornosti velikega župana ali okrajnega načelnika pred oblastno, oziroma okrajno skupščino (čl. 129.). Oba sta sicer dolžna, da dajeta obvestila in pojasnila v notranji državni upravi, k o l i k o r s e d o t i č e s a m o u p r a v e v oblasti, oziroma okraju, vendar o tem v skupščini ni dopustna niti debata niti sklepanje. Tudi to je novost za Slovenijo, je pa logična posledica principa ministrske odgovornosti in načela, da je država suverena, samouprava pa njej podrejena.

c) V t r e t j o skupino omejitev samoupravnih funkcij štejem tiste, katere odvzemajo samoupravnim organom funkcije vseh treh stopenj (ugotavljanje potrebe, ustvarjanje volje in izvrševanja) in jih prenašajo na državne upravne organe. Tak primer predvideva že člen 96., zadnji odstavek ustave: Če ne bi mogla oblast posameznih samoupravnih poslov izhajati s svojimi sredstvi, dá država na zahtevo oblastne skupščine in po sklepu narodne skupščine potrebna sredstva ali pa prevzame sama izvrševanje teh poslov. Finančna nezmožnost samoupravne oblasti ima torej pod določenimi pogoji posledico, če državna uprava prevzame vse funkcije v takih posameznih

poslih, da ostane samo gola pravna kvalifikacija takih poslov kot samoupravnih. Postopek za take primere predpisuje člen 126 zakona.

Druga vrsta takih primerov je navedena v členu 127. zakona. Ako bi samoupravna oblastva kljub pozivu nadzornega oblastva ne vršila onih upravnih poslov, ki so jim z posebnimi zakoni izrečno naloženi, jih more nadzorno oblastvo na račun samoupravne jedinice samo izvršiti. Če bi n. pr. oblastni odbor navzlic opominu velikega župana ne napravil na oblastni cesti novega mostu, ker je prejšnjega porušila povodenj, bi smel veliki župan dati zgraditi nov most na stroške oblasti in ako bi samoupravna oblast ne vstavila povračila za stroške v oblastni proračun, bi to storil finančni minister in dal po svojih organih, ki pobirajo oblastne samostojne davke in oblastne doklade k državnim davkom, odtegniti zadevni znesek iz nabranih oblastnih sredstev. Velikemu županu bi bilo v takem primeru tudi prepuščeno, da ukaže, kakšen bodi novi most; na mesto prejšnjega lesenega bi smel zgraditi betonski ali železen most, torej bi bilo od njegove volje odvisno, kolikšne stroške hoče naprtiti oblastni samoupravi.

Mislím, da gre to določilo predaleč. Pred vsem se ne sme prezreti, da je oblastni odbor pod nadzorstvom oblastne skupščine, okrajni odbor pa pod nadzorstvom okrajne skupščine. Državno oblastvo bi se moralo pred vsem obrniti za odpomoč na dotično skupščino; le tedaj, kadar bi skupščina ne bila zbrana in bi bila zadeva iz širših javnih interesov tako nujna, da bi se ne moglo čakati na odločbo prihodnje seje skupščine, naj bi imel nadzorni organ pravico, da ukrene na stroške samouprave, kar in kolikor je nujno treba.

Končno je v tej skupščini zopet omeniti pravico finančnega ministra, da sme vstavljati izdatke v oblastne in okrajne proračune, kar sem obravnaval že pri specialnem nadzoru gospodarstva.

Najdalekosežnejša omejitev samouprave pa je razpust oblastne, oziroma okrajne skupščine (čl. 69. in 116. zakona), kajti z razpustom se ukinejo ne samo funkcije ampak samoupravni organ sam, omejena je s tem celo potom volitev izražena volja volilcev samih, torej širokih slojev naroda. Zato

omejuje zakon razpust skupščine samo na takrat, če skupščina dve leti zaporedoma ne reši proračuna. Stališče oblastne, oziroma okrajne skupščine je torej glede pogojev za razpust bolj trdno, kakor je bilo oziroma je v Sloveniji stališče bivših deželnih zborov, oziroma okrajnih zastopov in odborov.

Prehodne naredbe.

Razen točke 7. prehodnih naredb, o kateri je bil govor zgoraj, je omeniti zlasti točki 8 in 10.

Točka 8.: Istotako preide vsa imovina (aktiva in pasiva) o k r o ž n e, odnosno ž u p a n i j s k e samouprave n a o b l a s t n o s a m o u p r a v o. Okrožne, odnosno županijske doklade in samostojni davki pobirajo se na račun oblastne blagajne.

Točka 10: Ako bi se poedina o k r o ž j a ali ž u p a n i j e povodom razdelitve države n a o b l a s t i cepile na dve ali več oblasti, je njihovo imovino proceniti in porazdeliti na dotične oblasti po povprečnem odnosu števila stanovnikov in velikosti ozemlja, kolikor pride na katero oblast.

V citiranih točkah 8 in 10 bi se bilo moralo poleg okrožij in županij vstaviti tudi d e ž e l e (Kranjska, Štajerska, Koroška); kajti tudi te dežele imajo premoženje, katero je po mirovni pogodbi pripadlo pravzaprav ostalo naši državi enako, kakor premoženje županij. Ker so bili organi dežel ukinjeni, so državni organi prevzeli upravo, ne da bi se bilo kaj spremenilo na vprašanju lastninske pravice. Pri neprimičninah so še vpisane kot lastnice dežele. Isti razlog kakor pri županijah in okrožjih, govori tudi pri deželah, da preide premoženje na oblastne samouprave, namreč na skupnost tistih državljanov, ki so s svojimi storitvami (denarnimi dajatvami in delom) ustvarili to premoženje. Drugi državljani k tistemu premoženju niso nič prispevali, zato tudi ne morejo imeti deleža; iz istega razloga si tudi država ne more prisvojiti tega premoženja.

Oblastne samouprave bodo imele težave glede pravnega naslova za prenos lastninskih in drugih stvarnih pravic dežel, ker niso v zakonu na teh mestih tudi dežele izrečno navedene.

Umestno bi tudi bilo, da bi se bila tudi sprejela med te prehodne naredbe še določba, da kolikor je država upravljala

premoženje dežel, dá oblastnim samoupravam račun o tej upravi, kakor vsakdo, ki upravlja tuje imetje.

Ključ za porazdelitev imetja dežel, županij in okrožij med oblastnimi samoupravami pa se mi za n a š e razmere ne zdi pravičen, dasi je enostaven in umesten tam, kjer prevladuje naturalno gospodarstvo v samoupravi.

V Sloveniji število glav za porazdeljevanje bremen ne pride edino v poštev, temveč pred vsem predpis direktnih davkov. Premoženje se je nabralo v prvi vrsti z dokladami na direktne davke, potem na užitnino in s samostojnimi nakladami (n. pr. na žganje). Za Slovenijo bi bil pravičen ključ za porazdelitev imovine predpis direktnih davkov, morda tudi donos užitninske doklade in samostojnih naklad. Določiti bi bilo seveda tudi, katero davčno leto oziroma katera davčna leta je vzeti za podlago merilu.

Točka 15. prehodnih naredb določa, da, kjer ni občinskega odbora, vrši funkcijo občinskega odbornika v volilnem odboru volilec, ki ga odredi prvostopni sud. Mislim, da se ta točka more nanašati samo na kraje, kjer še niso občine organizirane; kjer pa so občine organizirane, pa imajo začasno druge funkcionarje s funkcijami občinskega odbora, n. pr. gerente v tistih naših občinah, katerim so razpuščeni odbori, imenujejo ti funkcionarji tudi občinske zastopnike v volilne odbore. Sicer bi se kršile pravice gerentov, sodiščem pa po nepotrebnem nalagala bremena.

Subsidijarna i glavna privatna optužba protiv državnih i samoupravnih organa za krivična dela u službenem radu.

Srečko Zuglia, sudija sudb. stola, Vel. Bečkerek.

Prva alineja člana 18. vidovdanskog ustava naredjuje, da »svaki gradjanin ima pravo neposredno i bez i č i j e g o d o b r e n j a tužiti s u d u državne i samoupravne

organe za krivična dela, koja bi ovi učinili prema njemu u službenom radu«. Izuzetak od tog pravila normira druga alineja istoga člana, kad kaže, da za ministre, sudije i vojnike pod zastavom važe naročite odredbe. Glede ministara i sudija sadrži sam ustav ta izuzetna naredjenja time, što ustanovljava za ministre naročiti »državni sud« koji sudi ministrima po kaznenom zakonu za krivična dela, predviđena u njemu, a za ostala dela po zakonu o ministarskoj odgovornosti (čl. 93). Sudijama sude za njihove krivice u vršenju sudstva redovni sudovi, samo se sudija ne može tužiti neposredno sudu za svoj sudski rad, nego treba pre toga dobiti privolu pretpostavljenog apelacionog suda, odnosno kasacionog suda za sudije viših sudova (čl. 112). Glede vojnika ne navadja ustav nikakvih specijalnih odredba.

Svrha je ovih razmatranja dvojaka. U prvom redu treba utvrditi, što zapravo hoće i znači gornje ustavno naredjenje, po kojemu povredjeni ima pravo neposredno i bez ikakvog odobrenja tužiti sudu državne i samoupravne organe za krivična dela u zvaničnom radu, zatim, da li se to naredjenje može po članu 142 ustava odmah da sprovadja, na koji način i koje su zakonske ustanove postojećeg partikularnog zakonodavstva time dokinute odnosno izmenjene.

Da uzmognemo ispravno shvatiti i oceniti volju ustavotvorca, moramo imati pred očima naročite prilike, pod kojima je ta norma nastala, moramo da istražimo, je li norma preuzeta iz pojedinih pravnih sistema, koji su važili pre ustava u izvesnim predelima naše države, naročito, da li i ona, kao i mnoga druga ustavna naredjenja, potiče iz pravnog sistema kraljevine Srbije, ili sadrži jedno posvema novo pravno pravilo, te što je dalo povoda, da se stvori takva norma.

Moramo odmah, da naglasimo, da ta norma nije preuzeta ni od kog partikularnog pravnog sistema, što su pre ustava važili u pojedinim krajevima naše kraljevine, ali se ipak ima, da traži njezin osnov u zakonima kraljevine Srbije, koji su to pitanje rešavali na protivan način, a taj se je u životu pokazao štetnim.

Krivična dela državnih i samoupravnih organa u njihovom zvaničnom radu ili takozvana zloupotreba zvanične vlasti (§ 101—104 austr. i hrv. kaz. zakona, § 176—180 bos. kaz. zakona, §§ 461—484 ug. kaz. zakona) zatim i specijalni delikti zvaničnika kao zvanično proneverenje, povreda lične slobode, stana, i listovne tajne sa strane zvaničnika bili su po bosanskom sistemu čisto oficijozni delikti, koje su progonili državni tužitelji po zvaničnoj dužnosti. Ostečeni je imao jedino pravo, da se pridruži krivičnom postupku kao priv. učesnik sa svojim traženjem odštete, koja mu pripada po propisima privat. prava. Austrijski, hrvatski i ugarski sistem bili su liberalniji u toliko, što su i kod tih delikata kao i kod ostalih oficijoznih krivičnih dela pored javne optužbe, koja se je nalazila u rukama državnih tužilaca, dopuštali *supsidijarno* i privatnu optužbu¹⁾ po licu, koje je bilo povredjeno krivičnom delom ako državni tužilac nije uopšte hteo, da preuzme zastupstvo optužbe ili ga je napustio u toku postupka. Srpski krivični postupak, koji je kod običnih oficijoznih delikata bio liberalniji od bosanskog sistema, jer je i povredjenom dozvoljavao izvesnu ingerenciju na vršenje krivičnog progona, kao prave žalbe na kasacioni sud (§ 34.), ako bi policajna vlast, u čiju je dužnost spadalo izvidjati (§ 20.) i optuživati (§ 6, 158, 161.) oficijozne delikte, bila otklonila na osnovu § 29.²⁾, da preduzme isledjivanje ili bi po istom §. prekinula isledjivanje ne odnevši sudu tužbu, zatim pravo žalbe na kasacioni sud (§. 272 u vezi s § 258/3), ako je prvostepeni sud iz razloga predvidjenih u § 262³⁾ rešio, da se okrivljeni nema staviti pod sud, nije kod zločinstva i prestupa držav. zvaničnika u zvanič. radu davao ovredjenom nikakve inicijative na vršenje krivičnog progona, nikakvo pravo žalbe, ako se ne bi vršio progon u smislu zakonskih naredjenja, već je vse to stajalo isključivo u rukama »praviteljstvenog pravobranioca« (erarijalnog fiskala) ili tučioca, koga je naredio dotični ministar (§ 7, 32, 159).

¹⁾ §§ 4 i sl. ug. k. p. § 46 austr. kp. § 36 hrv. kp.

²⁾ Kad nema krivičnog dela, razloga sumnje, privatne optužbe ili postoje okolnosti, koje isključuju kažnjivost.

³⁾ Iz razloga navedih u primedbi br. 2.

Oni su jedini imali pravo tužiti sudu pomenuta dela javnih zvaničnika (§. 7. 159.) Oni su u tom pravcu imali položaj sličan privatnom tužiocu (§. 32.) te su kao takvi mogli ulagati nezadovoljstvo protiv prvostepenih presuda (§ 258, 4 i 5) i žalbe na kasacioni sud protiv ostalih presuda i rešenja sudskih (§ 272). U koliko ne bi došli na sud, zamjenivao ih je u svemu isledjujući sudija ili njegov pisar (§ (190), koji po srbijanskom krivičnom postupku vrše donekle ulogu tužioca (§§ 23 i 183). Ako se uzme u obzir, da i izvidjaje po pomenutim krivičnim delima nisu vršile obične isledne vlasti (§. 19), nego se je isledjenje obavilo administrativnim putem (§§ 19, 32, 159), moglo se je doista često dešavati, da pretpostavljene vlasti, nisu stvar isledile onakvom strogošću i nepristranošću, kako je to tražila važnost slučaja i načelo materijalne istine, i da mnogi krivac, koji je imao močnog zaštitnika u svom pretpostavljenom, mnogi istaknuti partizan i vredan kortež svog partijskog ministra, nije uopće ni došao pred sud za svoje teške i očite krivice izvršene u zvaničnom radu. To je stanje dalo povoda, da je ustavotvorac stvorio protivno naređenje, po kome ne će više ovisiti samo od pretpostavljenog ministra, hoće li neki državni ili samoupravni organ doći pred sud, već će svaki povredjeni građanin moći s u d u tužiti takvoga krivca.

Ustav je dakle priznao povredjenom neposredno pravo tužbe na sud. Da ocenimo opseg i sadržinu tog prava, moramo da razmotrimo, što se razumeva pod pojmom tužbe u sistemu krivičnog postupka i da li je to isto imao u vidu i ustavotvorac. T u ž b a je u krivičnom jednako kao i u građanskom parničnom postupku akt procesualne inicijative, ona je delo, kojim se izaziva i pokreće niz sudskih i stranačkih radnja u cilju, da se utvrdi i ostvari sporni pravni odnos. Tužba se svojim inicijatorskim karakterom odvaja od sličnih procesnih radnja kao što su p r i j a v a kod oficijoznih delikata i p r i v a t n i p r e d l o g, kod delikata, koji se progone samo na takav predlog (Antragsdelikte). Ni prijavom ni privatnim predlogom ne pokreće se krivična parnica, nego se jedino dava faktična (prijavom) ili pravna mogućnost (pri-

vatnim predlogom) ovlaštenom tužiocu, da se posluži svojim pravom procesualne inicijative i podnese tužbu. Kako u krivičnom postupku imamo redovno dva zasebna stadija, pripremni stadij sudskih izvidjaja ili istrage, i stadij samog sudjenja, imamo i dve vrsti tužbi, jednu kao predlog ovlaštenog tužioca, da se protiv izvesnog lica zbog izvesnog delikta povedu sudski izvidi ili odredi sudska istraga, i pravu optužnicu, kojom ovlašteni tužilac traži, da se izvesni okrivljenik zbog izvesnog delikta izvede na sudjenje na glavnoj raspravi. I po srbijanskom krivičnom postupku, koji je bez sumnja ustavotvorac imao pred očima, znači tužba akt procesualne inicijative (§§ 6 i 7), a ima ih tri različite forme. Tužbom se naziva pre svega predlog privatnog tužioca, kojim traži da policija započne izvidjanje po deliktima, koje se po kaznenom zakonu progone samo na privatni predlog (§ 31). Tužba je nadalje i onaj akt policijske vlasti, kojim predaje sudu na sudjenje dosledjene oficijozne i privatne delikte zajedno s krivcem (§ 158) te analogan akt zvaničnog pravobranitelja ili po ministru naredjenog tužioca, kojim se predaje sudu na sudjenje državni zvaničnik za krivice u zvaničnom radu (§§ 7, 32, 159, 161). Konačno je tužba i akt, što ga podnaša sudu istražni sudija kao tužilac, nakon što je u smislu sudskog rešenja o stavljanju pod sud dosledio i ispitaio optužbu (§ 183). Ustav spominje izričito samo onu vrst tužbe, kojom se stvar iznosi pred sud (§ 161) s predlogom, da se krivac stavi pod sud (§ 162), jer onu drugu tužbu (§ 183 srp. kp.), optužni zaključak suda sastavlja sam istražni sudija. Ustavno naredjenje, da se tužba po spomenutim krivičnim delima može podneti neposredno sudu, znači sa stanovišta srp. krivičnog postupka, da je ne treba podnašati putem policije, kako je to predvidjeno za oficijozne i čisto privatne delikte (§§ 6, 31, 158, 161), ni putem »praviteljstvenog pravobranioaca« odnosno tužioca naredjenog po dotičnom ministru, kako je do sada po krivičnom postupku (§§ 32, 159) valjalo postupati kod delikata, što su ih učinili državni zvaničnici u vršenju svog zvanja. Da se ta tužba ima podneti bez ičijeg odobrenja, nije ništa drugo, nego negacija onog načela, koje je u članu

112 ustava sadržano u pogledu tužbi protiv sudija zbog njihova sudskog rada, za koji je propisano odobrenje. Nema sumnje, da ustav tim naredjenjem nije hteo oduzeti pravo državnom pravobraniocu odnosno naredjenom tužiocu, da i oni optužuju delikte državnih i samoupravnih organa pored oštećenog, jer nije imalo nikakva razloga, da se progon te opasne forme delikata prepusti jedino privatnoj inicijativi. Teže je odgovoriti, da li je tim ustavnim naredjenjem oštećenik zadobio sva ostala prava na ulaganje nezadovoljstva i žalbi protiv sudskih rešenja, koja pripadaju privatnom tužiocu. (§§ 258/4, 272). Držimo, da jest, jer je on ustavnim naredjenjem zadobio karakter tužioca, i to još u većoj meri, nego li privatni tužilac kod čisto privatnih delikata, jer ovaj ne može da podnese tužbu neposredno sudu, nego putem policije, (§§ 31, 161), pa mu se moraju priznati i sva ostala prava, koja izvire iz tužilačke uloge.

Time je dakle zavedena u naše procesualne sisteme zasebna forma priv. optužbe, koja se razlikuje od dosad poznatih redova prave ili glavne optužbe za čisto privatne delikte po tom, što nije isključiva, već postoji pored nje njoj ravnopravna i od nje nezavisna javna optužba po državnim tužiocima u prečanskim krajevima, a po praviteljstvenom pravobraniocu odnosno naredjenom tužiocu u Srbiji i Crnoj Gori, te od supsidijarne privatne optužbe svojom neposrednošću i nezavisnošću od javnog tužioca. Mi ćemo je nazvati paralelnom privatnom optužbom. Kod glavne ili prave privatne optužbe može dođuše na molbu privatnog tužioca ili obzirom na javne interese, da učestvuje u gonjenju privatnih delikata i državni tužilac. ⁴⁾ No on u tom slučaju nije nikakva samostalna parnična stranka, on nije dominus litis, nego samo zastupnik privatnog tužioca, koji i kraj državnog tužioca, dapače i protiv njegove volje disponira parnicom te ako odustane od

⁴⁾ § 46 austr. k. p. § 41 ugarskog k. p.

tužbe, ne može državni tužilac da svojom intervencijom održi optužbu na snazi.⁵⁾

Kod supsidijarne privatne optužbe opet privatni tužilac nema neposredno, neovisno i neograničeno pravo optužbe. On može, da započne gonjenje, samo ako se je pre toga pitao državni tužilac i ako je on otklonio da preuzme zastupstvo optužbe. Dok državni tužilac hoće da zastupa optužbu, može se optužba da realizuje samo njegovim posredovanjem. Supsidijarni se tužilac pojavljuje na površju samo onda, kad bi javni tužilac hteo da napusti optužbu. Po tom je pravo supsidijarnog tužioca uslovno i zavisno od javnog tužioca, koji može da sasma isključi svaku ingerenciju oštećenog na sam krivični postupak, ako aktivno učestvuje u parnici.

Kod paralelne privatne optužbe, kako ju je ustav normirao, bili bi i javni i privatni tužilac potpuno neovisni jedan od drugoga. Svaki bi od njih mogao da započne krivični progon, ne brineći se i ne pitajući, što će drugi uraditi. Ako bi ipak obojica zajedno učestvovali u gonjenju, nastao bi medju njima odnos sličan jedinstvenom učešću (suparstvu) u građanskim parnicama, jer bi se protiv okrivljenog na obadve tužbe moglo da donese samo jedinstveno rešenje, to jest optuženi se ne bi mogao za isto delo po tužbi privatnog tužioca da oslobodi, a po tužbi javnog tužioca da osudi. Medjutim, kako smo već istakli, to učešće ne bi moralo biti baš nužno, jer bi krivični progon mogao da vrši samostalno koji kod od pomenuta dva tužioca. Teže je odgovoriti na pitanje, kakvo će stanje nastati u onom slučaju, kad oba tužioca ne bi učestvovali u jednom te istom procesu, odnosno ako bi jedan podigao tužbu pred jednim nadležnim sudom, a drugi pred drugim, što će biti moguće osobito na području kraljevine Srbije, gde po § 38 kp. ministar pravde određuje, koji će sud biti nadležan za sudjenje zločinstvi i prestupljenja javnih činovnika, učinjenih u zvaničnoj dužno-

⁵⁾ Po 3 al. § 41 ug. k. p. ima državni tužilac, dok učestvuje u gonjenju ovakvih privatnih delikata gotovo isti delokrug kao kod oficijoznih. Privatnom tužiocu pripada samo pomoćna uloga, ali nema sumnje, da on ipak disponira s optužbom, jer ako je povuče, ne može je državni tužilac da održi.

sti, u koliko se i taj izvanredni forum ne mora smatrati dokinutim članom 109 ustava. Nema sumnje, da za povredjenog u smislu člana 18 ustava ne može da bude ta nadležnost isključena, jer onda čitava garancija o neposrednosti optužbe utvrđena članom 18 ustava, ne bi imala nikakve važnosti, pošto bi povredjeni morao najpre da traži od ministarstva pravde, da odredi taj forum, a ne bi imao nikakvog zakonskog sredstva, da ministarstvo primora da u izvesnom roku sprovede delegaciju. Naročito je teško odgovoriti na pitanje, da li bi se pravna snaga rešenja donešenih u procesu, gde samo javni ili samo privatni tužilac zastupa optužbu, protezala i na onog tužioca, koji nije učestvovao u parnici. Medjutim takva situacija može da nastane i kod glavne privatne optužbe, kao što kod delikata, koji se progone na privatni predlog, kad su jednim te istim krivičnim delom povredjena dva samostalna privatna tužioca, kao na primer kod zlobne oštete stvari, koja se po madjarskom kaz. zakonu (§ 418) progoni samo na privatni predlog, ako oštećena stvar ima više sovlasnika, ili ako se jednim uvredljivim izrazom povredi više lica. U tim će slučajevima svako meritorno rešenje imati pravnu snagu i u pogled onih tužilaca, koji nisu učestvovali u parnici. Prema tome, ako se optuženi po tužbi jednog samog ovakvog tužioca osudi ili meritorno a ne zbog napuštanja optužbe, oslobodi, biće time konsumiran proces i za ostale učesnike, koji nisu u parnici učestvovali. Obratno, ako je progon prekinut jedino zato, što je ovlasteni tužilac odustao, moći se drugi ovlasteni tužilac kroz redovno vreme zastare i prekluzije da nanovo pokrene krivični postupak.⁶⁾ V drugim slučajevima trebaće redovni zakonski uslove za obnovu.

Oštećeni, koji je pomenutim ustavnim naredjenjem dobio karakter tužioca, nije time postao nikakvi javni organ, on je nadalje ostao privatno lice, koji će u vršenju svog tužilačkog prava imati pred očima u prvom redu i jedino svoj

⁶⁾ Po ugarskom se krivičnom postupku svi ostali ovakvi privatni tužioci osim prvog smatraju supsidiarnim privatnim tužiocima s onim pravima, što ih supsidiarni tužilac ima kod oficijoznih delikata (§ 44).

privatni interes. S toga takav tužilac i nije javni tužilac, nego samo privatni tužilac te zanj vrede i u ovom slučaju sva ona procesualna ograničenja, koja važe i inače za privatne tužioce, kad učestvuju u gonjenju čisto privatnih delikata. Tako će naprimer privatni tužilac pre svega biti vezan na prekluzivni rok normiran u pojedinim krivičnim zakonima i postupnicima za stavljanje privatnog predloga za progon (§ 530 austr. i hrv. kaz. zakona, § 100 bos. kaz. zakona, § 112 ugarskog k. z. te § 76 srp. k. z.) zanj će važiti strogi zakonski rokovi predvidjeni za podizanje optužnice nakon okončanja istrage (§ 46 i § 112 austr. k. p. i § 276 ugars. k. p.). Po ugarskom krivičnom postupku moraće tražiti provedenje sudske istrage pre podizanja optužnice (§ 103, 3 b.), ne će moći nadalje da traži neposredni poziv na raspravu, mimoišavši postupak predvidjen za slučaj prigovora protiv optužnice (§ 43 i 282 ug. k. z.). Po austrijskom postupniku neće moći da traži povratu u predjašnje stane, ako je izrekom ili ćutke odustao od optužbe (§ 352).

Iz ovih se izlaganja vidi, da se pomenuto ustavno naređenje može odmah da sprovede, ako se samo ima pred očima osnovna misao, da je tim naredjenjem povredjeni zadobio karakter paralelnog privatnog tužioca sa svim pravima i ograničenjima, koja inače pripadaju privatnim tužiocima u partikularnim sistemima krivičnog postupka. Istina je, da pomenuta ustavna norma nije imala nikakve praktične svrhe za ona pravna područja naše države, gde se zločinstva i prestupljenja javnih zvaničnika progone ne samo po zvaničnoj dužnosti, kao i svi ostali oficijozni delikti, nego takodjer po povredjenom supsidijarnom privatnom optužbom, ako je javni tužilac otklonio ili napustio zastupstvo optužbe, čime je potpuno zadovoljeno pravnoj sigurnosti i privatnim interesima oštećenog, tako da ni naš novi projekat krivičnog postupka⁷⁾ ne uvadja paralelnu privatnu optužbu, kako smo ju spreda izložili, već se zadovoljava supsidijarnom privatnom optužbom po primeru hrvatskog, austrijskog i ugarskog krivičnog

⁷⁾ Dr. Metod Dolenc: Pravni pregled II., str. 20.

postupka. Stanovište novog projekta nije ni pogrešno, ako se uzme u obzir faktična intencija ustavotvorca, jer on pod izrazom »n e p o s r e d n o s u d u« nije očito ni mislio da mimoilazi državne tužioce, koji u Srbiji ni nepostoje u onom opsegu kao u ostalim našim prečanskim krajevima, a naročito nemaju pravo procesualne inicijative, koju vrši ili policija po oficijoznim i privatnim deliktima (§§ 6, 31, 158, 161) ili zvanični pravobranilac odnosno po dotičnom ministru naredjeni tužilac (§§ 7, 32, 159) kod delikata javnih zvaničnika u zvaničnom radu. Ustavotvorac je hteo dati povredjenom pravo, da iznese pred sud delikte javnih zvaničnika mimoilazenjem policije i zvaničnog pravobranioca, koji organi ne pružaju dovoljno jemstvo za nepartaičnost i pronalazak materijalne istine. Iz toga se vidi, da je on hteo pomoći već sada pre reforme krivičnog postupnika i da će sudovi udovoljiti intencijama ustavotvorca, ako budu primenjivali paralelnu privatnu optužbu navedenim deliktima, osobito u Srbiji i Bosni, gde nema supsidijarne privatne optužbe za ta dela.

Kod naredjenja glede načina, kako se imadu stavljati sudije pod sud zbog svog zvaničnog rada (čl. 112 ust.), sadrži ugarski krivični postupnik specijalno naredjenje, koje dolazi u koliziju s prvom alinejom člana 18 ustava. Po § 2 ugars. krivičnog postupnika nije dozvoljena ni supsidiarna optužba kod onih delikata, koji se progone samo po odobrenju (ovlašćenju) ili na zahtevanje neke vlasti. Tu može da zastupa optužbu jedino drž. tužilac. Na osnovu čl. 112 ustava postale su eto i sudijske krivice učinjene u vršenju sudstva takav delikat, koji se progoni samo po odobrenju pretpostavljenog apelacionog suda, odnosno kasacionog suda kod sudija viših sudova.

Medjutim držim, da se i na sudijske krivice odnosi 1. alineja člana 18 ustava, t. j. da i njih može povredjeni da tuži neposredno sudu mimoilazenjem policije i praviteljstvenog pravobraniocu u Srbiji te drž. tužilaca u ostalim našim krajevima, ali ne bez ičijeg odobrenja kao kod delikata ostalih državnih i samoupravnih organa, nego uz prethodno odobrenje po čl. 112 ustava, jer u pogledu mimoilazenja pomenu-

tih organa postojе jednaki razlozi za sodije kao i za ostale zvaniknike. Po tom će i kod krivica sodija moći sam oštećeni da zatraži propisano odobrenje, moći će sam da sudu podnese predlog za povedenje istrage (§ 103/3, b. ugars. k. p.), jer je ograničenje sadržano u § 2. ugars. k. p. u direktnoj opreci s prvom alinejom § čl. 18 ustava; pa se ono u pogledu sodijskih krivica u vršenju ima smatrati dokinutim po članu 142 ustava.

Čehoslovaški načrt k splošnemu delu kazenskega zakonika v primeri z našim.

Univ. prof. dr. Metod Dolenc.

Čimdalje tem tesnejše, krepkejše in znamenitejše postajajo vezi, ki se pletó med čehoslovaško republiko in našo kraljevino. Pri tem si moramo, če smo pravični, priznati, da stoji čehoslovaški narod v političnem in gospodarskem pogledu povprečno brez dvoma na višji stopnji kakor pa naš. Njegova boljša pozicija se zrcali osobito v zakonodavstvu, tako v materialno-pravnem, kakor tudi še prav posebno formalno-tehničnem pogledu. Ne spuščajmo se v pojašnjevanje tega dejstva, zadosti je, da ga ugotovimo in pristavimo: More nam biti samo v korist, ako ostanejo naše oči vedno paznomotreče uprte v njihovo zakonodavstvo. Če tudi ni, da bi le-tó slepo posnemali, gotovo pa je, da so nam baš Čehi tisti narod, ki nam lahko služi za pobudo in kontrolo legislatoričnih idej.

Zato mislim, da bo prav, ako predočimo baš v času, ko se pripravlja preosnova našega kazenskega zakonika, vodilne ideje čehoslovaškega načrta za splošni del kazenskega zakonika in jih primerjamo vsaj kurzorično in v najširših potezah z našimi.

Čehoslovaška republika ni v pogledu na kazensko pravo tako zelo razkosana kakor naša država. Ob svojem postanku so Čehi prevzeli le dvoje prav: stari avstrijski kazenski zakon

z vsemi znanimi novelami in pa ogrski kazenski zakonik iz l. 1878. (odnosno glede prestopkov iz l. 1879.). L. 1920. je sklicalo ministrstvo za pravosodje veliko komisijo, da odda svoje mnenje glede poenotenja kazenskega prava. Ta se je izrekla za to, da naj se čimprej udejestvi celokupna preosnova kazenskega prava. 14. junija 1920. je bila izvoljena komisija za izdelavo načrta: tvorili so jo univ. profesorji dr. Jaroslav Kallab, dr. Avgust Miříčka in dr. Josip Prušák pa sekcijski svetnik dr. Albert Milota. Seje je otvoril sam minister za pravosodje dr. Avgust Popelka; poleg imenovanih, od katerih pa je Prušák kmalu zbolel in umrl, udeleževala sta se sej z delnimi referati tudi še sekcijška šefa dr. Emerik Polák in dr. Avgust Ráth. Delo je šlo gladko izpod rok in že v maju 1921. je bil ministrstvu za pravosodje predložen načrt za splošni del kazenskega zakonika o hudodelstvih in pregreških (§§ 1 — 132), a v septembru 1921. je izšel že v tisku.¹⁾ Iz publicirane obrazložbe k načrtu smo izvedeli, da se namerava izdati še poseben osnutek zakona glede prestopkov, da se olajša svoječasni prehod judikature glede prestopkov v upravnokazenski zakon. Splošni del tega zakona glede prestopkov je natiskan v izdaji načrta za hudodelstva in pregreške in vsebuje v 17 paragrafih razlike od splošnega dela za hudodelstva in pregreške. Napoveduje se tam še osnutek tretjega zakona o mladinskem kazenskem pravosodstvu in četrtega o vojnem kazenskem pravosodstvu.

Bodi takoj pripomnjeno, da naš osnutek za edinstveni kazenski zakonik — odslej ga hočemo označevati s kratico *shs-nkz* — že po svojem obsegu diferira od čehoslovaškega načrta (*čs-nkz*); sicer *shs-nkz* takisto odvajajo prestopke od hudodelstev in pregreškov, ali prepušča jih popolnoma, torej tudi glede splošnih določil posebnemu zakonu o policijskih prekršajih. Ravnotako malo se ozira *shs-nkz* na vojno pravo. Temu nasproti pa spaja mladinsko kazensko pravo s splošnim

¹⁾ V izvirniku se glasi naslov načrta: »Zatímný návrh obecné části trestního Zákona. Vydalo Ministerstvo Spravedlnosti československé republiky. Nákladem ministerstva Spravedlnosti.« 1921. Str. 1—27. K temu pride še: »Odůvodnění k zatímnému návrhu« itd. Str. 1—46.

v eno organično celoto. Bistvena razlika med *čs-nkz* in *shs-nkz* obstoji glede snovnega obsega tudi v tem, da prinaša prvi v splošnem delu zelo podrobne predpise o izvršitvi kazni na prostosti, dočim jih drugi povsem odkazuje posebnemu zakonu, za katerega je osnutek že izdelan in uradno publiciran.²⁾

Mislím, da je bolje, če se najlažji abstraktni, brez konkretne premembe reda človeške družbe učinjeni prekršaji prepustijo policijskemu ali upravnemu sodstvu, da pa baš radi tega ni treba že v kazenskem zakonu uvajati splošne predpise za prestopke. Ravno tako sem nazora, da so predpisi za mladinsko pravosodstvo na vsak način v tako ozkém stiku s splošnimi, da jih ne kaže odvajati. Pač se mi pa vidi združitev civilnega in vojaškega kazenskega zakonika v eno organično celoto (po vzorcu nemško-avstrijskega zakonika) srečna misel, ki bi bila vredna posnemanja.

Daljnja razlika vnanje narave med *čs-nkz* in *shs-nkz* je še ta, da ima prvi po vzorcu avstrijskega predhodnega načrta v svojem § 13 dvajset avtentičnih interpretacij raznih zakonskih izrazov, kakor n. pr. kraj dejanja, javnost, sila, starši, otroci (tudi nezakonsko rojstvo je vseskozi upoštevano), deca (do 14 leta), dorasli (nad 18 let stari), mladostniki (od 14 do 18 leta), javna oblastva, premakljiva stvar (sem šteje tudi električna sila), opojne pijače itd. Brez dvoma je to zelo praktično in zato priporočljivo.

V naslednjih vrsticah se hočemo pečati s podrobnejšimi problemi splošnega dela. Red, katerega se držimo, je oni iz *čs-nkz*.

Razdelitev kaznivih dejanj. Utemeljitev k načrtu nam pove, da stojé avtorji na stališču triparticije (trihotomije), ampak docela v drugem smislu, kot je zastopana v avstrijskem in ogrskem zakonu, dà, ta triparticija je v bistvu biparticija, kakor je provedena v norveškem, nizozemskem in italijanskem zakonu in švicarskem osnutku. Delijo se kazniva dejanja prvič

²⁾ Glej Archiv za pravne i društvene nauke, 1921., str. 453—480. Avtor: dr. Niko Ogorelica.

na kriminalna, ki rušijo ali ogrožajo pravni temelj na tehtovit način, drugič na nekriminalna, ki take odvažnosti nimajo, pa je vendarle potrebno zasledovati jih radi ohranitve javnega reda. Prva skupina je predmet zakona o hudodelstvih (zločin) in pregreških (přečin), druga pa o prestopkih (přestupek). Druga skupina ostane za sedaj še v pristojnosti sodišč, pripade pa pozneje upravnemu kazenskemu sodstvu. Razloček med hudodelstvi in pregreški v prvi skupini pa ni niti način niti stopnja okrnjenja pravne dobrine, ampak edinole narava nagiba. Dejanje, ki ni započeto iz nizkotnega motiva, ni hudodelstvo, pa naj pomeni še tako veliko škodo za družbo. Če treba, naj se kaznuje z dolgotrajno kaznijo na prostosti, pa vendar ni onečašujoče hudodelstvo. Vprašanje, ali je nagib nizkoten, hoče zakonodajalec rešiti v naprej le pri malokaterih deliktih avtoritativno. Za to se naj glasi pri največ kaznivih dejanjih (seveda razen prestopkov) alternativno onečašujoča kazen vôle (žalář, Kerker) ali neonečašujoča kazen ječe (vězení, Gefängnis), sodnik pa naj odloči, ali gre za hudodelstvo ali za pregrešek. Vezan je pri tem le na eksemplifikativno legalno interpretacijo nizkotnosti motiva, ki je podana, če izhaja delo iz grde sebičnosti, sirovosti, delomržnosti, brezsravnosti, hudobnosti ali kakšnega drugega takega motiva. Razlika med vôle in ječo je jako značilna osobito pri izvršitvi kazni; obe morata biti popolnoma ločeni. Izguba grajanske časti je možna le pri obsodbi radi hudodelstva, obligatorična pa, če traja kazen vôle najmanj eno leto. (O uporabi smrtne kazni bomo govorili pozneje.)

Predočimo si bistvene predpise *shs-nkz!* Kazniva dela najlažje vrste, o katerih smo že govorili in jih označili za samo abstraktne prekršaje splošnih predpisov za red človeške družbe, bodo spadala v kompetenco policijskega pravosodstva. Kaj je pregrešek, kaj hudodelstvo, ne bo predpisaval zakonik za vsak delikt posebej, ampak določevalo se bo to po vrsti kazni, določenih za posamezna kazniva dela. Kazni so dvojne: onečašujoče, namreč smrt, robija, strogi zapor, in neonečašujoče, namreč zatočenje, zapor in globa. Prva skupina kazni je zagrožena za kazniva dejanja, storjena iz dobičkaželjnosti

in drugih prezirljivih motivov. Smrt, robija in zatočenje so kazni za hudodelstva, druge za pregreške.

Vidi se, da slonita oba načrta na isti osnovni ideji, a da prepušča *čs-nkz* več slobode sodnikom, dočim prevzema *shs-nkz* nalogo razrešitve vprašanja o nizkotnosti motivov sam. Teoretično-psihologično je stališče *čs-nkz* pravilnejše, ali bo pa v praksi dobrih sadov obroditi moglo, o tem bi podvomil. Motiv je stvar psihologije, psihologična dejstva se morejo ugotoviti le na podlagi neposrednosti dokazov; kako bo z ugotovitvami glede motivov v višjih instancah? Ako se prepusti vse prvi instanci, nastane lahko velika neenotnost judikature in s tem — mnogo krivic.

Časovna veljavnost kazenskih zakonov. *Čs-nkz* stoji na stališču, da velja izdani kazenski zakon tudi za kazniva dejanja, učinjena pred izdanjem kazenskega zakonika, ako je bilo tisto dejanje ob času storitve že kaznivo in kaznivost ni ugasnila še pred nastopom veljavnosti novega zakona. Trpež kazni na prostosti ne sme biti daljši, nego je bilo določeno ob času storitve, vrsta kazni pa se ravna po novem zakonu. Pri denarnih kaznih starejšega zakona glede dejanj, za katera novi zakon določa kazen na prostosti, naj se izreče ta poslednja kazen po najnižji meri zakonovih postavk. Vse to veljaj, tudi ako je došlo do rabsodbe pred uveljavljenjem zakona, ako naj pride poslej do nove odločitve v sami stvari. Takisto je določeno glede vprašanja o upravičenosti za obtožbo. Kazni, katere so bile izrečene in se izvršujejo po starem zakonu, naj se po izpremembi zakona, če je milejši, omilijo s posebnim rešenjem sodišča. To veljaj tudi za smrtno kazen.

Naš osnutek ima namesto vseh teh detajliranih predpisov eno samo določilo, da naj se, ako je bil zakon menjan, uporablja blažji zakon. Na vmesne zakone, ki so prišli že ob veljavo, se ne ozirata ni eden ni drugi načrt. Brez dvoma je *čs-nkz* teoretično pravilnejši ali v praksi se po svojih posledkih ne bo mnogo razlikoval od onih po *shs-nkz*. Kazalo pa bi, da se tudi v naš načrt vmestijo določila o posledicah izmenjave zakona glede pravnomočno izrečenih kazni.

Osebna in krajevna veljavnost kazenskega zakonika. Temeljno določilo *čs-nkz* pravi, da veljajo predpisi kazenskega zakonika tudi za vojake, če v tem zakonu samem ni kaj drugega rečeno. Utemeljitev je kratka: demokratična republika ne pripušča razločkov med državljani.

Inače je uveljavljeno teritorialno načelo, kombinirano s personalitetnim, realnim in z načelom svetovnega pravosodja. Personalitetno načelo se uporablja skoro brez utesnitve, realno (zaščitno) pa ima tudi zelo velik obseg. V inozemstvu storjena hudodelstva in pregreški se zasledujejo le, če so kaznivi v obeh državah, če pa je storilec inozemec, le na odredbo pravosodnega ministrstva. V inozemstvu storjeni delikti se zasledujejo brez utesnitve samo, če spadajo pravne dobrine pod zakonito zaščito (ti zaščitni delikti še niso definitivno ustanovljeni, ker še ni zasnovan posebni del kazenskega zakonika), če so tako-zvani svetovni delikti ali pa, če je zasledovanje zajamčeno z meddržavnimi pogodbami. V inozemstvu prebita kazen izključuje v nekaterih primerih (n. pr. pri svetovnih deliktih inozemcev) novo zasledovanje, v drugih primerih se vračunava. Če je bil storilec v inozemstvu oproščen ali če mu je bila kazen odpuščena, se sme navzlic temu uvesti na odredbo justičnega ministrstva kazensko postopanje. S tem se hoče sprečiti efekt morebitnega navideznega postopanja v inozemstvu.

V *shs-nkz* so v splošnem uveljavljeni isti principi kaznovanja (pozitivna stran); izjeme, kjer kazni ni, so tu še preciznejše. Nekaznovanje iz bojazni, da inozemsko sodišče ni postopalo pravilno, ampak le navidezno, se mi vidi nekakšna uzakonjena internacionalna nezaupljivost, ki vsebuje brez potrebe kali konfliktov. Zato bi je ne priporočal.

Izročitev. Tu ima *čs-nkz* podrobna določila, o katerih se mi zdi, da bi spadala mestoma bolje v kazenskopravdni postopnik. Temeljno določilo mu je, da treba obojestranske kaznivosti in da se priznava ob izrečnem pridržku izročujoče države princip specialitete. Tak pridržek, ki izključuje kaznovanje radi drugih deliktov nego izročitvenih, je obligatoren, če se izroči tuzemec izjemoma s pristankom justičnega ministra, inače pri inozemcih pa je fakultativen, od preudarka sodi-

šča odvisen. Pri tuzemcih je nadalje obligatoren pridržek, da se izročenelec ne sme kaznovati strožje, nego je ustanovljeno v domačem zakonu. Radi političnih in z njimi naravnost (přimo) v zvezi stoječih deliktov ne sme biti nihče izročen. Za vsako drugačno vrsto izročitev, kakor jo predpisuje kazenski zakon, je treba odobritve s posebnim zakonom.

Po našem načrtu dobimo le dve določili, prvo, da se tuzemec nikdar ne izroči, drugo da se niti inozemec ne izroči radi političnih deliktov. Dostavek glede deliktov, ki so s političnimi delikti naravnost v zvezi (koneksni delikti) v *čs-nkz*, ki se utegne tudi pri nas po logični interpretaciji smatrati za podan, je pogrešen. To je dokazal prof. Čubinski (Problemi izjednačenja itd., stran 29-31). Glasil naj bi se z ozirom na stališče, ki so ga zavzeli kongresi instituta mednarodnega prava v Oxfordu in Genevi pa mednarodna konferenca v Rimu tako, da je izročitev radi deliktov, ki stoje s političnimi v zvezi ali pa radi težkih hudodelstev, ki so storjena zoper temelje vsakega društvenega reda (anarhistični delikti), dopuščena, tudi če izvirajo iz političnih nagibov, razen če bi bila izročitev s pogodbo izključena.

Da bi nekatera določila o predpostavkah izročitve spadala v kazenski red, smo omenili že uvodoma.³⁾

Pogoji kaznivosti. I. Jasno odklanja *čs-nkz* odgovornost za posledice⁴⁾ (odpovednost za výsledek, Erfolgshaftung) in se priznava brez pridržka k načelu odgovornosti za krivdo (odpovednost za vinu, Schuldhaftung). Oblik krivde pozna pa troje: namen (umysl), zavestna krivda (vina vědomá) in pa nemarnost (nedbalost). Namen se krije z istoimenim našim pojmom, zavestna krivda (zavestnost, Wisentlichkeit)

³⁾ Za našo pravo glej »Novi krivični postopak. Pravni pregled,« Beograd, II. knjiga, str. 153—155.

⁴⁾ Glej moj članek »Osnovne ideje italijanskega prednačrta za kazenski zakonik« v Pravnem Vestniku, Trst, 1922, str. 33—40. Avtor tega prednačrta Ferri stoji dosledno na stališču socialne nevarnosti, odklanja vsako osebno odgovornost ter določa namesto kazni — sankcije (sanzioni).

pa je podana, ako storilec ravná, zavedajoč se vseh okolnosti, ki tvorijo kaznivost dela. Nemarno postopa, kdor se ne posluži tiste previdnosti, katero opazovati je dolžan ali katera je od njega zahtevana po okolnosti primera. Velika nemarnost je podana, če je storilcu znano, da utegne njegovo dejanje voditi do posledic, ki jih navaja zakon. Srednja oblika »zavestne krivde« naj se uvede kakor nadomestilo za »eventualni namen« in se razlikuje od namena, ker zahteva zavesti velike gotovosti, da bodo posledice nastopile, ne vključuje pa hotenja posledic, a od nemarnosti jo loči, da je zanjo treba zavesti gotovosti in ne samo možnosti nastopa posledice.

Če nastopi hujša posledica, kakor jo je nameraval storilec, bodi zanjo odgovoren le, če jo je zakrivil z veliko nemarnostjo, torej če si je bil v zavesti, da utegnejo te posledice nastopiti.

Subjektivno stališče *čs-nkz* se zrcali dalje v tem, da stavlja v enako vrsto kaznivosti okrnjenje in ogroževanje pravne dobrine, poskus in dognano dejanje. Za poskus treba dejanja, ki resno kaže storilčev sklep, storiti zločin (subjektivna teorija). Pripravljalna dela, osobito nabava orodja, izsledba prikladne prilike so kazniva samo pri tistih deliktih, za katere zakon to sam navaja. Prostovoljni odstop učini nekaznivost i pri poskusu i pri pripravljanih delih. Ni pa odstop prostovoljen, če je bil izvršen radi tega, ker je bilo dejanje odkrito ali ker je nastopil zadržek, ki je težko premagljiv, čeprav le po mislih storilca. Poskus je pri prestopkih nekazniv, če gre za dejanje, na katero je stavljen zapor samo od 14 dni do 3 mesecev.

Shs-nkz odklanja poznano dvodelbo doloznih dejanj, kakor jo zastopata Loeffler⁵⁾ in Miříčka⁶⁾ že davno, ter združuje namen in zavestno krivdo v eno samo obliko, rekoč da je dejanje učinjeno namenoma (umišljaj), ako je storilec njegovo

⁵⁾ Glej njegovo delo »Schuldformen des Strafrechtes« iz l. 1895.

⁶⁾ Glej njegovo delo »Die Formen der Strafschuld und ihre gesetzliche Regelung« (1903). Na to svoje delo se sklicuje Miříčka izrečno v referatu »Die Strafrechtsreform in der tschechoslovakischen Republik«, Schweiz. Zeitschrift für Strafrecht, Bern, 1922, str. 18—38.

izvršitev hotel, kakor tudi, ako si je, predvidevajoč zabranjeno posledico, ki more iz njegovega dela nastopiti, usvojil njen nastop brez ozira na to, ali jo je želel ali ne. Nemarnost pa je definirana tako, da je kaznivo delo iz nemarnosti (nehat) storjeno, i ako je storilec naprej videl nastopivšo posledico, pa je lahkomišljeno menil, da jo more odkloniti, i ako ni predvideval nastopivše posledice, pa bi jo bil po svojih osebnih okoliščinah moral ali mogel predvideti. V obeh primerih (dolus ter culpa) pa se krivda ne sme vračunati, če storilec ni vedel za vse okoliščine, ki spadajo k pojmu dotičnega kaznivega dejanja. Če je posledica težja, kakor je bila nameravana, pa za tako zakon predpisuje strožjo kazen, se sme ta kazen izreči le, ako je nastopivšo posledico pripisati krivcu vsaj v nemarnost.

Kakor se vidi, *shs-nkz* baš tako odkrito prihvaja dolus eventualis, kakor ga *čs-nkz* odkrito odklanja. Kazenski zakonik je izdelan predvsem za praktične potrebe. Tudi eventualni namen je zavestna krivda in narobe. Za intenziteto krivde ni toliko merodajna zavestnost storilca, ampak njegovo zlo hotenje, ki utemeljuje potrebo poboljšanja in pa stopnjo opasnosti storilca. Naj torej ne moti označba pojma, če je le pojem pravilno ustanovljen. Odgovornost za eventualno nastopivšo hujšo posledico pa je itak v obeh načrtih popolnoma enako ustanovljena.

Glede problema poskusa bi le omenil, da stoji *shs-nkz* na stališču subjektivne teorije, kaznuje se pa poskus pri pregreških samo, če je to v zakonu izrečno navedeno.

II. *Stvarna zmota* se presoja po *čs-nkz* dosledno po predstavi storilca in ne samo, kolikor je storilcu v prid. Ako je zmota zakrivil nemarno, je zato odgovoren, če je nemarno dejanje kaznivo. Po *shs-nkz* ni odgovoren tisti, ki pri izvrševanju dejanja pomotoma misli, da obstoje okoliščine, po katerih bi bilo dejanje dopustno, ako bi v resnici obstojale. Če je zmota nemarno zakriviljena, odgovarja za delo, ako je zanj kazen predpisana. Na videz sta obe določili različni. V resnici pa se ujemata v tem, da odklanjata obe načelno v starejših avstrijskih načrtih, v norveškem in švicarskem načrtu

se nahajajoče določilo, da je dejanje po predstavi storilca presoјati le, kolikor je to njemu v prid. Tak dostavek je namreč odveč, ako se zahteva za naklep zavestnost vseh dejanskih sestavin, ki tvorijo pojem kaznivega dejanja. Da se vjemata *čs-nkz* in *shs-nkz*, pa razlikujeta od švicarskega načrta, moremo razvideti na primeru: Mati meni, da je dete mrtvo, pa ga vrže v vodo, kjer se šele zaduši. Po obeh načrtih ni to detomor, ampak — eventualno — če se ni dovolj prepričala, nemarnost. Narobe, mati meni, da je otrok živ, pa ga vrže v vodo, da se vtopi, v resnici pa je otrok že prej umrl. Po *čs-nkz* in *shs-nkz* gre za poskušen umor, kar odgovarja popolnoma naravnemu razumu, po švicarskem ali avstrijskem načrtu pa bi bila mati prosta kazni, kajti objektivno je dejanje nekaznivo, ali presoja po predstavi storilke bi bila njej v škodo!

P r a v n a z m o t a se tretira v *čs-nkz* tako: Ako je kdo smatral, da njegovo dejanje ni protivno pravnemu redu, pa je njegova zmota vsled posebnih okoliščin opravičljiva, sme sodišče kazen izredno omiliti, pri prestopkih celo opustiti. V *shs-nkz* stoji na čelu določilo, da neznanje ali nepravilno pojmovanje kazenskega zakona nikogar ne opravičuje, vendar dovoljuje naslednji stavek, da sme sodišče z ozirom na prilike, ob katerih je bilo dejanje izvršeno, izreči blažjo kazen. Dasi bistvene razlike v efektu določil obeh načrtov ni, je vsekakor opredelba pravne zmote v *čs-nkz* točnejša. Vendar bi bilo razmišljati, ali ne bi kazalo dati vsaj v manjših primerih sodišču na prosto, da kazni sploh ne izreče.

III. Glede v r a č u n l j i v o s t i bi na kratko omenili, da sledi *čs-nkz*, kar motivi sami poudarjajo, avstrijskemu in švicarskemu načrtu: Kdor... vsled duševne bolezni, slaboumnosti ali brezzavestnosti ne more spoznati brezpravnosti (Unrecht) svojega dejanja itd. Naš načrt pa sledi ruski obliki: Kdor... ni mogel pojmiti narodo in značaj svojega dejanja itd. Naše določilo se mi zdi prikladnejše; pod narodo se razume fizična naroda dejanja, pod značajem pa pravi karakter dejanja, to je da je isto zabranjeno z zakonom.

Ob zmanjšani vračunljivosti sme sodišče po *čs-nkz* kazensko postavko znižati za eno stopnjo; pod okoliščinami sme

se storilec, ki je spoznan za krivega, oddati v zavod za bolne jetnike, da tam kazen prestane. Po *shs-nkz* je sodišče pri zmanjšani vračunljivosti upravičeno, kazen omiliti po svobodni oceni, to je ono ni vezano ne na vrsto ne na mero kazni, ki je predpisana v zakonu. Slednje določilo ni samo širše, za prakso prikladnejše, ampak tudi teoretično pravilnejše, ker raznih gran nevračunljivosti zakonodaja ne bo mogla nikdar opredeliti, ampak mora prepustiti to sodišču.

IV. Glede izključitve proti pravnosti in kaznivosti ustanavlja *čs-nkz* načelno, da ni kazni za dejanje, ki se znači za redovito izpolnitev uradne ali poklicne dolžnosti ali ki je sicer po pravnem redu zapovedana ali dovoljena. K takim primerom izključitve protipravnosti šteje silobran (obrana) in stanje nujne sile (nouze). Pri obeh štiti zakon enakomerno vsako pravno dobrino, pri obeh zahteva primerčnost odpornega dejanja, da postane nekaznivo. S tem je podana za sodišče široka možnost, da preskusi prav vse okoliščine in odloči samo, ali je odporno dejanje še socialno in zato nekaznivo. Pri stanju nujne sile se kaznivost izrečno izključuje, ako se sme po pravici in po vesti zahtevati (»lze-li od toho . . . služně žádati), da se vzdrži takega dejanja ali pa, da je ogroženi dolžan podvreči se taki nevarnosti. Opravičljivi eksces silobrana je nekazniv, za eksces ob stanju nujne sile pa se sme uporabiti izredna ublažitev kazni.

Shs-nkz se zloga glede silobrana skoraj povsem s *čs-nkz*, le glede prekoračenja silobrana gre še dalje in prepušča sodišču kaznovanje po svobodni oceni. Glede stanja nujne sile tiči razlika med obema načrtoma v tem, da *shs-nkz* izrečno formulira kot zahtevo za nekaznivost, da okrnjena pravna dobrina, ki se je povzročila z odpornim dejanjem, ne sme biti večje vrednosti ali važnosti, nego opasnost. Stališče *shs-nkz* je jasnejše, priporočljivejše.

V. U d e l e ž b a (učastenství) je po *čs-nkz* vsako sodelovanje z navajanjem, svetom, pritrdilom, obečanjem ali dajanjem pomoči ali siceršno nalaščno dejanje za hudodelstvo ali pregrešek ali pri teh in kakor tako kaznivo, samo da je nalašč (z naklepom) storjeno (umýslne). Načelno se kaznuje

tako kakor glavni delikt in nezavisno od le-tega. Vendar sme sodišče, če je sodelovanje bilo le malenkostno in če kaže, da zasluži storilec le majhno kazen, znižati kazensko postavko. Vse to velja tudi za nasnovača. Slednji pa se kaznuje lahko z eno stopnjo višje, ako je nasnoval nekoga vedoč, da je ta neoporečen ali pa da še ni 18 let star. Glede kaznivosti poskusa udeležbe in nekaznivosti prostovoljnega odstopa veljajo obči predpisi. Pri prestopkih je kaznivost udeležbe toliko omiljena, da pri najmanj kaznivih prestopkih ni treba kazni. Osebne lastnosti, prilike in okolnosti izključujejo, zmanjšujejo ali zvišujejo kaznivost le pri tistem, pri katerem se najdejo.

Shs-nkz ne našteva načinov udeležbe, pač pa razlikuje razne njene oblike: 1. nasnovača, ki ga kaznuje kakor storilca, vendar pri neuspelem nasnovanju k hudodelstvu ali pregrešku (poskus) blažje; 2. pomagača, ki more biti blažje kaznovan; 3. zavodilca, ki zavede koga drugega, da iz nemarnosti izvrši kaznivo dejanje; 4. pomagača, ki nalašč pomaga, da izvrši drugi dejanje iz nemarnosti. V primerih 3 in 4 se smatra pomagač, oziroma zavodilec za neposrednjega storilca. V načelu sta oba načrta složna. Naštevanje načinov udeležbe v *čs-nkz* je pač odveč, v *shs-nkz* pa poudarjanje oblik 3. in 4. Ako se smatra nalik *čs-nkz* in *shs-nkz* delovanje nasnovača ali pomagača za samostojno dejanje, potem je itak samo ob sebi umevno, da odgovarja nasnovač ali pomagač za tako delo samostojno po svojem naklepu. *Shs-nkz* je sprejel te točke le, »da bi samostalnost učešća bila što jasnije istaknuta«⁷⁾. Vsekakor ti dve obliki udeležbe v praksi ne bodeta igrali skoraj nikakršne vloge.

Obtožba. V obeh načrtih se ustanavlja enako četvero likov obtožbe: 1. javna obtožba, 2. javna obtožba na predlog, 3. javna obtožba po odobrenju, 4. zasebna obtožba. Podelitev posameznih deliktov na vrste obtožbe pripade posebnemu delu kazenskega zakonika. Odobrenje pritiče po *čs-nkz* tudi posameznim osebam, n. pr. oklevetanim javnim funkcionarjem, po *shs-nkz* le oblastvom. Predlog na kaznovanje (drugi lik)

⁷⁾ Glej Projekat i Motivi Kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju, 1910, str. 214.

je v obeh načrtih vezan na prekluzivni rok treh mesecev. Zasebna obtožba zastara subjektivno po *čs-nkz* v šestih tednih, po *shs-nkz* v treh mesecih. Po *čs-nkz* smejo vložiti nedoletniki zasebno obtožbo ali staviti predlog za kaznovanje sami brez sodelovanja zakonitega zastopnika, če so izpolnili 18. leto, po *shs-nkz* pa že po 16. letu. Slednje določilo v *shs-nkz* ni v skladu z njegovimi določili o takozvani absolutni vračunljivosti, ki nastopi šele z 18. letom, in ga bo pač treba izpremeniti, kakor je to določeno v *čs-nkz*.

Pozdraviti je določilo *čs-nkz*, da naj neha pri nasprotno prizadetih zasebnoobtožbenih deliktih rok za vložitev nasprotne zasebne obtožbe s koncem dokaznega postopanja. v glavni razpravi, ki je bila odrejena na prvo zasebno obtožbo. V *shs-nkz* (posebni del) imamo le določilo, da se sme pri nasprotnih zasebnih obtožbah kazni za povrnjeno žalitev, ako ta ni večje važnosti od prve, obema strankama odpustiti. S tem pa še ni sprečeno šikanozno zavlačevanje zasebne obtožbe do konca subjektivne zastaralne dobe, da bi medtem nasprotna obtožbena pravica prestala.

Prestanek kaznivosti in kazni. Vzroki prestanka kaznivosti in kazni so po *čs-nkz*: a) smrt obdolženca, b) pomilostitev, ki pa nima vpliva na očuvalna sredstva niti na zasebno-pravne zahteve; postranske kazni in dolžnost povrniti stroške kazenskega postopka so odpuščene le, če je to v rešenju prezidenta republike naravnost odrejeno; c) zastaranje: doba pri hudodelstvih 6, 12 in 20 let, pri pregreških 2, 4, 6, 8 let. Odločuje konkretna kazenska postavka. Prestopki zastarajo v šestih mesecih. Začetek zastaralne dobe se šteje od zaključka kazenskega delovanja ne glede na nastop učinka. Njen potek je prekinjen, če se podvzame zoper obdolženca kakršenkoli preganjalni akt. Ako pa je redna zastaralna doba prekoračena za polovico in znaša pri hudodelstvih in pregreških najmanj pet let, pri prestopkih najmanj dve leti, nastopi — po švicarskem vzorcu — absolutno zastaranje. Tudi izvršitev kazni zastara. Zastaralna doba se šteje po meri označene absolutne zastaralne dobe, toda ne od pravnomočnosti rzsodbe, ampak od svršetka kaznivega delovanja, češ, ne sme biti odvisno od naključja,

kdaj se konča kazenski postopek z obsodbo. Očuvalna sredstva so od zastaranja izvzeta, toda sodišče ima pravico sklepati o tem, ali jih ne kaže opustiti, ker niso več potrebna.

Shs-nkz ne govori nikjer o smrti obdolženca niti o pomilostitvi, ker smatra to snov za sestavni del kazenskega postopnika. Glede zastaranja pa odreja redno zastaranje, odklanja absolutno zastaranje, pozna zastaralne dobe za preganjanje od treh do 25 let, pri zastaranju izvršitve kazni, ki se pa prične z dnem pravnomočnosti rzsodbe, od dveh do 30 let. Podrobnosti navajati v okviru tega informativnega članka ne kaže. Že iz primerjanja navedenih določil se vidi, da so razlike deloma načelne. Najvažnejša razlika glede pričetka zastaralne dobe pri izvršitvi kazni se mi zdi v *čs-nkz* pogrešena; saj ni nobenega pametnega razloga za to, da se država odpove svojemu zahtevku na izvršenje kazni, ki se porodi z rzsodbo, samo zato prej, ker je storilec znal zavlačevati uspešno preganjanje in obsodbo radi storjenega delikta.

Rehabilitacija. V tej snovi zavzema *čs-nkz* zanimivo stališče. Pozna izbris obsodbe (výmaz odsouzení, Löschung der Verurteilung) in pa razdolžbo ali uničbo obsodbe (zahlazení odsouzení, Tilgung). To pomeni dvoje stopenj rehabilitacije: prva, nižja, izbris se zaznamuje v kazenskem registru in ima za posledico, da se kaznovanje pove pač sodišču, drugim oblastvom pa se sme izdati le, kadar gre za podelitev ali odtegnitev javne službe. Obsojeni ne sme pred sodiščem, pač pa sme drugod svojo kazen zamolčati. Druga, višja stopnja rehabilitacije, razdolžba ima za posledico upostavitev neoporečnosti. Doba, v kateri se je moral obsojenec glede svojega življenja obnesti, se določa po faktičnem trpežu kazni in znaša pri izbrisu dvojno, pri razločbi pa trojno mero trpeža, vendar je najmanjša doba po številki določena, in sicer pri hudodelstvih za prvo stopinjo 8 do 15, za drugo 12 do 20 let, pri pregreških 5 do 10, odnosno 8 do 15 let, pri prestopkih 3, odnosno 6 let.

Poleg rehabilitacije pozna *čs-nkz* še upostavitev v grajanske častne pravice (navrácení práv občanských) in v pravico izvrševati obrt ali poklic. Le-ta nastopi fakultativno po preteku dveh tretjin stranske kazni, kakor je bila ustanovljena z raz-

sodbo, vendar ni dopustna prej, nego po treh letih od izvršitve glavne kazni.

V *shs-nkz* je zadnji institut — upostavitev — sprejet kakor v *čs-nkz*, le doba dobrega ponašanja je daljša. Inače pa pozna *shs-nkz* rehabilitacijo samo kakor enoten institut v splošnem tako, kakor je v avstrijskem zakonu z dne 18. marca 1918. urejen. Razlika pa je osobito v tem, da je rehabilitacija dosegljiva le na prošnjo obsojenca, dočim avtomatične in pomilostitvene rehabilitacije (§ 4. in 6. cit. zak.) ni. Ta določila bodo za socialne razmere v naši državi umestnejša, ker so enostavnejša in priprostemu narodu dojmljivejša.

Kazen, očevalna sredstva, odmera, pogojna obsodba. Po *čs-nkz* so glavne kazni vôza, ječa, zapor, denarna kazen; stranske kazni globa, zaplemba, prisilno delo, poostritev kazni na prostosti (pri hudodelstvih in pregreških ne sme presegati enega leta, pri prestopkih treh dni) s postom ali trdim ležiščem, izguba grajanskih časti in pravic, prepoved izvrševanja obrta ali poklica, izgon inozemca, kvalificiran razglas rabsodbe. Vôza in ječa imata glede trpeža načelno vsaka po petero postavk, n. pr. od 1 meseca do 1 leta, od 1 leta do 3 let, od 2 do 8 let, od 5 do 12 let itd. Pomniti je, da smrtna kazen ni navedena med glavnimi kaznimi, ampak med določili za odmero kazni. Če stori kdo v dosmrtni vôzi nov zločin, na kojega je stavljena dosmrtna vôza, odredi se namesto poslednje kazni smrtna kazen. Storilci, ki še niso izpolnili 21. leta, se kaznujejo namesto z dosmrtno vôzo z vôzo od 10 do 20 let.

Očevalna sredstva (zabezpečovací opatření, Sichernde Maßnahmen) so: odkazanje na prisilno delo, odkazanje v zavod za na duhu bolne jetnike, odkazanje v zavarovališče, prepoved obiskovanja gostilen, konfiskacija predmetov ne glede na izid kazenskega postopka zoper gotovo osebo.

Odmera kazni se vrši v mejah zakonitih postavk po krivdi oziraje se na nagibe dejanja, dotlejše življenje in verjetni učinek kazni. Ob izberi med vôzo in ječo postopa se v zmislu že razpravljanih navodil (glej gori odstavek Razdelitev kazenskih dejanj). Ob izberi med prostostno in denarno kaznijo je odrediti prostostno kazen, ako je bil obdolženec že prej obsojen

radi gotovih prestopkov. Določilo »že prej« ni neomejen čas: povratek se namreč ne šteje, ako je od konca prejšnje kazni do novega kaznivega dejanja preteklo pri hudodelstvih in pregreških 5 let, pri prestopkih pa vsaj 3 leta. Preiskovalni zapor se vračunava, če je bil nezakriviljen, toda pri kaznih vôle le po dveh tretjinkah, če pa presega vôle najmanj eno leto, pa sploh nič. Storilec izpod 30 let, ki bi dobil po zakonu vôle od najmanj 1 do največ 8 let, katerega pa smatra sodišče za sposobnega poboljšanja, sme se kaznovati po gotovi nižji zakoniti meri, ter sme svojo kazen prebiti v poboljševalnici za dorastle. Resnično trajanje take kazni se določi potem po uspehih odgoje. Pri povratku, ki pa ne sme pasti izven že označene dobe 5, oziroma 3 let, se sme ako gre za enaki nizkotni delikt, kazen odmeriti po za eno stopnjo višji postavki. Pri kaznivih dejanjih, storjenih obrtoma ali pa iz navade, sme sodišče uporabiti za dve stopnji višjo postavko. Po dvakratnem kaznovanju z vôle nad 3 leta se kazen za povratek k novemu hudodelstvu, za katero je zagrožena kazen od najmanj 1 leta, more, če pa je zagrožena kazen od najmanj 5 let, mora izreči do smrtna vôle.

Pri konkurenci deliktov se ne uporablja absorpcijski princip, ampak po vzoru ogrskega zakona kumulacijski v zvezi s poostritvijo.

Pogojna obsodba je načelno sprejeta. Izključena je, ako ji nasprotuje važen javen interes, ako je izrečena vôle nad 6 mesecev ali ječa nad 1 leto, ali če je bil obdolženec preje, t. j. v dobi, v kateri povratek še ni zastaral, kaznovan za pregrešek z najmanj 6 meseci, ali za hudodelstvo sploh nepogojno ali pa pogojno, pa se ni poboljšal. Preskusna doba znaša pri prestopkih 1 do 3 leta, pri pregreških do 5 let, pri hudodelstvih od 2 do 5 let.

Če se ozremo po splošni ideologiji odgovarjajočih predpisov *shs-nkz*, vidimo, da se po večini z onimi v *čs-nkz* strinjajo. V podrobni izdelavi so seveda razlike: smrtna kazen je *shs-nkz* glavna kazen. Teoretično je to kazensko sredstvo iz znanih vidikov kajpada pobijati, ali praktično moramo pri nas še pri smrtni kazni ostati. Vsekakor so uredniki *shs-nkz*

iskreno priznali potrebnost smrtne kazni, dokler ni brez nje osobito osebna varnost v zadostni meri zaščitena.⁸⁾ Med stranskimi kaznimi je v *shs-nkz* privzet tudi policijski nadzor, ki ga je *čs-nkz* odklonil. Imajo ga pa vsaj v podobni obliki v Nemški državi, Italiji, Belgiji, na Portugalskem, v nekaterih švicarskih kantonih in ameriških državah. Navzlic njegovi odioznosti ga bo treba pri nas obdržati, seveda le pri difamujočih delikatih.

Poostrenje kazni s postom, trdim ležiščem itd. je pri *shs-nkz* popolnoma odpravljeno. Očuvalna sredstva so v bistvu identična. Ker *shs-nkz* nima fiksnih stopenj kazenskih postavk, kar bi vsekakor kazalo uvesti, ima natančnejša določila za ublaževanje kazni. Tudi v *shs-nkz* je ponekod dopuščena izbira med onečaščajočimi in neonečaščajočimi kaznimi, kriterij pa je nečastni motiv ali zel značaj storilca. Glede povratka je — slično *čs-nkz* — pretek 5 let merilo za neupoštevanje, za upoštevni povratek, pri katerem poteče kaznivo dejanje iz istih nagibov, sme sodišče izreči dvostroko predpisano kazen, vendar ne preko 20 let robije ali zatočenja, odnosno 5 let strogega ali navadnega zavora. Določila *čs-nkz* so strožja in bi kazalo osobito glede zločinov iz navade, da bi jih tudi mi prevzeli.

Pri konkurenci deliktov uporablja *shs-nkz* absorpcijski in kumulacijski princip, poostritveni princip pa odklanja dosledno stališču, da poostritve sploh ne pozna. Pogojna obsodba je uporabna le pri strogem zaporu do 6 mesecev, pri navadnem zaporu do 1 leta in pri denarni kazni. Doba za dobro ponašanje znaša 2 do 5 let. Izključena je pogojna obsodba pri storilcu, ki je bil že radi hudodelstva kaznovan ali ki je v zadnjih 10 letih prestal kazen strogega zavora ali pa navadnega zavora preko 1 meseca. Oprezna uporaba tega instituta, ki pa gre

⁸⁾ Prof. dr. Josip Šilović (Zagreb), eden izmed urednikov, pravi v Mjesečniku 1922, str. 194, da je »smrtna kazna opravdana tako dolgo, dok je neophodno nužna za zaščito pravnih dobara i interesa. A da je kod nas, na žalost, još nužna, dokazuju nam najtežji zločini, koji se dnevice na raznim stranima naše domovine počinjaju na okrutan način.« Mnenja o tem, ali je potrebno, da se obdrži smrtna kazen, so bila med uredniki — kajpak — deljena.

vendar nekoliko dalje kakor znani hrvatski zakon z dne 26. avgusta 1916., br. 72 zbornika od godine 1916. o uvjetnom osudjenju, je pa upravičena, kajti opraviti imamo z institutom, o katerem pri nas za enkrat še nimamo dovoljnih izkustev.

* * *

Končali smo. Vse to, kar smo mogli v okviru kratkega članka o *čs-nkz* navesti, kaže, da je izvrstno delo. Ozira se vseskozi na tečevine moderne kriminalne znanosti, ima pa tudi docela nove lastne vidike. Naslanja se v mnogih pogledih bolj na avstrijske osnutke iz predvojne dobe kakor *shs-nkz*. Stroga doslednost pri izvedbi osnovne konstrukcije pojma krivde pade prav posebno v oči. Ali se bo v praksi dala izvesti brez trdot, pokaže bodočnost. Brez idejnih kompromisov se praksa ne sprijazni lahko z novim kazenskim zakonikom, vsaj pri nas ne.

Čs-nkz bo pasiral dvoje zakonodajnih teles, poslansko in senatorsko zbornico in dobi pri tem gotovo še marsikatero izboljšanje ali dopolnitev, naš pa samo eno. Želeti je, da se naši zakonodajalci, ko dobe naš osnutek predse,⁹⁾ seznanijo tudi s *čs-nkz* in da ga upoštevajo. Gotovo ni vse v njem tudi za naše razmere primerno in porabno. Ali vsaj glede takozvanih novotarij, kakor n. pr. glede podelitve zločinov po motivih, glede drakoničnega kaznovanja hudodelstev iz navade, glede očuvalnih sredstev itd., itd., pri katerih utegne vsled nepoznanja stvari prevladovati nezaupanje, najdejo potrdilo, da ideologija našega *shs-nkz* tudi ni baš slaba.

⁹⁾ O poteku posvetovanj in o nadaljnih korakih glede našega osnutka glej moj članek »Temeljna načela za naš edinstveni zakonik« v Njivi, 1921, št. 11, nadalje moje poročilo v Slov. Pravniku, 1922, str. 88, 89 in pa v listku teh števil.

Razvoj kazenskega prava republike Avstrije po prevratu.

Univ. prof. dr. M. Dolenc.

Republika Avstrija ima na razpolago vse polno osnutkov za korenito preosnovo svojega zastarelega kazenskega zakonika, vendar se še ni mogla dokopati do uresničitve tega cilja. Ali tekom treh in pol let po prevratu so si tam svoj stari kazenski zakonik precej popravili. V splošnem se lahko reče, da mi drugi, ki moramo upotrebljevati še vedno stari avstrijski zakonik, dokler ne dobimo edinstvenega kazenskega prava, Nemško Avstrijo za njene reforme lahko zavidamo. Pa upajmo, da nam ne bo predolgo čakati na reformo kazenskega zakonika in da tedaj dobimo resnično dobro in moderno edinstveno kazensko pravo. Ipak naj na kratko opišemo, kaj so Avstrijci na starem zakoniku na novo prikrojili; morebiti pripravimo s tem vsaj nekoliko terên za kritiko osnutka našega edinstvenega kazenskega zakonika, ki izide skoraj v tisku. Pri tem hočemo vpoštevati le čas od prvega decembra 1918. do prve polovice (23. junija) t. l., pri tem pa le taka določila, ki nas utegnejo iz že obrazloženega vidika zanimati. Zato naj ostane neomenjeno vse tisto, kar je s preuredbo monarhistične države v republiko v zvezi, pa tudi vse ono, kar se tiče specifičnih gospodarskih neprilik v Avstriji.

Da pričnemo s splošnimi določili kazenskopravne vsebine, naj omenimo najprej zakon z dne 15. julija 1920., št. 323 zvez. zak., ki je načelnega pomena in je tudi vnanjo obliko starega kazenskega zakonika izpremenil. Izrekel je, da aktivni vojaki nimajo več posebnega vojaškega zakona, ampak da so podvrženi splošnemu kazenskemu zakonu. Zato pa so od posebnih določil, ki so veljala za vojake po starem vojaškem zakoniku od dne 15. januarja 1855. prevzeli 152 določil in jih priklopili splošnemu kazenskemu zakoniku kot privesek. So to

specifična splošna določila za vojake in pa posebni vojaški delikti kakor n. pr. prekršitev subordinacije, dezertacija, kazniva dejanja v stražni službi, plenitev in slično. Tako ima avstrijski kazenski zakonik namesto 532 — sedaj 684 paragrafov.

Glede kaznovalnih sredstev navedemo pred vsem, da so v Nemški Avstriji smrtno kazen odpravili. To je bilo že v čl. 85. zvezne ustave odrejeno, dotični izvršilni zakon z dne 3. aprila 1919., št. 215 zvez. zak., odnosno z dne 15. julija 1920., št. 323 zvez. zak. pa se glasi, da je smrtna kazen pred rednimi sodišči odpravljena in da stopi na rednih sodiščih namesto nje dosmrtna ječa. Smrtna kazen je dopustna le pri naglih sodbah (preki sod).

Pri izpreminjevanju denarne kazni v zaporno kazen (§ 260 a k. z.) se je odstranilo določilo, da naj velja kot splošna mera 5 gold. denarne kazni za en dan zopora. Načeloma velja sedaj, da sodnik spoznaj zaporno kazen »primerno krivdi«. Sodnik ima tedaj popolnoma proste roke, kako naj izpremeni denarno kazen v zaporno.

Takozvana novela kazenskopravnega reda iz leta 1918. (zakon z dne 5. decembra 1918., št. 93 drž. zak.) je razširila uporabo izredne milosti pri kaznih od 10 do 20 let ali dosmrtno na najnižjo mejo 1 leta, pri kaznih od 5 do 10 let na najnižjo mejo 6 mesecev. Pri kaznih do 5 let sme sodišče namesto ječe ali stroge ječe izreči strogi zapor, ako storilec ob času kaznivega dejanja še ni izpolnil 18. leta ali če so dane olajšilne okoliščine, ki se značijo skoraj za krivdo izključujoče okoliščine, ali če je storilec ravnal iz čestitih razlogov, na izrazito povelje osebe, od katere je odvisen, ali pa v duševni vzruženosti, povzročeni vsled težke in neopravičene žalitve itd. Vseh nadaljnjih okoliščin ne navajamo, vse so subjektivne narave. Med splošna določila je šteti tudi pravico abolicije, katero ima predsednik zvezne države Avstrije, vendar je ta pravica omejena le na zadeve, pri katerih gre za pregon radi javnih deliktov (čl. 65. zvezne ustave).

Poslabšanje valutarnih razmer se dobro zrcali v zakonodaji Nemške Avstrije. Že trikrat so izpremenili zneske, ki so za kvalifikacijo kaznivih dejanj merodajni: 1.) 5. dec. 1918.,

2.) 15. dec. 1920., 3.) 20. dec. 1921. Obveljalo je za enkrat v splošnem 50- do 1000kratno povišanje vseh denarnih kazni, kakor tudi zneskov, ki so merodajni za kvalifikacijo kaznivih dejanj, ako se primerjajo sedanji zneski z onimi prvotnega zakonika.

K sklepu o splošnih določilih naj navedemo še zelo važen zakon, ki pomeni gotovo velik korak naprej, namreč zakon z dne 23. julija 1920., št. 373 zvez. zak., o pogojni obsodbi in pogojnem odpustu iz kazni. Izvršitev denarne kazni se sme odgoditi že v rabsodbi, ako sodnik iz posebnih razlogov smatra za umestneje, da kazen samo zapreti. Določi se doba za preskušnjo storilca od 1 do 3 let, sodišče sme za to dobo odrediti še posebne predpise, ki naj obsojenca obvarujejo pred vnovičnim padcem. Osobito se sme odrediti, da se obsojenec v dobi preskušnje ne sme odstraniti iz gotovega kraja, da ne sme občevati z gotovimi ljudmi, da ne sme uživati alkoholnih pijač in slično. Tudi ameriški institut takozvanih probation-officers pride do veljave; mladostni storilci do 18 let se morajo, starejši pa se morejo staviti pod zaščitni nadzor (Schutzaufsicht). Ako se obsojenec ne drži teh sodiščnih predpisov ali ako se uda pijači, igri, pohajkovanju ali če zagreši vnovič kaznivo dejanje, se sme odgoditev preklicati. — Pogojni odpust iz kazni pa se sme dovoliti zaprtim, ki so dve tretjine kazni na prostosti, vendar najmanj 8 mesecev že prebili. Pogoje je poprava škode po možnosti in dobro zadržanje v zaporu. Preskušnja traja toliko časa, kakor bi trajala še neprebena kazen, vendar najmanj 1 leto. Če ostanek kazni ne presega dobe treh let, se sme preskušnja dobe raztegniti na tri leta. Glede preklica odpusta velja v splošnem isto, kar je navedeno glede pogojne obsodbe.

Glede določil iz posebnega dela kazenskega zakonika naj se pred vsem pečamo z deliktom tatvine. V tem pogledu se je avstrijska zakonodaja že v takozvani prvi noveli kazenskopravnega značaja (zakon z dne 5. decembra 1918., št. 92 drž. zak.) postavila na — naravno — modernejše stališče, ki obsega v primeri s starimi več ostrejših, vendar pa tudi nekoliko milejših določil.

Ideja, katero je sprožila že prva lex Ofner (9. aprila 1910), da se kvalifikacija tatvine za hudodelstvo razširi ne oziraje se

na vrednost ukradenega predmeta na še več primerov, kakor jih je imel prvotni § 174. I kaz. zak., namreč od 2 na 3, je dobila po novi razširitvi še dva nova vidika. Brez ozira na znesek vrednosti ukradenega predmeta postane tatvina hudodelstvo tudi — 4. točka — če je bila storjena z vlomom, s porabo vetriha ali sicer s premaganjem znatnih ovir, pripravljenih zoper odvzetje reči, in pa — 5. točka — če se je tatvina izvršila od člana tatinske klape. Pa tudi II. odstavek § 174. kaz. zak. se je razširil za eno točko: Tatvina postane hudodelstvo — ne šele pri presežku v § 173. postavljenega zneska 50.000 K (zadnja lex Ofner Austriaca), ampak že pri presežku 5000 K, če je bila storjena v ali iz prostorov ali vozil železniških ali brodarskih podjetij ali pošte, in to na predmetih, ki naj se odpremijo ali pa, ki jih nosijo ali imajo potniki s seboj ali pri sebi.

Osebna kakovost storilca se uvaža v pogledu na povratek k tatvini tako-le: Brez ozira na vrednost predmeta postane tatvina hudodelstvo, ako je bil storilec že dvakrat radi hudodelstva ali prestopka tatvine poprej kaznovan in od časa zadnje prestane kazni do dejanja ni preteklo več kakor pet let. Ako je ta doba pretekla, se drugi povratek ne šteje za kvalifikacijski moment ampak samo za obtežilno okolnost po § 44b. Pri tem pa ostane stari kvalifikacijski moment, da je kraja storilcu prišla v navado, kakor v prvotnem tekstu v veljavi. Pri presežku vrednosti ukradenega predmeta 5000 K pa postane tatvina hudodelstvo ne samo, če okrade služabnik, obrtni uslužbenec ali dninar itd. svojega gospodarja ali delodajalca itd., ampak tudi narobe, če okrade gospodar ali delodajalec itd. podrejenega mu uslužbenca.

Milejšo pot pri shvačanju tatvine pa je ubral zakonodajalec pri takozvani rodbinski tatvini. V § 189. je eliminiral moment »dokler so storilci v skupnem hiševanju«, tako, da pride privilegium favorabile tega paragrafa splošno tudi izven domače hiše bivajočim sorodnikom v prid ter postane hudodelstvo prestopok. Druga, še veliko bolj važna ublažitev določil glede tatvine pa se je izvedla z ustanovitvijo dveh novih prestopkov sorodne narave: namesto ukinjenega starega § 467. (pregrešek zoper literarno in avtorsko svojino) se je vrnil nov

§ 467. z naslovom: »Izmaknitev« (Entwendung), a za njim nov § 467 a z naslovom: »Opeharjenje« (Prellerei).

Prvo določilo je dobilo sčasoma že trikrat novo besedilo (5. decembra 1918., 5. junija 1920., 20. decembra 1921.), dokaz, da stvar ni na prvi mah zadovoljevala; drugo določilo pa je prišlo z zakonom od dne 15. junija 1920. do eksistence. Izmaknitev je podana, če gre za tujo premakljivo stvar majhne vrednosti (objektivni moment) in če je bil nagib za dejanje beda, nepremišljenost ali zadostitev naslade (subjektivni moment). Dejanje samo je lahko kradež ali poneverba, delikt pa se razen v primerih, kjer je dejanje brez ozira na vrednost predmeta hudodelstvo, kvalificira za prestopok, ki se kaznuje le na privolitev oškodovanega (Ermächtigungsdelict); ta privolitev pa se mora izraziti od strani oškodovanega v osmih dneh po dotičnem vprašanju javnega obtožitelja. Še blažje pa naj se po novem § 467. postopa ob nepravičnem prilaščanju sadov ali delov zemlje (poljski sadež, listje, gobe, zelišča, mah in slično), ako so majhne vrednosti. Kaznujejo naj se kakor poljske okvare od pristojne upravne oblasti.

Za opeharjenje se znači lokavo brezplačno izrabljanje javne prometne naprave ali lokavo brezplačno prisostvovanje pri prireditvi predstav, če bi bila nasprotna dajatev le majhne vrednosti. Tudi delikt opeharjenja se znači za prestopok, ki naj se kaznuje ravno tako kakor izmaknitev le na privolitev oškodovanega.

Popolnoma nov tekst je dobil prestopok § 522. (igra na slepo srečo). Kriminalno - politična misel je sicer ostala še vedno ta, da gre za delikt kršitve javne nravnosti, tudi je v glavnem ostal objektivni moment, da mora biti podana igra, ki odvisi pri njej uspeh izključno ali pa pretežno od naključja, ali pa taka igra, ki je z naredbo imenoma prepovedana. V subjektivnem oziru pa se uveljavlja nov moment izključitve krivde: kaznivosti ni, ako se igra le za male zneske ali pa samo za kratek čas. Kazen za igranje iger na slepo srečo obrtoma pa je precej občutna, ker gre do treh mesecev strogega zapora in poleg tega do 20,000.000 K denarne kazni. Vse igralne priprave, kakor tudi za igro namenjeni denarni zneski zapadejo, pa naj si bodo last kogarkoli si bodi.

Od ostalih s t r a n s k i h z a k o n o v je bilo nekaj izpremenjenih, n. pr. zakon o avtorski svojini, o navijanju cen, vendar razločki v primeri s prejšnjo vsebino niso baš markantni. Zelo važna pa je preosnova starega tiskovnega zakona. Nemško-avstrijska zakonodaja se je postavila na povsem pravilno stališče, da je treba obenem urediti pravo glede tiska, kakor tudi glede novinarjev. Izšli so: zakon z dne 11. februarja 1920., št. 88 o novinarjih (Journalisten-Gesetz), ki je bil pozneje z zakonom od 12. maja 1922. nekoliko izpremenjen, in slednjič tiskovni zakon z dne 7. aprila 1922., št. 218 zvez. zak. (Press-Gesetz). V okviru tega poročila naj le navedemo, da se je obdržal stari sistem tiskovnega zakonika z odgovornim urednikom, ki naj odgovarja za zanemarjenje dolžnosti uredniške pažnje, da se pa je tiskovno pravo moderniziralo in se pri tem vpoštevale pred vsem želje novinarjev. Poblížje vsebino teh zakonov razpresti ne kaže, naj bode to pridržano za drugo posebno priliko.

Ob sklepu naj le še omenimo, da je po ustavi Nemške Avstrije (čl. 90, 91) določeno sodelovanje lajikov (»das Volk«) pri k a z e n s k e m p r a v o s o d s t v u, in sicer v obliki porote za težje primere in v obliki večje za lažje primere, kadar sodi sodni zbor. Po čl. 87. je zajamčena vsakemu sodniku neodvisnost pri opravljanju opravil, ki mu gredo po zakonu in razdelbi opravil razen tistih justično-upravnih poslov, ki se ne rešavajo v senatu ali komisijah. Pravilno razglašeni zakonov sodnik ne sme preskušati na veljavnost. Glede uporabe naredb pri sodniškem poslovanju pa sme sodnik izraziti svoje dvome, ali ustrezajo zakonom. Za ta primer mu daje ustava (čl. 89) pravico, da kazensko postopanje prekine in stavi predlog pri upravnem sodišču, da naj se naredba razveljavi.

Izvršba proti državi.

Miroslav Muha.

Nedavno je dovolilo okrajno sodišče v Celju izvršbo proti državi na podlagi končnega sklepa, kateri je državi naložil, da mora izročiti posest tovarne v Libojah njenim lastnikom.

Rekurz finančne prokurature proti izvršilnemu dovolilu je bil po okrožnem sodišču v Celju zavrjen.

I.

Sodišča so na podlagi veljavnih zakonov pristojna za razsojo sporov med državo na eni in bodisi juridičnimi ali fizičnimi osebami na drugi strani tičočih se pravnih odnošajev države, kolikor so ti zasebno-pravne narave, ker so podvrženi taki pravni odnošaji predpisom zasebnega prava (glej n. pr. § 290 obč. drž. zak.). Seveda je to stvar zakonodaje, to se pravi, da to ni samo ob sebi umljivo, temveč mora biti to določeno po zakonu. Pri starih Rimljanih n. pr. so odločevala o takih sporih upravna oblastva v posebnem upravnem postopanju.

Vprašanje je sedaj, ali so sodbe proti državi tudi izvršljive ali konkretnije: ali je izvršba proti državi dopustna?

Neumannov komentar k izvršilnemu redu se postavlja brezpogojno na stališče dopustnosti s tem-le utemeljevanjem: določilo § 409 c. pr., po katerem se mora, ako se naloži v sodbi dolžnost kaj opraviti, istočasno določiti tudi rok za to opravilo, velja ravnotako za sodbe zoper erar (državo), ker ni odrejena v tem pogledu nikaka izjema. Ker pravomočna sodba tvori po § 1 št. 1 izvrš. reda izvršilni naslov in država ne uživa v pogledu izvršbe po nobeni zakonski določbi kake predprave, se mora sklepati, da je sodba izvršljiva tudi v premoženje erarja.

Praksa (odločbe bivšega avstrijskega vrhovnega sodišča) zastopa isto stališče, samo da ustanavlja glede izvršb radi denarnih terjatev gotove omejitve. Druge izvršbe zoper državo (kakor je n. pr. ona o izročitvi posesti tovarne v Libo-

jah lastnikom) se niti ne omenjajo, ker se smatrajo očitvidno brez vsega dopustnim.

V očigled takim pravnim nazorom in njihovim utemeljevanjem je pač upravičena rečenica: od samih paragrafov ne vidijo prava.

Ugotovimo najprej osnovne pojme, ki so potrebni za pravilni odgovor na stavljeno vprašanje o dopustnosti izvršbe zoper državo.

Kaj je sodišče? Sodišče je oni državni organ, po katerem država upravlja justico.

Kaj je izvršba? Izvršba je udejevitvev zahtevkov, ki so ugotovljeni po izvršljivem naslovu, s pomočjo sodišča, če potrebno, s silo.

Upnik, ki je izposloval sodbo, zahteva torej od države, da državni organ (sodišče) udejeviti tudi proti volji dolžnika zahtevek, ki mu je bil prisojen.

Voditi izvršbo proti državi pomenja potemtakem: poklicati državo na pomoč, naj ona s svojimi organi udejeviti sodbeni izrek proti sami sebi. Prava gorostasnost!

Pa poglejmo si stvar še natančneje. Kako naj obavi sodišče izvršbo, to je, kako naj ta državni organ s silo (ni pozabiti niti za trenutek, da pomeni izvršba v skrajnem slučaju uporabo sile) udejeviti izvršljivi zahtevek zoper državo? S pomočjo eksekutorja, eventuelno orožnikov (kakor v Libojah) in vojske, torej z oboroženo silo? Država naj uporabi lastno oboroženo silo — ustvarjeno v lastno zaščito — proti sebi!!

Vzemimo pa konkretnejši primer. Divizijska oblast je vzela poslopje v najem. Ker se ne drži določb najemne pogodbe, ji lastnik pogodbo odpove; odpoved postane pravomočna ali sodišče izreče odpoved pravomočno za veljavno, na kar predlaga lastnik izpraznitev prostorov izvršilnim potom. Eksekutor ne more ničesar opraviti, ker oborožen vojak ga ne pusti v poslopje; nato pošlje sodišče 50 orožnikov, da dajo eksekutorju asistenco; divizijska oblast pa postavi tem 50 orožnikom bataljon vojakov nasproti!

Iz tega je razvidno, da je izvršba zoper državo kot nasilna udejevitvev upnikovega zahtevka proti volji dolžnika po

svojem bistvu (država naj uporablja silo zoper samo sebe) absurdna in dejansko neizvedljiva.

Kar je bistveno absurdno in faktično neizvedljivo, to je pravno nedopustno, tembolj ako nastopa oboje obenem kakor v našem primeru.

Nasproti tem argumentom pa bi utegnil kdo ugovarjati (kakor se mi je že pripetilo): »Moram priznati, da je uporaba sile zoper državo nedopustna; toda dopustno je izvršilno dovolilo, ki je mora država spoštovati; ako ne stori tega, neha biti pravna država. Z drugimi besedami, vsa izvršilna dejanja proti državi so dopustna, kolikor ne vsebujejo uporabe sile.«

Tudi ta ugovor ne drži. Kajti izvršba brez morebitne uporabe sile sploh ni izvršba, to se pravi, ali je izvršba dopustna v polnem obsegu ali pa sploh ni dopustna. Ako se prizna nedopustnost uporabe sile, mora se priznati nedopustnost vsake eksekutivne odredbe. Polovičarske izvršbe zakon ne pozna, najmanj pa izvršbo kot nekak opomin, naj zavezana stranka izvrši sodbeni izrek.

Država pa neha biti pravna država **že tedaj**, ako se s o d b e n e m u i z r e k u ne ukloni.

Izvršba zoper državo pa je po svojem bistvu tudi nepotrebna.

Kakor sem že gori omenil, ni samo ob sebi umljivo, da sodišča sodijo o sporih države zasebno-pravnega značaja. Lahko bi bilo namreč po zakonih države določeno, da ima o takih sporih soditi gotovo upravno oblastvo. Če je pa država po svojem zakonodajnem organu določila, da se uravnavao njeni zasebno-pravni odnošaji po določenih zasebnega prava in da rešujejo redna sodišča iz njih nastale spore, je s tem tudi v naprej izrekla, da se bo brezpogojno in brezizjemno iz lastne volje pokoravala sodnim izrekom.

Na podlagi te pravne ugotovitve pa ni moči niti misliti, da bi se država zoperstavljala sodnim izrekom, da se jim ne bi pokoravala. Trditev same možnosti upora je *contradictio in adjecto*. Ako država ne izvrši pravočasno t. j. v sodbeno ustanovljenem roku upnikovega zahtevka, se zgodi to le vsled krivde kekega njenega organa; država kot taka in le ona prihaja tu v poštev, se ne more bistveno nepokoriti. Zavaljo

tega je izvršba zoper njo nepotrebna in vsled tega nedopustna, kajti kar je nepotrebno, to je pravno nedopustno.

Zoperstavitev s strani države bi bila možna le po njenem v to poklicanem faktorju t. j. zakonodajnem organu. To pa ne more uslediti, ne da bi spremenila poprej zakonodaja vse zakone, po katerih so zasebno-pravni odnošaji države podvrženi zasebnemu pravu in so za iz njih nastale spore pristojna redna sodišča.

Če bi se pa zakonodaja, dato sed non concessio, konkretnemu sodnemu izreku uprla, ne da bi poprej spremenila splošnih zakonov, ustanavljajočih pristojnost rednih sodišč za razsojo navedenih sporov, bi s tem donesla z a k o n, ki bi ga moralo spoštovati tudi sodišče.

Še nekaj besed o postopanju sekvestra v začetkom te razprave navedenem slučaju, seveda tudi le s pravnega stališča.

Ne samo njegova pravica, temveč tudi njegova dolžnost je bila in je, da se ne pokori sodni eksekuciji ne le s tu obrazloženega vidika, da je bila izvršba protipravna, ker nedopustna, temveč tudi z vidika njegovega državnopravnega odnošaja.

Sekvester je upravni državni organ, imenovan od v to poklicane državne oblasti; on ima poslušati glede vršenja svoje službe edinole svojo predpostavljeno oblast, posebno pa ne sme pod nobenim pogojem zapustiti svoje službe brez izrečnega ukaza višje oblasti. On torej ni ne upravičen in ne dolžan pokoriti se sodbenemu izreku kamoli pravno nedopustni izvršbi.

V takem slučaju kakor sekvester v Libojah se nahaja vsak podrejeni državni organ.

II.

Gori sem dokazal, da je izvršba proti državi nedopustna, prvič ker absurdna, drugič ker dejansko neizvedljiva, tretjič ker nepotrebna.

Ako ste zastopali dosedaj teorija in praksa nasprotno stališče, se da to razlagati deloma z zgrešeno mentaliteto, izvirajočo morda iz fakta, da je sodišče opremljeno z garancijo

neodvisnosti ter z obsežnimi oblastnimi pravicami, ki je nezavestno ali vzlic temu z neodoljivo silo obvladala juriste: da je sodišče nekaj izven- da celo nekaj naddržavnega t. j. sodišču se mora pokoriti vse, tudi država, ako ne z lepa pa s silo; deloma s sicer pravilnim naziranjem, da se ima izvršilni red smatrati kot sestavni del pravnega reda, iz katerega naziranja pa so se tvorili zgrešeni sklepi. Tako moramo razlagati Neumannovo utemeljevanje, da je izvršba proti državi radi tega dopustna, ker izvršilni red ne ustanavlja za državo v tem pogledu nikake posebne pravice.

Tu opominjam, da z ozirom na po meni navedene razloge nedopustnosti izvršbe proti državi ni možno pričakovati, da bi državna zakonodaja take »predpravice« države uzakonila. Saj je ta »predpravica« logična posledica vseh atributov države in pojma samega države (država naj uporabi silo proti sami sebi!).

Eno je razsoja po sodišču o sporih zasebno-pravnih odnošajev države, drugo je izvršba proti državi.

Prvo spada v pristojnost sodišč zbog državnega zakona, torej zbog državne volje, drugo je nedopustno, ker je v protislovju s pojmom same države in njenimi atributi.

Ako potemtakem sodišče vkljub temu dovoli izvršbo proti državi in jo skuša izvesti ali pa tudi ne, postavi se sicer nevede na absurdno stališče, da je ono nekaj nad državo stoječega, in zagreši s tem pravi pravcati čin pobune proti državi, omiljen z olajševalno okolnostjo nevednosti ali pomanjkanja preudarnosti, kakor se že hoče označiti to nerazumevanje osnovnih pravnih pojmov.

Novine so prinesle vest, da je ministrstvo pravde ukazalo celjskemu sodišču, naj ustavi izvršbo v stvari izročitve tovarne v Libojah. Ako je storilo to, to ni nikako uplivanje na neodvisno judikaturu, temveč je bila to njegova pravica in dolžnost, ker po gori rečenem pač ni moglo in ne more trpeti činov pobune proti državi, dasi nezavestnih.

Nekaj sodne statistike.

Dr. Milan Škerlj.

O vplivih vojne, prevrata, prevratnih prilik na množino, vrsto in kakovost poslov pravosodnih oblastev ne dvomi nihče, zlasti ne pravosodni organi sami. Morda ne bo nezanimivo preizkusiti, kako se ti vplivi kažejo v številkah. Temelj za raziskavo dajejo uradni izkazi o poslovnem stanju, ki jih pravosodna oblastva sestavljajo za vsako koledarsko leto na podstavi svojih vpisnikov. Ti izkazi dajejo dovolj jasno sliko o civilnih poslih sodišč, nezadostno sliko o kazenskih poslih. Posebno kriminalna statistika, ki bi bila brez dvoma zelo zanimiva, pri nas žal še ni obdelana, zato morejo biti podatki o kazenskem sodstvu le mršavi.

Številčni podatki v naslednjih tabelah se omejujejo na sedanji krajevni obseg slovenskih pravosodnih oblastev. Izvzeto je Prekmurje, kjer vladajo še dokaj različne prilike, privzet je prevaljski okraj, zato pa v statistiki za l. 1912. tudi cel pliberški. Ta je bil sicer večji od prevaljskega, vendar se razlika precej izenačena s prirastkom, ki so ga dobili sodni okraji Maribor, Sv. Lenart in Gor. Radgona s pripadom Apaške kotline. Razlika, ki je nastala vsled tega, da za leti 1919. in 1920. naši poslovni izkazi ne obsegajo logaškega okrajnega sodišča, je jako majhna in se ni upoštevala.

Leto 1912. se je vzelo za primerjavo zato, ker je zadnje leto, za katero je na razpolago povsem obdelan statističen material iz predvojne dobe.

Razume se, da se razmerne številke poedinih sodišč deloma prav znatno oddaljujejo od povprečnih. So sodišča, pri katerih se je ustroj in potek poslov le malo izpremenil napram l. 1912., pri drugih so razlike jako velike; nekatera sodišča poslujejo skoro tako brzo in točno kakor pred vojno, druga — manjšina — so v zastankih ali vsaj poslujejo znatno manj brzo. Tu gre le za povprečne številke.

A. Splošno kretanje poslov.

I. Pri zbornih sodiščih I. stopnje in pri okrajnih sodiščih.

Iz tabele A se vidi to:

1. Število prestopkov je med vojno silno padlo, po vojni zopet naglo raste. Moško prebivalstvo, ki daje kazenskemu sodniku več posla nego žensko in ki je med vojno z dobrim delom obremenjevala vojaška sodišča, se je vrnilo. Število hudodelstev in pregreškov pa niti med vojno ni padlo, nego je absolutno in relativno v primeri s številom prestopkov rastlo in doseglo l. 1920. najvišje stanje; l. 1921. je zopet padlo. Razmerje med številom prestopkov je bilo l. 1912. = 1 : 4,2, l. 1918 = 1 : 2,1, l. 1919. = 1 : 1,7, l. 1920. = 1 : 1,45, l. 1921. = 1 : 2,1. Vendar se iz tega razmerja ne sme naravnost sklepati, da so se res tako znatno pomnožili primeri težjega kršenja zakona. Prva napaka tiči v tem, da je dober del primerov, ki so izkazani v stolpcu 3., še enkrat izkazan v stolpcu 4., navedene številke morejo torej služiti samo kot primerjalne številke. Nadalje pa je imela padajoča valuta za posledico, da so se tudi prilično neznatni zločini zoper varnost lastnine morali soditi kot hudodelstva, ker zakon ni dovolj naglo sledil padajoči valuti. Ko so se slednjič sredi l. 1921. znatno zvišale za oznako dejanja kot hudodelstvo ali prestopok odločilne novčane postavke, se je nenormalno razmerje med lažje in strožje kaznivimi dejanji takoj znatno popravilo. Nekoliko vpliva na neugodnost razmerja tudi to, da se je prejšni prestopok po § 312. k. z. sodil kot pregrešek po § 104. srb. k. z.

Bolje se vidi kriminalnost, če seštejemo številke stolpcev 1., 3. in 4. Številke so iz navedenega razloga nekoliko previsoke, vendar za presojo kriminalnosti (civilnega) prebivalstva dovolj značilne: 43967 : 32598 : 38602 : 45959 : 43437. Ker se je število civilnega prebivalstva v starosti, ki največ prispeva h kriminalnosti, in to je baš starost med 18. in 50. letom, med vojno znatno znižalo, je padec od l. 1912. do l. 1918. umljiv, obenem pa vidimo, da je samo l. 1920. število ovajenih kaznivih dejanj bilo večje nego pred vojno. Leta 1919. je bilo mnogo mlajših moških še v vojaki ali v ujetništvu. Razmerje med

težjimi in lažjimi delikti tudi l. 1921. nikakor še ni doseglo predvojne norme in vprašanje je, ali jo bo, ker so kazenski zakoni deloma izpremenjeni.

Po drugi strani bi bilo prenačljeno iz ravno navedenih številk sklepati, da vojna ni zapustila nikakoršnih sledi v splošni nramnosti naroda. Že vsakdanja izkušnja se protivi taki domnevi.

Zanimivo je razmerje med številom ovadb in sodb radi prestopkov. Od 100 ovadb je dozorelo do sodbe l. 1912. = 66·4, l. 1918. = 58, l. 1919. = 61·2, l. 1920. = 56, l. 1921. = 62·2. Dočim je bilo l. 1912 to razmerje pri okrajnih sodiščih na deželi in na sedežu zbornih sodišč precej enako (66 % : 67·5 %), je sedaj precej različno, namreč leta 1918. = 56·8 : 60·8, leta 1919. = 60·4 : 62·9, l. 1920. = 57·8 : 54, l. 1921. = 63·7 : 59·7. Kaj je vzrok ti razliki, ki niti nima izraženega pravila, se po izkazih ne da dognati. — Razmerje med številom ovadb zaradi hudodelstva ali pregreška in številom glavnih razprav je bilo l. 1912. = 100 : 28·5, l. 1918. = 100 : 17·1 %, l. 1919. = 100 : 18·2, l. 1920. = 100 : 22·3, l. 1921. = 100 : 28·7 %.

Določni sklepi iz teh številk so težki. Morda so vzroki, da je relativno število sodb zaradi prestopkov padlo in da se le polagoma dviga, sledeči: Posebno poskočilo je število tatvin; te se navadno izvrše brez prič, storilec ostane lažje neodkrit nego pri drugih deliktih; varnostna služba je bila takoj po prevratu brez dvoma manj zanesljiva nego pred vojno; na sodiščih, zlasti na kmetih, je bilo manj povsem izkušenih in izvežbanih sodnikov nego pred vojno; državljansko breme pričevanja pri sodišču je danes še mnogo bolj občutno nego je bilo pred vojno, ravno neprizadete priče se mu rade odtegnejo, če morejo. Iz zadnjega razloga je tudi dvomljivo, ali pomeni visoko razmerno število glavnih razprav pred zbornimi sodišči I. stopnje v l. 1921., da se je razmerje vrnilo k normi; morda se je moralo preložiti večje število glavnih razprav.¹⁾

¹⁾ V resnici je razmerje nekoliko višje, ker je precej primerov ovadb štetih v stolpcih 3 in 4 po dvakrat, najbrže več nego se za isto stvar vrši po več glavnih razprav. Povsem zanesljive številke bi dala le podrobna kriminalna statistika.

Tabela A. Obremenitev

Skupina	Prestopki (U)		Hudodelstva in pregreški			Vzklici zoper sodbe radi prestopkov (Bl)			Pravde pred zbornim sodiščem (Cw, Cg)		Prizivi zoper sodbe okrajnih sodišč (Bc)		
	prirastek	sodbe	prirastek pri okrajnih sodiščih na deželi (Z)	prirastek pri zbornih sodiščih (Vr)	razprave pri zbornih sodiščih	prirastek	vzklic zavrtnjen	število razprav	prirastek	kontradiktorne sodbe	prirastek	priziv zavrtnjen	število razprav
Leto													
Zborna sodišča I. stopnje in okrajna sodišča	35569	23610	4572	3826	2394	2483	1955	2040	2024	395	678	522	569
Okrajna sodišča na deželi	25183	16619	4572	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zborna sodišča I. stopnje in okrajna sodišča na njih sedežu	10386	6991	—	3826	2394	2483	1955	2040	2024	395	678	522	569
Leto													
Zborna sodišča I. stopnje in okrajna sodišča	22280	12915	6262	4056	1769	1577	1131	1273	1374	218	372	224	274
Okrajna sodišča na deželi	15613	8864	6262	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zborna sodišča I. stopnje in okrajna sodišča na njih sedežu	6667	4051	—	4056	1769	1577	1131	1273	1374	218	372	224	274
Leto													
Zborna sodišča I. stopnje in okrajna sodišča	24350	14900	8172	6080	2597	1285	905	1046	3053	473	426	295	343
Okrajna sodišča na deželi	16769	10128	8172	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zborna sodišča I. stopnje in okrajna sodišča na njih sedežu	7581	4772	—	6080	2597	1285	905	1046	3053	473	426	295	343
Leto													
Zborna sodišča I. stopnje in okrajna sodišča	27204	15383	10147	8608	4176	1475	761	1063	3149	731	617	358	425
Okrajna sodišča na deželi	18364	10611	10147	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zborna sodišča I. stopnje in okrajna sodišča na njih sedežu	8840	4772	—	8608	4176	1475	761	1063	3149	731	617	358	425
Leto													
Zborna sodišča I. stopnje in okrajna sodišča	29453	18330	7200	6784	4011	1672	1039	1510	3817	893	706	353	571
Okrajna sodišča na deželi	18861	12006	7200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zborna sodišča I. stopnje in okrajna sodišča na njih sedežu	10592	6324	—	6784	4011	1672	1039	1510	3817	893	706	353	571

sodišč.

Rekurzi (R)		Trgovinski in zadrružni register (Firm)	Zemljiškoknjižne stvari	Opominjevalno postopanje (M)	Malotne pravde (Cb)		Redne pravde (C)		Izvršbe (E)			Zapuščinske stvari (A)		Varuštva in skrbstva (P)	
prirastek	rekurz zavrnjen				prirastek	kontradiktorne sodbe	prirastek	kontradiktorne sodbe	prirastek	razdelilni sklepi	prodaja premičnin	prirastek	brez imovine	prirastek	skupno število koncem leta
14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
1912															
1049	593	3261	71376	21076	1363	1951	16722	2482	42587	820	1403	14829	8830	7468	78060
—	—	—	54884	15742	8700	1487	10699	1701	29261	632	910	11246	6543	5474	58664
1049	593	3261	16492	5334	4963	464	6023	781	13326	188	493	3583	2287	1994	19396
1918															
421	247	1851	36308	2821	2130	346	6157	1243	7966	48	42	22750	13003	7885	86458
—	—	—	26871	1928	1593	262	3881	777	5421	43	24	17169	9403	6045	65527
421	247	1851	9437	893	537	84	2276	466	2545	5	18	5581	3600	1840	20931
1919															
544	254	3001	43639	4272	2637	401	9455	1672	9897	34	115	19893	11914	8371	86641
—	—	—	31998	3254	1935	327	5882	1156	6458	28	80	15042	8727	6485	64480
544	254	3001	11641	1016	702	74	3573	516	3439	6	35	4851	3187	1886	22161
1920															
831	464	4716	46118	5068	3929	652	9526	2073	13036	34	124	17890	10774	8480	83079
—	—	—	34923	3831	2809	432	6165	1276	8789	28	74	13284	7672	6383	61443
831	464	4716	11195	1237	1120	220	3361	797	4247	6	50	4606	3102	2097	21636
1921															
885	468	5252	41479	3435	2760	546	9269	2322	16101	35	214	17113	10422	8781	82587
—	—	—	28708	2636	1904	392	5616	1447	10471	26	121	13111	7776	6642	62125
885	468	5252	12771	799	856	154	3653	875	5630	9	93	4002	2646	2139	20462

2. Število pravnih stvari pred zbornimi sodišči je jako poskočilo, zato pa se je silno znižalo število pravnih stvari pred okrajnimi sodišči. Da ta izprememba temelji na padcu valute, ni dvoma. Dosedanje zvišanje denarnih zneskov, po katerih se določa stvarna pododnosta, nikakor ne zadostuje.

Skupno število pravnih stvari pred zbornimi sodišči in okrajnimi sodišči, všteti opominjevalno postopanje, je padlo; vseh spornih stvari je bilo v omenjenih letih 53.535 : 12482 : 19417 : : 21672 : 19281.²⁾ Vzroki: malo se še dela s kreditom, posli z gotovino prevladujejo; padec valute in znatna podražitev pravnih stvari odvrata stranke od tožb za malenkostne ali prav dvomljive zahteve. Posledica vsega je, da so zborna sodišča s pravnimi stvarmi preobremenjena, tem bolj ker znaten del pravnih stvari pride pred senat, okrajna sodišča pa imajo s pravnimi stvarmi primerno malo posla, zlasti malotne stvari bodo skoro izginile. Zvišane pristojbine tako državne kakor odvetniške pa revnejšim slojem tudi otežujejo zasledovanje pravnice.

Pogosto se čuje, da je število kontradiktornih sodb po vojni poskočilo. Po absolutnih številkah je to res samo pri zbornih sodiščih prve stopnje, število kontradiktornih sodb v malotnih stvareh je jako padlo, v rednih pravnih stvarih je po letu 1918., ko je izneslo ravno polovico števila v l. 1912., naglo zopet narastlo skoro na predvojno število. Pač pa se je znatno izpremenilo razmerje med številom prirastlih pravnih stvari in številom kontradiktornih sodb (končnih sklepov). Bilo je

a) pri zbornih sodiščih leta 1912. = 100 : 19·1, leta 1918. = 100 : 15·9, l. 1919. = 100 : 15·2, l. 1920. = 100 : 23·2, l. 1921. = 100 : 23·4;

b) pri okrajnih sodiščih v malotnih pravnih stvarih 100 : 14·3, 100 : 16·2, 100 : 15·2, 100 : 16·6, 100 : 19·8;

c) pri okrajnih sodiščih v rednih pravnih stvarih 100 : 14·7, 100 : 20·2, 100 : 17·7, 100 : 21·8, 100 : 25.

Pravnih stvari je pri okrajnih sodiščih manj, pa so bolj trdovratne, razbremenitev ni tako velika, kakor bi kazale absolutne

²⁾ Številke so nekoliko previsoke; opominjevalne stvari preidejo neradko v redne ali malotne pravde in so potem štete dvakrat. Za primerjanje zadostujejo kosmate številke.

številke. Pri zbornih sodiščih kažejo razmerne številke še večjo obremenitev nego absolutne.

Znatni skoki relativnih števil, zlasti od l. 1919. na l. 1920., so deloma provzročeni z zastanki, ki jih je imelo mnogo sodišč l. 1919., ko je bilo pomanjkanje sodnikov največje. Zaostajale so težje stvari, ki se redno končajo s kontradiktorno sodbo. Vpliv sega še v l. 1921., l. 1922. bo z večjim številom sodnikov ta moment pač izginil.

Zanimivo je, da imajo okrajna sodišča na deželi povprek razmerno več kontradiktornih sodb nego okrajna sodišča na sedežu zbornih sodišč. Razlika ima temelj brezdvomno v večjem številu »saldo«-tožb v mestih, in ravno zato, ker je število teh tožb padlo, se je tudi razlika zmanjšala. Popolne pravilnosti pa številke ne kažejo. Podrobnosti o značaju pravnospodaj B, II.

3. Izvršbene stvari so silno padle, vendar se po prevratu stalno dvigajo. Za enkrat pa je obremenitev sodišč s to grano poslov še mnogo manjša nego pred vojno. Še bolj se to pokaže po značaju izvršb, spodaj B. III.

Od 100 izvršb jih je na sodišča na deželi prišlo leta 1912. = 68·7, l. 1918. = 68—, l. 1919. = 65·2, l. 1920. = 67·4, l. 1921. = 65—. Razmerje je torej postalo za kmetsko prebivalstvo nekoliko ugodnejše.

4. Število zapuščinskih stvari je med vojno naraslo za 50%, od l. 1919. pada in se bliža predvojnemu stanju. V arstvenih stvari pa še naraščajo po prevratu, samo skupno število je padlo vsled znižanja dobe polnoletnosti. Zakaj se letni prirastek varstvenih stvari večja, ni pojašnjeno, tem manj, ker število primerov smrti pada, število stanovnikov pa je približno isto kakor pred vojno.

Razmerje smrtnih primerov med številkami okrajnih sodišč na deželi in na sedežu zbornih sodišč se ni znatno izpremenilo: 75·8 : 24·2, 75·4 : 24·6, 75·6 : 24·4, 74·2 : 25·8, 76·6 : 23·4. Iz tega razmerja bi se torej ne moglo potrditi razširjeno mnenje, da je kmetsko prebivalstvo z vojno imelo večje izgube, ker je bilo mestno prebivalstvo (vojna industrija) v večjem številu oproščeno vojaške službe z orožjem. Vendar

to razmerje ni odločilno. Lahko je na deželi padlo več ljudi v delovni dobi življenja, v mestih več umrlo otrok in starcev zaradi slabe prehrane. Nekaj več dokazujejo za ta del razmerja med prirastom varstvenih primerov pri sodiščih ene in druge kategorije, namreč 73·3 : 26·7, 76·7 : 23·3, 77·5 : 22·5, 75·3 : 24·7, 75·6 : 24·4. Na deželi je prirastlo po vojni razmerno več varstvenih primerov. Kdor je zasledoval neštete oklice za proglasitev mrtvim, je opazil, da gre večinoma za kmetsko prebivalstvo. Če se še upošteva, da se je število prebivalcev v mestih po vojni povprek pomnožilo in da se ravno navedeno razmerje po l. 1919. obrača k normi, bi utegnil videti potrditev gori navedenega mnenja. Jasneje bi se stvar dala presoditi, ko bi se k mestnim okrajem mogle pritegniti še industrijske občine izven sedeža zbornih sodišč; izkazi pa za to ne dajejo temelja.

5. Zemljiškoknjižne stvari so med vojno padle na polovico, potem so do l. 1920. naglo rastle. Nekaj vzroka je bilo morda, da so vrnivši se gospodarji urejali svoje prilike; še več so gotovo prispevale mnogobrojne zaznambe sekvestracije in nadzorstva. V l. 1921. pa so zemljiškoknjižni posli zopet prav znatno padli, vendar zadeva padeč samo okrajna sodišča na deželi, ki so imela l. 1921. le malo več nego polovico poslov te vrste nego l. 1912. Tudi tu se kaže, da poljedelec v današnjih prilikah še bolj čvrsto drži zemljo nego sicer, da mu je pa — vsaj do l. 1921. — tudi še ni bilo treba obremenjevati. Podrobne statistike o vrstah zemljiškoknjižnih poslov žal nimamo več, bila bi zlasti za zasledovanje razvoja poprevratnih agrarnih prilik prav važna.

6. Posli trgovinskega in združnega registra so se po prevratu skoro potrojili, presegli so daleko tudi predvojno stanje. Najbolj je udeleženo ljubljansko deželno sodišče. Razmerno posebno mnogo se je vpisalo delniških družb in družb z omejeno zavezo, vendar niso vsa podjetja nova.

7. Število pravnih lekov zoper sodbe in sklepe okrajnih sodišč v civilnih stvareh je med vojno padlo na polovico. Po vojni raste naglo in je povprek že doseglo predvojno stanje, kar je tem značilneje, ker število civilnih poslov

okrajnih sodišč še vedno daleko zaostaja za predvojnimi številom.

II. Pri višjem deželnem sodišču v Ljubljani.

V tabeli B obsegajo številke za l. 1912. celo nekdanje graško okrožje. Vidi se, da daje za dobro polovico manjše ljubljansko okrožje razmerno mnogo več posla nego nekdanje graško. Narast prizivov in rekurzov ima isti temelj kakor narast civilnih poslov pri zbornih sodiščih prve stopnje. Vobče velja to tudi za narast kazenskih stvari, dasi ni tako velik kakor pri civilnih. V vojnih in povojnih prilikah treba iskati razloga za neprijetno naraščanje disciplinskih stvari. — Tudi visoko število izpitov je posledica vojne in prevrata, tu se najprej vrnemo k normi.

III. Stol sedmorice, oddelek B. (Tabela C.)

Za l. 1920. in 1921. so navedene samo številke, ki se tičejo ljubljanskega okrožja, za l. 1912. številke celega graškega okrožja. Primerjava je težka, za nekatere posle vsled razbremenitvene novele nemogoča. Tudi pri vrhovnem sodišču pa posli naglo naraščajo in so v nekaterih granah, če vpoštevamo, da je okrožje pol manjše, že presegli predvojne številke.

B. Značaj poslov.

I. Kazenski posli.

O razmerju med številom hudodelstev in pregreškov proti številu prestopkov, dalje med številom kazenskih primerov in številom sodb (glavnih razprav) gl. A., I, 1. Enako če ne bolj zanimivo bi bilo dognati razmerje med številom ovadb zaradi oficialnega zločina in med zasebnimi obtožbami, dalje razmerje med obtožbami in sodbami ter obsodbami ene in druge vrste, toda poslovni izkazi ne dajejo potrebne podstave. Razmerje med številom sodb radi prestopka in številom vzklicev se je znižalo; bilo je l. 1912. = 100 : 10·5, v l. 1918. in naprej = 100 : 12·2, 100 : 8·6, 100 : 9·6, 100 : 9·1. Vzrok temu pojavu bi se morda našel iz podrobne kriminalne statistike; vplivalo je morda razmerje med javnimi in zasebnimi obtož-

Tabela B. Obremenitev višjega deželnega sodišča.

Leto	Prizivi (Bc)			Rekurzi (R)		6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	1	2	3	4	5										
1912	444	354	330	499	346	74	50	31	132	198	126	117	257	?	?
1919	207	129	149	166	102	96	112	35	82	64	66	132	143	752	157
1920	298	187	208	346	190	102	110	70	135	93	65	61	83	617	260
1921	361	227	251	427	302	106	68	81	151	101	70	50	101	869	635

Tabela C.

Obremenitev stola sedmorice odd. B s posli iz okrožja višjega deželnega sodišča v Ljubljani

Leto	A. Revizije zoper sodbe okrajnih sodišč						B. Revizije zoper sodbe zbornih sodišč I. stopnje					
	Število		1. zoper izpreminjajoče		2. zoper potrjujoče		Število (prirastek)		1. zoper izpreminjajoče		2. zoper potrjujoče	
	prizivov	revizij	izreke prizivnega sodišča				prizivov	revizij	izreke prizivnega sodišča			
			potrjena II. sodba	izpremenjena ali razveljavljena II. sodba	potrjena II. sodba	izpremenjena ali razveljavljena II. sodba			II. sodba potrjena	II. sodba izpremenjena ali razveljavljena	II. sodba potrjena	II. sodba izpremenjena ali razveljavljena
	prirastek		potrjena II. sodba	izpremenjena ali razveljavljena II. sodba	potrjena II. sodba	izpremenjena ali razveljavljena II. sodba	prizivov	revizij	II. sodba potrjena	II. sodba izpremenjena ali razveljavljena	II. sodba potrjena	II. sodba izpremenjena ali razveljavljena
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1912	678	479	118	45	282	34	444	218	46	21	135	12
1920	617	37	14	8	11	—	298	39	7	2	19	3
1921	706	87	32	10	37	6	361	116	38	5	68	3

Leto	Število rekurzov		Vrsta rekurza				Uspeh revizij. rekurza		Uspeh rekurza		Ničnostne pritožbe	Disciplinske stvari zoper					Skupaj 2 — 6	
	zoper sklepe		motenje posesti	druge sporne stvari		izvršbe	nesporne stvari	pozitiven	negativen	pozitiven		negativen	sodnike	uradnike	sluge	odvetnike		notarje
	zbornih	okrajnih		potrjena II. sodba	izpremenjena ali razveljavljena II. sodba													
	sodišč		potrjena II. sodba	izpremenjena ali razveljavljena II. sodba	potrjena II. sodba	izpremenjena ali razveljavljena II. sodba	potrjena II. sodba	izpremenjena ali razveljavljena II. sodba	potrjena II. sodba	izpremenjena ali razveljavljena II. sodba								
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22		1	2	3	4	5		6
1912	91	305	27	196	80	93	80	190	33	65	211	1	1	3	7	—	12	
1920	25	36	2	38	1	20	12	35	1	1	208	2	—	3	9	—	14	
1921	41	90	—	76	11	44	47	74	1	1	224	4	—	8	8	—	20	

bami, v l. 1918. najbrže številni primeri prestopkov zoper draginjske odredbe.

Brez podrobne kriminalne statistike tudi ni mogoče potanko pojasniti številčnega razmerja med sodbami zaradi hudodelstev in pregreškov in pravnimi leki zoper te sodbe. Število glavnih razprav nadomestuje število sodb dokaj nezanesljivo, ker je verjetno, da se je izpremenilo razmerje med številom glavnih razprav in številom sodb. Skoro gotovo se je med vojno poslabšalo, t. j. na eno sodbo je prišlo več glavnih razprav nego pred vojno. To se vsaj m o r d a kaže pri vzklicnih stvareh, kjer je bilo razmerje med številom vzklicev in številom vzklicnih razprav l. 1912. = 121·7 : 100, v naslednjih letih 123·9 : 100, 122·8 : 100, 138·8 : 100, 110·7 : 100. Vendar te številke niso preveč prepričevalne, ker je izredno ugodno razmerje l. 1920. (138·8 : 100) utemeljeno tudi v znatnih zastankih tega leta., izredno neugodno razmerje naslednjega leta zopet v istih zastankih; l. 1920. se je premalo razpravljalo, ravno težje stvari so ostale za l. 1921. in tu se je razmerje poslabšalo.

Razmerje med številom vzklicev in številom zavrnjenih vzklicev kaže dvoje: značaj strank in zanesljivost sodb prve stopnje. Prvi je v zvezi z npravstvenim stanjem naroda, druga s teoretično in praktično izobrazbo kazenskih sodnikov pri okrajnih sodiščih. Kateri od teh razlogov — tretji, izprememba v kakovosti vzklicnih senatov, pride pač mnogo manj v poštev — prevladuje, je težko reči, dejstvo pa je, da vzklicni senati zavračajo dokaj manj vzklicev nego pred vojno. Razmerje je bilo v onih petih letih, ki so v razpravi, po vrsti 100 : 78·7, 100 : 71·7, 100 : 70·4, 100 : 51·6, 100 : 62·1; vidi se, da gre zopet na boljše.

O uspehih pritožb po § 481. k. pr. r., pritožb zoper sklepe svetovalstvene zbornice, sklepe zbornih sodišč I. stopnje in vzklicev zoper sodbe zbornih sodišč I. stopnje ni iz poslovnih izkazov ničesar mogoče razbrati.

Stol sedmorice, oddelek B, je od 152 ničnostnih pritožb, ki jih je rešil l. 1920., v nejavni seji zavrnil 87, od 264 v l. 1921. rešenih pa 137, torej nad polovico. Sodišču I. stopnje je vrnil

l. 1920. = 10, l. 1921. = 17 primerov. Izid drugače rešenih ničnostnih pritožb ni razviden.

II. P r a v d e.

Povsem predrugačila se je vrsta rednih pravnih pred okrajnimi sodišči. Dočim je bilo l. 1912. od sto pravnih 84·4 za denar ali denarno vrednost, 2·1 za motenje posesti, 13·5 pa drugih sporov, je bilo razmerje

l. 1918. = 57·8 : 3 : 39·2,

l. 1919. = 61·3 : 2·9 : 35·8,

l. 1920. = 54·8 : 4·3 : 40·9,

l. 1921. = 60·1 : 3·7 : 36·2.

Ker so drugi spori in motenja posesti za sodnike povprek zamudnejši nego pravde za denar, med katerimi je bilo svoje dni mnogo »saldo-tožb«, pomeni ta izprememba za sodišča obremenitev.

Vsaj deloma je tudi izprememba v načinu rešitve pravnih posledica ravno omenjene izpremembe spornih predmetov. Od 100 rešenih malotnih pravnih je bilo rešenih l. 1912. s sodbo vsled zamude, pripoznanja ali odpovedi 35·2, z drugo sodbo (končnim sklepom) 14·3, s poravnavo 17, na drug način 33·5. To razmerje je bilo

l. 1918. = 21·8 : 16·5 : 15·2 : 46·5,

l. 1919. = 22·1 : 16·9 : 15·6 : 45·4,

l. 1920. = 21·6 : 17 : 17·6 : 43·8,

l. 1921. = 20·2 : 17·8 : 21 : 41,

Za redne pravde je analogno razmerje

v l. 1912. = 37·1 : 14·7 : 23·1 : 25·1,

» l. 1918. = 17·5 : 20·9 : 24·6 : 37,

» l. 1919. = 18·1 : 20·2 : 25 : 36·7,

» l. 1920. = 17·3 : 21·8 : 23·1 : 37·8,

» l. 1921. = 18·7 : 23·3 : 21·4 : 36·6.³⁾

³⁾ Številke za kontradiktorne sodbe se ne ujemajo z onimi v A, I, 2, tu je razmerje računjeno na število rešenih, tam na število priraslih pravnih. Prvo število je v letih, v katera se je prevzel znaten zastanek iz prejšnjega leta, večje od števila prirastka, razmerje s številom kontradiktornih sodb torej nižje.

V oči bode, da je število sodb vsled zamude, pripoznave in odpovedi silno padlo, da se je pa število kontradiktornih sodb in »na drug način« rešenih pravnih prav znatno pomnožilo; razmerno število poravnanih je ostalo še najbolj neizpremenjeno.

Težko je razložiti izpremembe, ki jih kaže razmerje med številom dosedanjih dokaznih sklepov in številom rešenih pravnih sploh ter številom kontradiktornih sodb. Na 100 rešenih pravnih je prišlo dokaznih sklepov l. 1912. = **21·3**, v naslednjih letih od l. 1918. naprej 27·7, 30·1, 34, **33·5**. Iz tega bi se dalo sklepati, da so pravde postale trdovratnejše, pravne razmere bolj zamotane; to bi potrjeval tudi narast kontradiktornih sodb. Dalo bi se tudi misliti, da se je poslabšala pravdna morala strank, da skušajo nalašč zavleči pravde. Slednjič bi bilo mogoče, da pravdno vodstvo ni več tako dobro, kakor je bilo. Vendar bi ta očitek splošno ne bil upravičen: na 100 kontradiktornih sodb je prišlo dokaznih sklepov l. 1912. = 143·9, v nadaljnjih letih 132·7, 148·3, 155·3, 144. Vsaj v l. 1921. smo se vrnili k predvojni normi.

Tudi pri zbornih sodiščih prve stopnje se je vrsta pravnih temeljito izpremenila. Razmerje med številom meničnih pravnih (ne meničnih plačilnih nalogov), trgovinskih pravnih in navadnih pravnih je bilo, proračunjeno na sto,

l. 1912. = 4·4 : 7·5 : 88·1,

l. 1918. = 0·9 : 8·8 : 90·3,

l. 1919. = 0·5 : 14·4 : 85·1,

l. 1920. = 0·4 : 14 : 85·6,

l. 1921. = 0·4 : 16·3 : 83·3.

Padec meničnih pravnih kaže, da se dela še malo s kreditom, porast trgovinskih pravnih dokazuje merkantilizacijo našega gospodarskega življenja. Ker se je absolutno število pravnih podvojilo, pomeni podvojitev odstotka početvorjenje števila trgovinskih pravnih (l. 1912. = 151, l. 1921. = 621). Razmerje med navadnimi pravnimi zaradi imovine in drugimi navadnimi pravnimi je bilo v teh petih letih 88·6 : 11·4, 81·9 : 18·1, 80·3 : 19·7, 86·2 : 13·8, 89·4 : 10·6, torej povratek k normi. Ali se kaže v l. 1918—1920 število ločitev zakona?

Razmerje med načini, kako so se končale pravde pred zbornimi sodišči I. stopnje, je bilo to

a) menične in trgovske stvari.

Od sto končanih pravn je bilo končanih s sodbo radi zamude itd., s kontradiktorno sodbo, s poravnavo, na drug način

l. 1912. = 18·4 : 33·2 : 14·1 : 34·3

l. 1918. = 19·1 : 18·2 : 10·9 : 51·8

l. 1919. = 9·9 : 15·3 : 14·9 : 59·9

l. 1920. = 7·2 : 39·6 : 8·1 : 45

l. 1921. = 15·3 : 33·7 : 8·5 : 42·5

Tu smo razen glede kontradiktornih sodb še dosti daleč od norme. Vidi se pa tudi posebna trdovratnost kavzalnih pravn in dejstvo, da one sodišča razmerno bolj obremenjujejo nego pravde splošne podsodnosti. Tudi sodniki lajiki so sedaj dokaj bolj obremenjeni nego pred vojno.

b) pravde splošne podsodnosti.

Analogno razmerje je bilo:

l. 1912. = 35·9 : 16·4 : 14·6 : 33·1

l. 1918. = 20·7 : 19·4 : 17·2 : 42·7

l. 1919. = 22·5 : 20·3 : 12·9 : 44·3

l. 1920. = 19 : 21·4 : 13·2 : 46·4

l. 1921. = 26·5 : 20·6 : 15·1 : 37·8

Stanje se bliža predvojnemu hitreje nego v trgovinskih stvareh, razlike pa so še precejšne.

Razmerje med številom končanih pravn in številom dokaznih sklepov je bilo l. 1912. = 100 : 30·5, naprej 100 : 20, 100 : 35·1, 100 : 59, 100 : 41·1 — za menične in trgovinske pravde; v drugih pravnah 100 : 20·5, 100 : 27·3, 100 : 29·1, 100 : 30·1, 100.: 26·3.

Razmerje med številom kontradiktornih sodb in številom dokaznih sklepov v meničnih in trgovinskih pravnah 100 : 92, 100 : 90·9, 100 : 229·4, 100 : 148·6, 100 : 122, v pravnah splošne podsodnosti 100 : 124·7, 100 : 140·4, 100 : 143·8, 100 : 141·2, 100 : 127·8. Pot je vzporedna s potekom pred okrajnimi sodišči, dokaznih sklepov pa je pred zbornimi sodišči relativno manj (vpliv senatnega sodstva ali sploh večje izkušnje sodnikov pri zbornih sodiščih ali obveznega zastopanja po odvetnikih, bolje instruirane pravde?).

Tudi razmerje med številom plačilnih nalogov in številom meničnih pravnih se je povsem izpremenilo. Število plačilnih nalogov je od 1696 v l. 1912. padlo na 39 v l. 1918., odlej raste, toda počasi in ni še doseglo $\frac{1}{10}$ predvojnega števila, pravde pa so poskočile že na $\frac{1}{5}$ predvojnega števila; malo menic, razmerno precej pravnih: pred vojno le 5%, potem 23·5%, 15·6%, 11%, 9·8%.

III. Izvršba.

Število izvršb na predlog poganjajočega uradnika je že prekoračilo predvojno število; če se upošteva, da je skupno število izvršb l. 1921. bilo skoro za $\frac{2}{3}$ manjše nego l. 1912. (16101 : 42587), pomeni to potrojitev uradnih izvršb. Razlog je deloma gotovo strožje izterjavanje stroškov kazenskega postopanja; morda pa se tu tudi vidi znak, da je otopel čut za zaveze napram državi in brezbržnost za plačevanje malih dolgov.

Jako bistveno izpremenjeno je razmerje med posameznimi načini izvršbe za denarne terjatve. Na 100 izvršb je prišlo izvršb *a)* s prisilno osnovo zastavne pravice, *b)* s prisilno upravo, *c)* s prisilno dražbo, *d)* na denarne terjatve, *e)* na telesne stvari

l. 1912. = 13·6 : 0·7 : 43 : 11·4 : 72·5⁴⁾

l. 1918. = 5·2 : 0·5 : 2·6 : 8·2 : 75·7

l. 1919. = 6·8 : 0·2 : 2·8 : 10·6 : 79

l. 1920. = 6·7 : 0·2 : 1·5 : 14·7 : 75·4

l. 1921. = 5 : 0·2 : 1·4 : 10·7 : 81·1

Absolutne številke so bile v l. 1912., 1918., 1921.:

a) 5800 : 418 : 823, *b)* 280 : 36 : 30, *c)* 1847 : 211 : 225, *d)* 4989 : 652 : 1724, *e)* 31093 : 6030 : 13163, tu je dober del treba računati na »uradne« izvršbe.

Razdelilnih sklepov je bilo na 100 predlogov za prisilno dražbo leta 1912. = 44·4, v naslednjih letih 22·7, 12·4, 17, 11·1. Absolutno število razdelilnih sklepov v l. 1912., 1918., 1921. = 820, 48, 35. Rubežev telesnih stvari je bilo v razmerju na 100 predlogov za izvršbo na telesne stvari l. 1912. = 48·2,

⁴⁾ Vsota da več nego 100, ker so v enem predlogu neredko združeni različni načini izvršbe. Ostali načini izvršbe niso vpoštrevani.

potem **24·3**, 27·3, 25·6, **27**. Absolutne številke rubežev l. 1912. : 14975, l. 1918. : 1465, l. 1921 : 3561. Izvršilni organi imajo neprimerno manj posla nego pred vojno, vendar raste število rubežev naglo. Prisilnih prodaj je bilo v istih letih 1403, 42, 214; v odstotkih napram številu rubežev v vseh petih letih **9·4%**, **2·7%**, 5·4%, 4·9%, **6%**, napram številu predlogov za izvršbo na telesne premičnine **4·5%**, **0·7%**, 1·5%, 1·3%, **1·6%**.

Splošno se da reči, da izvršba danes obremenjuje sodišča neprimerno manj nego pred vojno. Številke bi tudi dale sklepati, da je večina prebivalstva gospodarski v boljšem položaju nego pred vojno. Vendar bi sklep lahko varal. Težko je reči, koliko je k padcu števila izvršb pomogel prehod iz kreditnega gospodarstva v gospodarstvo z gotovino, ki ima za posledico, da se oni, ki ne more plačati z gotovino, težje zadolži in težje pride v eksekucijo nego pred vojno: to ni znak blagostanja. Dalje smo videli gori, da je razmerno narastlo število pravnih, v katerih ne gre za denar in denarno vrednost, sodbe v takih pravnih ne privedo lahko do katere izmed tu obdelanih vrst izvršbe. Pač pa kažejo številke precej zanesljivo, da so se razdolžili lastniki nepremičnin in da tu do konca l. 1921. še ni bilo opaziti preokreta v predvojno stanje.

Eksekucija na denarne terjatve je ostala v starem razmerju s skupnim številom izvršb. Koliko preodkazanih terjatev se pri dolžnikovem dolžniku res izterja, izkazi ne povedo. Gotovo pa sledi iz razmerja med številom predlogov za prisilno dražbo in številom razdelilnih sklepov, dalje med številom predlogov za izvršbo na telesne premičnine, številom rubežev in številom prisilnih prodaj, da se sedaj plača razmerno mnogo več dolgov že po prvem predlogu ali izvršilnem dejanju (cenitev, rubež), nego pred vojno. Cenitev ali rubež sta postala nekak poostren opomin, do dražbe ali prodaje skoro ne pride.

IV. Z a p u š č i n s k e s t v a r i.

Poslovni izkazi kažejo zlasti razmerje med številom zapuščinskih primerov sploh in številom onih, ki v njih ni bilo zapuščine (tabela A.). To razmerje je precej važno za obremenitev sodišč. Od 100 zapuščinskih primerov je bilo brez zapuščine l. 1912. = **59·5**, v naslednjih letih **57·1**, 59·9, 60·2, **60·9**.

Razmerje pa se izpremeni, če se ločijo okrajna sodišča na deželi od zbornih sodišč in okrajnih sodišč na njih sedežu. Pri prvih je bilo v dotičnih letih razmerje 100 : 58·2 : 54·8 : 58 : 57·7 : 59·3, pri drugih 100 : 63·8 : 64·5 : 65·7 : 67·3 : 66·1. L. 1918. je bilo še vojno leto, v njem je bilo za več nego 3% manj brezimovinskih zapuščin na deželi nego l. 1912.; morda se tudi tu vidi vpliv vojne, vedno več je v zadnjih letih vojne padlo starejših mož, posestnikov. Sicer pa kažejo številke, da smo se na deželi že povrnili k normi, ne pa še v mestih, kjer je število brezimovinskih zapuščin še vedno precej večje nego pred vojno. Vzrok bi mogel biti dvojen: ali je umrljivost otrok, ki redno ne zapuščajo imovine, v mestih vsled neugodnejših prehranitvenih in stanovanjskih prilik večja nego pred vojno, ali pa napreduje obuboževanje mestnih slojev, tako da zlasti starejši ljudje, ki so potrošili svoje prihranke, umirajo brez zapuščine. Nazbrže velja oboje. Leta 1921. se je razlika med mestom in deželo zopet zmanjšala.

V. Pravni leki v civilnih stvareh.

1. Zoper sodbe in sklepe okrajnih sodišč.

Zoper 100 pravnih je bilo prizivov in rekurzov (končni sklep) l. 1912. = 4·4, v naslednjih letih 6·7, 4·9, 7·3, 8·4. Zoper 100 kontradiktornih sodb in končnih sklepov se je vložilo prizivov in rekurzov l. 1912. = 30, l. 1918. = 33, l. 1919. = 28, l. 1920. = 33·4, l. 1921. = 33·5. Leto 1919. je bilo izredno, zaradi pomanjkanja sodnikov je bilo naenkrat precej zaostankov, sicer pa kažejo te številke, da se število pravnih lekov v spornih stvareh relativno večja. To bi se moglo tolmačiti s tem, da se je izpremenil značaj pravnih in strank. Vendar to pač nista edina razloga. Na sto od vseh sodb (končnih sklepov) je bila vsled pravnega leka prva sodba (sklep) izpremenjena ali razveljavljena l. 1912. v 7·6 primerih, l. 1918. v 9·3, potem v 8·1, 7·4, 10·4 primerih. Leta 1920. je anomalno, ostalo je v njem nerešenih pravnih mnogo prizivov, sicer pa kažejo te številke, da se je sodstvo na prvi stopnji nekoliko poslabšalo.⁵⁾ Večje

⁵⁾ Primeri še te številke: Od 100 prizivov je bilo zavrnjenih l. 1912. 77 %, potem 60·2 %, 69·2 %, 58 %, 50 %.

število pravnih lekov bi torej utegnilo izvirati deloma tudi iz tega, da so izreki okrajnih sodišč večkrat zgrešeni nego pred vojno. Kaže se pa morda nekoliko tudi vpliv povečanega števila odvetnikov. (l. 1918. na našem ozemlju 120, danes na istem ozemlju 162). Bati se je bilo slabših uspehov, če se upošteva, da je toliko sodnikov, ki sedaj sodijo sporne stvari, zaradi vojne prišlo v službo z nepopolnimi teoretskimi študijami (vojni semestri) in nezadostno, ker prekratko vežbo. Z drugo besedo: mladi sodniki so dober material in upravičena je nada, da se kmalu vrnemo k normi.

Rekurzi zoper sklepe okrajnih sodišč so bili po strokah: motenje posesti, druge sporne stvari, izvršbene stvari, nesporne stvari, v sledečem razmerju:

l. 1912. = 6 : 30·1 : 43·1 : 20·8

l. 1918. = 9·3 : 22·8 : 16·6 : 41·3

l. 1919. = 7·7 : 38 : 18 : 36·3

l. 1920. = 9 : 36·5 : 16·1 : 38·4

l. 1921. = 8·2 : 25·5 : 15·3 : 51

Dočim so bili pred vojno recurzi v izvršbah najštevilnejši, so sedaj najštevilnejši recurzi v nespornih stvareh. Izvršb je malo in so jednostavne, v nespornih stvareh pa treba zaradi padca valute pogosto nanovo določiti preživnino. Dobro znamenje je, da zopet pada število rekurzov v »drugih spornih stvareh«, neprijetno, da raste število rekurzov zaradi motenja posesti. Absolutne številke so za l. 1912., 1918., 1921.: *a*) motenje posesti. Pravn 354, 186, 344, rekurzov 63, 39, 73; število rekurzov je tudi absolutno večje. *b*) eksekucija. Primerov 42.587, 7966, 16.101, rekurzov 452, 70, 135, absolutno in relativno manj; *c*) zapuščinske in skrbstvene stvari. Primerov 92.889, 109.208, 99.700, rekurzov 218, 174, 451, absolutno in relativno več.

Od 100 rekurzov je bilo zavrnjenih l. 1912. = 56·5, v naslednjih letih 58·7, 46·7, 55·8, 52·9. Razmerje je torej znatno neugodnejše.

Revizij zoper sodbe okrajnih sodišč je bilo iz vsega bivšega graškega okrožja l. 1912. = 479. Na 100 pravn računjeno je bilo revizij l. 1912. = 2·9, l. 1920. = 0·4, leta 1921. = 0·9; na 100 kontradiktornih sodb (končnih sklepov)

l. 1912. = 19·3, l. 1920. = 1·8, l. 1921. = 3·7, na 100 prizivov je prišlo 70·6 revizij, l. 1920. 37 revizij, 6 %, l. 1921. 87 revizij, 12·3 %. Učinek razbremenitvene novele se vidi jasno, primerjati ni mogoče. Sodba prizivnega sodišča je bila na 100 primerov v l. 1912. potrjena v 83·7, izpremenjena ali razveljavljena v 16·3 primerih; l. 1920. = 75·7 : 24·3, l. 1921. = 81·1 : 18·9. Sodstvo se je pri prizivnih sodiščih (zbornih sodiščih I. stopnje) nekoliko poslabšalo, pa se zopet boljša; absolutne številke so tako nizke, da sklep ni zanesljiv.

Od 83·7 — na 100 računeno — potrdilnih revizijskih sodb jih je l. 1912. 59·4 potrdilo prvo in drugo sodbo, 24·3 pa izpremenjujočo drugo sodbo, za l. 1920. 75·7 in 33·3 : 42·4, za l. 1921. 81·1 in 43·5 : 37·6. Tudi tu se vidi, da se je sodstvo na prvi stopnji poslabšalo, da se pa zopet boljša; absolutne številke so jako nizke.

2. Zoper sodbe in sklepe zbornih sodišč I. stopnje.

Zoper 100 kontradiktornih sodb zbornih sodišč I. stopnje je bilo l. 1912. — v celem bivšem graškem okrožju — prizivov 46·9, l. 1919. = 43·8, l. 1920. = 40·8, l. 1921. = 40·4. (Na 100 pravnih l. 1912. = 6·8 naprej 6·7, 9·4, 9·5.) Število raste napram številu pravnih, pada napram številu sodb, absolutno je mnogo višje. Zakaj pada, ni dognano; morda je padec samo navidezen, ker se je trajanje pravnih po prevratu znatno podaljšalo in je s tem število zastankov narastlo. Če je razlog ta, je pričakovati, da bo razmerje v l. 1922. postalo manj ugodno. Vsekako bi sedanje razmerje pričalo za dobroto sodstva pri zbornih sodiščih prve stopnje, koliko pa tu treba upoštevati vpliv povečanih stroškov in pristojbin, se ne da reči. Vendar govori v prilog dobroti sodstva na I. stopnji, da je bilo od 100 sodb I. stopnje vsled pravnega leka izpremenjenih l. 1912. = 14, l. 1919. = 8·9, l. 1920. = 12·7, l. 1921. = 12·7.⁶⁾ Zanimivo bi še bilo dognati, ali je kaj razlike med sodstvom senatov in sodnikov-poedincev pri zbornih sodiščih I. stopnje, toda poslovni izkazi ne dajejo podstave za raziskavo.

⁶⁾ Od 100 prizivov pa je bilo zavrnjenih l. 1912. = 79·2, potem 62·3, 62·8, 62·9, kar daje nekoliko neugodnejšo sliko.

Od 100 rekurzov zoper sklepe zbornih sodišč I. stopnje je bilo zavrnjenih l. 1912. = 69·3, l. 1919. = 61·5, potem 54·9 in 70·7. Razmerje se je naglo popravilo in je kakor pred vojno ugodnejše nego pri rekurzih zoper sklepe okrajnih sodišč. Tudi tu se vidi, da delajo zborna sodišča dobro.

Revizij je bilo zoper sodbe zbornih sodišč I. stopnje iz celega bivšega graškega okrožja l. 1912. = 218, na 100 pravnih sploh 3·3, na 100 sodb I. stopnje 23, na 100 sodb druge stopnje 49·1, l. 1920. 100 : 1·2 : 5·3 : 13·1, l. 1921. 100 : 3 : 13 : 32·1; primerjanje nemogoče. Sodba prizivnega sodišča je bila na 100 primerov l. 1912. potrjena v 84·6, izpremenjena ali razveljavljena v 15·4 primerih; l. 1920. = 83·9 : 16·1, leta 1921. = 93 : 7. Sodstvo višjega deželnega sodišča je jako dobro. Od 84·6 (na 100) potrjujočih revizijskih sodb je l. 1912. potrdilo prvo in drugo sodbo 63·1, izpreminjujočo drugo sodbo 21·5; za l. 1920. 83·9 in 61·3 : 22·6, l. 1921. 93 in 59·7 : 33·3. Sodstvo zbornih sodišč na prvi stopnji se je, kakor kažejo revizijski primeri, le malo poslabšalo in je dokaj boljše nego sodstvo okrajnih sodišč.

Revizijskih rekurzov prihaja po prevratu k stolu sedmorige, odd. B, razmerno več od zbornih nego od okrajnih sodišč. Po posameznih strokah se dele nekoliko drugače nego rekurzi pri zbornih sodiščih nižjih stopenj, prevladujejo rekurzi v »drugih spornih stvareh«. Uspeh revizijskega rekurza je bil l. 1912. na 100 primerov v 21·7 pozitivnih, v 51·6 negativnih, 26·7 primerov je šlo zoper sklepe zbornega sodišča II. stopnje. Leta 1920. = 24·6 : 71·4 : 4, l. 1921. = 38·2 : 60·2 : 1·6.

C. Potek poslov.

Tu dajejo poslovni izkazi podrobne podatke žalibog samo za pravde. Za druge posle, pa niti ne za vse, je brzino poslovanja moči presojati le iz razmerja med prirastom in zaostankom; k prirastu treba prišteti zaostanek prejšnjega leta. Na ta način vidimo:

1. Pri okrajnih sodiščih, da je l. 1912. ostalo nerešenih 1·6 % prestopkov, v nadaljnjih letih 7·6 %, 8 %, 7·8 %, 6·1 % (absolutno l. 1912. = 576, naprej 1807, 2084, 2277, 1933),

pri malotnih stvareh **2·5 %**, 6·8 %, **15 %**, 11·8 %, **4·7 %** (absolutno 366, 153, 420, 514, 155), pri rednih pravnih 4·6 %, 8·6 %, **18 %**, 16·2 %, **10·9 %** (absolutno 812, 560, 1805, 1840, 1209), pri zapuščinskih stvareh (zaostanek pri sodišču) **3·9 %**, **15 %**, 10·3 %, 10·9 %, 8·8 % (absolutno 659, 3931, 2568, 2362, 1810), zaostanek pri odmeri zapuščinskih pristojb in 7·5 %, **3·8 %**, 5·2 %, 5·4 %, **5·6 %** (absolutno 1260, 980, 1283, 1179, 1159).

V vseh panogah je razmerni zaostanek še dokaj večji nego pred vojno, vendar se naglo boljša; odmera in plačevanje pristojb in sta hitrejši nego pred vojno. Sam po sebi pa zaostanek ni več posebno velik in ker pada, tudi ne vzbuja bojazni, da bi se bila hitrost poslovanja pri okrajnih sodiščih stalno poslabšala.

2. Pri zbornih sodiščih I. stopnje je ostalo nerešenih kazenskih primerov l. 1912. **6 %**, potem 16·8 %, **17·4 %**, 15·4 %, **8·9 %** (absolutno 251, 757, 1191, 1508, 738); vzklicev **3·6 %**, 6·9 %, 7·8 %, **18·9 %**, **14·3 %** (absolutno 92, 115, 109, 300, 239); pravn 11·8 %, 28·2 %, **31·8 %**, 29·2 %, **22·7 %** (absolutno 284, 443, 1107, 1241, 1147); prizivov **2·7 %**, 11·5 %, 8·5 %, **13·8 %**, **6·3 %** (absolutno 19, 44, 40, 91, 50); rekurzov **0·7 %**, 3·6 %, **4·6 %**, 2·4 %, **2·5 %** (absolutno 7, 15, 26, 21, 23).

V kazenskih stvareh zaradi hudodelstev in pregreškov se bližamo normi kljub temu, da je prirastek dokaj večji, nego je bil pred vojno. Slabše je s civilnimi stvarmi in vzklici; tudi tu se prilike boljšajo s popolnjevanjem števila osebja, od norme smo pa še precej daleč.

3. pri višjem deželnem sodišču je ostalo nerešenih prizivov l. 1912. = **2·7 %** (13), l. 1919. = **17·3 %** (38), l. 1920. = 12·6 % (42), l. 1921. = **16·1 %** (65), rekurzov leta 1912. = **0·2 %** (1), l. 1919. 1·8 % (3), l. 1920. = 1·1 % (4), l. 1921. = **1·9 %** (8). Rekurzi skoro ne pridejo v poštev z ozirom na nizko absolutno število zaostankov, bolj važni so zaostanki pri prizivih; višje deželno sodišče je preobremenjeno, kakor so preobremenjena s pravnimi zborna sodišča I. stopnje.

Stol sedmorice, odd. B, dela jako hitro, znatno hitreje nego bivše vrhovno sodišče na Dunaju, primerjanje pa je zaradi razbremenitvene novele nemogoče.

Potek pravnih posebej.

V malotnem postopanju je bilo rešenih pred potekom enega meseca l. 1912. **91·5 %** vseh pravnih, v naslednjih letih **81·9 %**, **68·4 %**, **54·4 %**, **60·8 %**. En do tri mesece jih je trajalo **7·1 %**, **15·6 %**, **27·4 %**, **35·8 %**, **24·5 %**; tri do šest mesecev **1·2 %**, **2 %**, **3·8 %**, **7·5 %**, **5·4 %**, nad šest mesecev **0·2 %**, **0·5 %**, **0·4 %**, **2·3 %**, **9·3 %**.⁷⁾

V rednem postopanju je bilo rešenih na okrajnih sodiščih kot prvi stopnji pred potekom enega meseca l. 1912. **82·7 %** vseh pravnih do 1 meseca l. 1912. **51·8 %**, v naslednjih letih **30·1 %**, **1 — 3 mesece** jih je trajalo **13·5 %**, **22 %**, **29·4 %**, **37·6 %**, **30·5 %**; **3 — 6 mesecev** **3 %**, **4·7 %**, **7·5 %**, **12·7 %**, **10·6 %**; **6 — 12 mesecev** **0·7 %**, **1·2 %**, **2 %**, **6·7 %**, **7·6 %**; nad 1 leto **0·1 %**, **0·3 %**, **0·2 %**, **0·9 %**, **2·5 %**. Na prizivni stopnji je trajalo rednih pravnih okrajnih sodišč do 1 meseca v l. 1912. **74·3 %**, v naslednjih letih **76·2 %**, **54·9 %**, **44·7 %**, **36·8 %**; **1 — 3 mesece** je trajalo prizivno postopanje v **23·3 %**, **21·5 %**, **30·2 %**, **37·3 %**, **49·4 %**; **3 — 6 mesecev** **1·8 %**, **2 %**, **11·4 %**, **15·5 %**, **11·9 %**; nad 6 mesecev **0·6 %**, **0·3 %**, **3·5 %**, **2·5 %**, **1·9 %**.

Na prvi in drugi stopnji je bilo rešenih pred potekom 6 mesecev l. 1912 **82·4 %**, v naslednjih letih **77·4 %**, **65·8 %**, **58·5 %**, **46·2 %**; **6 — 12 mesecev** je trajalo od pravnih, ki so prišle na II. stopnjo, **15·1 %**, **18·8 %**, **27·4 %**, **32·5 %**, **36·5 %**; **1 — 2 leti** **2·5 %**, **2·9 %**, **5·4 %**, **7·8 %**, **16·2 %**; nad 2 leti v l. 1912. nobena, v naslednjih letih **0·9 %**, **1·4 %**, **1·2 %**, **1·1 %**.

Pred zbornim sodiščem kot prvo stopnjo je trajalo od vseh pravnih do 1 meseca l. 1912. **51 %**, v naslednjih letih **30·1 %**, **32·6 %**, **23·5 %**, **33 %**; **1 — 3 mesece** **23·5 %**, **37·7 %**, **29·8 %**, **22 %**, **22 %**; **3 — 6 mesecev** **16·1 %**, **24·6 %**, **26·6 %**, **26·5 %**, **22·4 %**; **6 — 12 mesecev** **7·4 %**, **5·9 %**, **9·9 %**, **24 %**, **16·3 %**; nad 1 leto **1·2 %**, **1·7 %**, **1·1 %**, **4 %**, **6·3 %**.

Pred višjim deželnim kot prizivnim sodiščem je trajalo prizivno postopanje v l. 1912., 1919., 1920., 1921: do 1 meseca **78·7 %**, **20·9 %**, **16·3 %**, **11·8 %**; **1 — 3 mesece** **19·3 %**, **68·1 %**,

⁷⁾ Vse številke veljajo samo za pravde, končane s sodbo ali poravnavo.

66.3%, **66.9%**; 3 — 6 mesecev **1.3%**, 9.9%, 16.7%, **19.8%**; nad 6 mesecev **0.7%**, 1.1%, 0.7%, **1.5%**.

Na prvi in drugi stopnji je trajalo pravnih, ki jim je bilo zborna sodišča prva stopnja, v l. 1912., 1919., 1920., 1921. do 6 mesecev **52%**, 18.1%, 16%, **8.6%**; 6 — 12 mesecev **39.3%**, 56%, **57.1%**, **49.1%**; 1 — 2 leti **8.5%**, 22%, 24.8%, **39%**; nad 2 leti **0.2%**, **3.9%**, 2.1%, 3.3%.

Revizijsko postopanje samo je trajalo v l. 1912., 1920., 1921. do 1 meseca **49.9** , 57.2, **77.5%**; 1 — 3 mesece **40.7%**, 35.7%, **16.5%**; 3 — 6 mesecev **8.1%**, 7.1%, **6%**; nad 6 mesecev **1.3%** v l. 1912., v l. 1920. in 1921. noben primer.

Na vseh treh stopnjah je trajalo postopanje v l. 1912., 1920. 1921. do 6 mesecev **20.4%**, 5.7%, **10%**; 6 — 12 mesecev **57.6%**, 38.6%, **22%**; 1 — 2 leti **19%**, 52.9%, **60.5%**; nad 2 leti **3%**, **2.8%**, 7.5%.

Te številke so dokaj neugodne, razen v revizijskem postopanju, brzina pravnih je zelo padla. Zlasti je to čudno za okrajna sodišča, pri katerih se je jako znižalo absolutno število pravnih, pri drugih sodiščih je število pravnih mnogo večje nego pred vojno.

Ugodnejši vtis dobimo, če združimo pri malotnih stvareh časovne skupine v dve, do 3 mesecev in nad 3 mesece. Do 3 mesecev je trajalo malotnih pravnih, ki so se končale s sodbo ali poravnavo v l. 1912 98.6%, nad 3 mesece 1.4%, v naslednjih letih **97.5 : 2.5**, 95.8 : 4.2, 90.2 : 9.8, **85.3 : 14.7**. Velika večina — $\frac{6}{7}$ — malotnih pravnih se vendar še reši prej nego v 3 mesecih, ali število dolgotrajnejših še raste. Če se napravita pri rednih pravnih pred okrajnimi sodišči analogni skupini do 6 mesecev in nad 6 mesecev, se pokaže ta slika: **99.2 : 0.8**, 98.5 : 1.5, 97.8 : 2.2, 92.4 : 7.6, **89.9 : 10.1**, torej povsem vzporedno z malotnimi pravnimi. Pri zbornih sodiščih I. stopnje po istih skupinah **91.4 : 8.6**, 92.4 : 7.6, 89 : 11, 72 : 28, **77.4 : 22.6**. Tu se razmerje boljše, je pa relativno še mnogo slabše nego l. 1912, tudi absolutno vzeto so številke še precej visoke. V najnižji skupini — do 1 meseca — pa se že povsod kaže preokret na bolje.

Tudi prizivno postopanje v rednih pravnih okrožnih sodišč poteka bolj počasi nego pred vojno. Po skupinah do 3 me-

secev in nad 3 mesece velja razmerje: 97·6 : 2·4, 97·7 : 2·3, 85·1 : 14·9, 82·18, 86·2 : 13·8; kaže se že zboljšanje.

Na prvi in drugi stopnji imamo po skupinah do 1 leta in nad 1 leto trajanja razmerje 97·5 : 2·5, 96·2 : 3·8, 93·2 : 6·8, 91 : 9, 82·7 : 17·3. Ker je revizij zoper sodbe okrajnih sodišč prav malo, se lahko reče, da je $\frac{4}{5}$ vseh rednih pravnih pred okrajnimi sodišči, ki pridejo sploh v II. stopnjo, končanih prej nego v enem letu. To absolutno ne bi bilo še neugodno, poslabšanje pa je znatno.

Pri višjem deželnem sodišču je razmerje v poteku prizivnega postopanja po skupinah do 3 mesecev in nad 3 mesece bilo 98 : 2, 89 : 11, 82·6 : 17·4, 78·7 : 21·3. Od 100 pravnih, ki so prišle vsled priziva k višjemu deželnemu sodišču, je trajalo do enega leta in nad eno leto 91·3 : 8·7, 84·1 : 25·9, 73·1 : 26·9, 57·7 : 42·3; dokaj neprijetna izprememba.

Zelo ugodne so prilike na revizijski stopnji. Po skupinah do 3 mesecev in nad 3 mesece leta 1912. = 90·6 : 9·4, leta 1920. = 92·9 : 7·1, l. 1921. = 94·6. Revizijsko postopanje je danes hitrejše od malotnega.

Na vseh treh stopnjah po skupinah do 1 leta in nad 1 leto l. 1912. = 78 : 22, l. 1920. = 44·3 : 55·7, l. 1921. = 32 : 68. Tekom 1 leta je bilo končanih l. 1912. $\frac{4}{5}$ vseh pravnih, ki so šle skozi tri stopnje, l. 1921. komaj $\frac{1}{3}$. Poslednje številke niso pretragične, če se upošteva, kako majhen odstotek vseh pravnih gre skozi vse tri stopnje.

Jako važno pa je, da se je podaljšalo postopanje na prvi in skupaj na prvi in drugi stopnji. Ni vse eno, ali dobi tožitelj 100.000 K mesto januarja šele maja ali še pozneje, in velikanško razliko pomeni lahko v današnjih prilikah za toženca dobavitelja, če je več mesecev pozneje obsojen, da mora izpolniti dobavno pogodbo. Ko bi se valuta jela popravljati, bi imeli enake neprilike v obratni smeri. Če kdaj, ima soliden promet dandanes največji interes, da se pravde končavajo čim hitreje; počasen potek pravnih daje nesolidnim strankam naravnost potuho in jim povečuje priliko za nečedne špekulacije v škodo nasprotnika.

Ker se civilnopravdni red ni izpremenil, ampak je razbremenitvena novela celo — kar se tiče postopanja — dala

priliko za pospešitev postopanja, je posebno važno poiskati vzroke, zakaj je pravdno postopanje postalo razmerno toliko bolj počasno: saj absolutna hitrost je pač še vedno znatna in dvomiti smemo, ali je kje v naši državi večja; po pritožbah iz Avstrijske republike in Julijske Benečije tudi tam ni bolje.

V l. 1918. se kažejo še vsi vplivi vojne: velik del sodnikov in drugih sodnih nameščencev je bil še pri vojaki, zato pa je tudi silno padlo število poslov v skoro vseh panogah izven nespornih poslov. Strankam, ki so bile pri vojaki, je vojna zakonodaja dala posebne privilegije. Vročevanje je bilo radi vojne otežkočeno. Ti vojni momenti se deloma še poznajo v l. 1919., ne več pozneje. Pač pa je bil gotovo važen razlog, da so se zaostanki povečali, odslovitev nameščencev nemške narodnosti — od katerih se pa, to naj se tu pripomni, precejšen del sodnikov po vojni sploh ni več javil pri nas. To se je zgodilo v času, ko nismo imeli zaradi vojne skoro nič naraščaja. Kar ga je pa bilo, je šolanje ali praktično vežbo imel prekinjeno z večletno vojaško službo. Dijakom pravnikom je bilo poleg tega študiranje bistveno oteženo, dokler se niso pričela predavanja na ljubljanski univerzi. Slednjič je bilo celo treba skrčiti na eno leto sodniško pripravljalsko službo. Vkljub temu so se borila sodišča in tudi državna pravdnitva v l. 1919. in 1920. z jako hudim pomanjkanjem sodnikov, ki se je še poostriilo za časa, ko smo opravljali šest koroških sodišč in s trenutkom, ko smo dobili Prekmurje. Premalo število osebja pa ima za posledico pogosto menjavanje; to vedno zavlačuje poslovanje.

V l. 1921. se je položaj znatno zboljšal, danes pa še vendar manjka do 30 sodnikov in kakovost dela pač še tudi zaostaja za predvojno. Ni to kritika: samo s forsiranjem naraščaja je sploh bilo mogoče sodstvo rešiti popolnega zastoja spričo rastočega števila poslov; dokler so bile višje stopnje dobre, in to so bile in bodo ostale, je šlo samo za pridobitev naraščaja. Da ta ni slab ampak celo mnogo boljši, nego bi se smelo upati po vojnih študijah in kratki vežbi, dokazujejo gori navedene številke. Dva glavnih vzrokov za manj pospešeno poslovanje: premalo sodnikov in nezadostna strokovna izobrazba, bosta v doglednem času izginila, če ne nastopijo

nepričakovane izpremembe, zlasti nesmotrene redukcije personala in preveč novih, zlasti materialnopравnih zakonov na enkrat.

Pri pisarniškem in ostalem osebju se je število v kratkem času popolnilo, strokovna kakovost pa tudi še ni predvojna, vendar se boljša.

Vojna je tudi vplivala na mišljenje in na telesno zdravje nameščencev, deloma neposredno, deloma po gospodarskem propadanju, ki je je provzročila in ki spravlja nameščence v obup in jih dela apatične. Za ta del žalibog še ni videti nikake izpremembe na bolje.

K vsem tem v povojnih prilikah utemeljenim vzrokom na strani osebja pa pridejo še drugi: Vojne in povojne prilike so vplivale tudi na značaj prebivalstva sploh, za sodišče torej na značaj strank, kojih gospodarski in socialni položaj in s tem mišljenje se je izpremenilo. Ali tudi izboljšalo?

Slednjič sodelujeta v istem pravcu še dve dejstvi: Vročevanje sodnih pozivov je znatno manj točno. Poštne zveze so povprek slabše, to sili sodnika, da razpisuje naroke na daljši čas. Pravna pomoč se je preorientirala; prej se je vršila večji del v eni državi z enimi zakoni. Danes je gre dober del v inozemstvo, često po diplomatski poti. Naša sodišča trpe s to potjo posebno mnogo vsled našega geografskega položaja in starih gospodarskih stikov na sever in zapad, izseljevanja v Ameriko. Z našimi sodišči trpe naše stranke. Pravna pomoč v naši državi gre v pokrajine z drugačnimi zakoni, z nepoznavanjem naših prilik, našega jezika, s še večjim pomanjkanjem sodnikov, nego ga trpimo mi. Celo razlika v pismu ni brez pomena — tudi pri nas ne. V teh zadnjih dveh točkah bi se dalo z upravnimi odredbami mnogo pomagati: Dobra pošta, zlasti selska pošta bi poslovanje pospešila, državi prihranila posebne izdatke za sele (vročevalce); poslovanje z inozemstvom bi se morda dalo urediti s primernimi meddržavnimi pogodbami, mislim zlasti na neposredno občevanje med sodišči, ki imajo tako redko posla s političnimi stvarmi. Dokler to ni mogoče, bi pa morali vsaj svojo meddržavno službo urediti tako, da bi poslovala kolikor mogoče točno.

Tabela Č.

Obremenitev posameznega sodnika

Leto	Prestopki (U)		Hudodelstva in pregreški			Vzklici zoper sodbe radi prestopkov (Bl)		Pravde pred zbornim sodiščem (Cg)		Prizivi zoper sodbe okrajnih sodišč (Bc)		Rekurzi (R)
	prirastek	sodbe	prirastek pri okrajnih sodiščih (Z)	prirastek pri zbornih sodiščih (Vr)	razprave pri zbornih sodiščih (Vr)	prirastek	število razprav	prirastek	kontradiktorne sodbe	prirastek	število razprav	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
A. pri zbornih sodiščih I. stop-												
1912	190	126	45	12·8	13·3	10·9	11	2·1	3·6	3	5·6	
1919	166	101	97	17·6	8·7	6·2	20·8	3·2	2·9	2	3·7	
1920	174·4	98·6	120·2	26·8	9·5	6·8	20·2	4·7	3·9	2·7	5·3	
1921	177·4	110·4	84·2	24·2	10·1	9·1	23	5·4	4·3	3·4	5·3	
B. pri okrajnih sodiščih												
1912	227	150	41	—	—	—	—	—	—	—	—	
1919	230	139	112	—	—	—	—	—	—	—	—	
1920	255	147	140·9	—	—	—	—	—	—	—	—	
1921	222	141·2	84·7	—	—	—	—	—	—	—	—	
C. pri zbornih sodiščih I. stopnje in okraj-												
1912	136·6	92	—	50·4	31·5	32·7	27	27	5·2	8·9	7·5	13·8
1919	102	64·5	—	82	35	17·4	12	41·2	6·4	5·7	4	7·3
1920	105	56·8	—	102·5	49·7	17·5	12·6	37·5	8·7	7·3	5	9·9
1921	130·8	78·1	—	83·7	46·5	20·6	18·6	47·1	11	8·7	7	10·9

(brez avskultantov in pravnih praktikantov).

Trgovinski in zadrugi register (Firm)	Zemljiškoknjižne stvari (Tab)	Opominjevalno postopanje (M)	Malotne pravde (Cb)		Redne pravde (C)		Izvršbe (E)	Zapuščinske stvari (A)	Varuštva in skrbstvo (P)	
			prirastek	kontradiktorne sodbe	prirastek	kontradiktorne sodbe				
14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
nje in vseh okrajnih sodiščih.										
17·4	382	113	73	10·4	89·4	13·2	228	79·3	40	417
20·4	297	29	17·9	2·7	64·3	11·4	67·3	135·3	56·9	589
30·2	295·6	32·5	25·2	4·2	61	13·3	83·6	114·7	54·3	532·5
31·6	250	20·7	16·6	3·3	55·8	14	97	103·1	52·9	497·4
na deželi samih.										
—	494	142	78	13·4	96	15·3	264	101	49	528·5
—	438	44·6	26·5	4·5	80·6	15·8	88·5	206	88·8	883
—	485	53	39	6	85·6	17·7	122	184·5	88·6	853·4
—	337	31	22·4	4·6	66	17	123	154·2	78·1	730·9
nih sodiščih na sedežu zbornih sodišč.										
42·9	217	70	65·3	6·1	79·2	10·3	175	47	26	255
40·6	157	13·7	9·5	1	48·3	7	46·4	65·5	25·5	299·5
56	133	14·7	13·3	2·6	40	9·5	50·6	54·8	25	257·6
64·8	157·7	9·9	10·6	1·9	45·1	10·8	69·5	49·4	26·4	252·6

Č. Obremenitev sodnikov.

Mnogo se govori o preobremenitvi sodnikov po prevratu. Mnogi so o nji uverjeni, in jo smatrajo za enega glavnih vzrokov, da so posli zastajali, drugi jo taje ali vsaj priznavajo le za poedina sodišča in še pristavljajo, da povprek ni hujša nego pri drugih državnih uradih. Stvar ni enostavna; ločiti treba številčno obremenitev, značaj poslov, prilike, v katerih sodnik dela.

Številčno obremenitev sodnikov pri zbornih sodiščih I. stopnje in pri okrajnih sodiščih kaže tabela Č. Računjeno je, da je bilo l. 1912. sistemizovanih sodniških mest brez avskultantov in pravnih praktikantov pri zbornih sodiščih I. stopnje (z dotičnimi okrajnimi sodišči) 76, pri okrajnih sodiščih na deželi 111, skupaj 187. Za nadaljna leta je bilo treba računati dejanski zasedena mesta. Za l. 1918. se to število sploh ni dalo kolikor toliko točno dognati. Koncem l. 1919. je bilo zasedenih pri zbornih sodiščih I. stopnje 74 mest, pri okrajnih sodiščih na deželi 73 mest, skupaj 147, koncem leta 1920.: $84 + 72 = 156$, koncem l. 1921.: $81 + 85 = 166$. Sodniki, ki so bili dodeljeni sodiščema v Prekmurju, niso šteti.

Obremenitev v l. 1919. in 1920. se iz številke samih ne spozna povsem. V obeh letih pravzaprav treba odšteti po devet sodnikov, ki so bili skoro ves čas nameščeni pri sedaj izgubljenih koroških sodiščih. Tudi treba upoštevati, da je bilo število naraščaja obe leti nezadostno in da je bil sodnikom neznatna pomoč, ker je skrajšano dobo pripravljalne službe treba porabljeni samo za vežbo. Dejstvo, da so pri nekaterih zbornih sodiščih pomagali kot votanti tudi nekateri upokojeni sodniki, ni izenačilo ravno navedenih obremenjujočih momentov; začasno popolnoma reaktivirani sodniki pa so šteti med navedenim številom sodnikov. Slednjič treba uvaževati, da navedeno število sodnikov velja za konec vsakega leta in je večje, nego je bilo med letom. Obremenitev je bila torej znatno večja nego kažejo številke; nekoliko manj velja to tudi za l. 1921.

Po samih številkah se vidi, da je bila povprečna obremenitev vseh sodnikov s posli zbornih sodišč ves čas

po prevratu dokaj večja nego pred vojno, isto velja za nesporne stvari, manjša pa je s spornimi stvarmi okrajnih sodišč, izvršbami, zemljiškoknjižnimi stvarmi in prestopki. Ali se ta »več« in »manj« prilično izenačujeta, je težko reči. Iz gori (C) navedenih razlogov bi se pa smelo reči, da so bili sodniki v l. 1919. in 1920. povprek dokaj bolj obremenjeni nego pred vojno in znano je, da so se tudi čutili bolj obremenjene. V l. 1921. se je obremenitev že bolj bližala predvojni.

Obremenitev okrajnih sodišč na deželi kaže vobče večjo obremenitev s kazenskimi in nespornimi stvarmi, znatno manjšo v večini ostalih gran. Za l. 1921. bi se smelo reči, da je številčna obremenitev komaj še enaka predvojni in da ima tendenco padati. Tudi sodniki na sedežu zbornih sodišč I. stopnje so s posli okrajnih sodišč vobče manj obremenjeni nego pred vojno, zato pa so znatno bolj obremenjeni s posli zbornih sodišč in ti v civilnih stvareh še rasto. Brez dvoma so sodniki pri zbornih sodiščih samih danes mnogo huje obremenjeni nego so bili pred vojno, padec števila kazenskih primerov je izenačen s porastom civilnih poslov.

Obremenitev sodnikov višjega deželnega sodišča kaže tabela D. Brez predsednika je imelo višje deželno sodišče v Gradcu l. 1912. 15 referentov, ljubljansko vedno po 9 sistemizovanih, dejanski pa pogosto manj, v l. 1919. je bilo tudi kasacijska stopnja. Obremenitev sodnikov pri višjem deželnem sodišču v Ljubljani je vsekako mnogo hujša nego je bila pred vojno obremenitev sodnikov pri graškem.

Za stol sedmorice, oddelek B, ni mogoče dati števil, ker je ta oddelek najvišja stopnja tudi za okrožje višjega deželnega sodišča v Splitu.

Glede obremenitve sodnikov treba pomniti še dvoje: 1. breme bi se bolje izenačilo, ko bi se znatno zvišale denarne postavke, po katerih se ravna stvarna podsodnost za pravde, preobremenjena zborna sodišča bi se s tem razbremenila brez posebne obremenitve okrajnih sodišč. 2. Obremenitev ni pri vseh sodiščih enakomerna, to velja za zborna sodišča I. stopnje, zlasti pa za okrajna sodišča. So tudi nekatera okrajna sodišča, ki so preobremenjena, je jih pa tudi več, ki imajo dela recimo za $1\frac{1}{2}$ ali $2\frac{1}{2}$ moči, pa morajo ravno zaradi tega imeti 2 ali

3 cele. Da igrata poleg tega odločilno vlogo pri obremenitvi sposobnost in izvežbanost, ni dvoma, ali ta subjektivna stran se številčno ne na ugotoviti.

Manipulativno osebje povprek objektivno ni preobremenjeno, zmanjšana delazmožnost vsled neugodnih gmotnih prilik pa tudi tu ponekodi učinkuje tako, da se kaže nekaka preobremenitev.

D. Zaključek.

Statistika kaže, da je naše sodstvo vojno in prevrat prebilo dokaj dobro. Povsem je upravičena nada, da se v kratkih letih vrne po kakovosti in hitrosti na predvojno visoko stopnjo. Preokret bi se dal še pospešiti (C, Č), svariti pa treba pred nesmotrenim znižavanjem osebja, zlasti tudi zato, ker bo izenačenje zakonov sodišča v prehodni dobi silno obremenilo.

Popolna ta statistika niti približno ni; nisem imel namena stremi za popolnostjo, niti danes ni mogoče doseči jo. Upam pa, da že te vrste dokazujejo, da se da iz suhoparnih poslovnih izkazov razbrati več, nego na prvi pogled kažejo, in da bi bilo škoda pustiti ta material neobdelan v času, ko gre za organizacijo sodišč in za nove pravdne postopnike v naši državi. Vtis imam — in gotovo ne samo jaz — da se pri nas pri urejanju nove države mnogo ukrepa brez zadostnega raziskovanja sedanjega stanja in ne da bi se zadosti preudarile posledice. Točna statistika bi v marsikaterem pogledu bila dobro sredstvo preprečiti take nesmotrene, dostikrat škodljive ukrepe. Točna statistika poslovanja državnih uradov bi tudi v marsikaterem pogledu bila zanimiva za presojo našega upravnega, in s tem tudi našega kulturnega in gospodarskega stanja; ravno sedaj, v dobi presnavljanja, bi imela tudi precejšen znanstven pomen.

Tab. D. Obremenitev posameznega referenta pri višjem deželnem sodišču
(predsednik ni štet)

Leto	Prizivi (Bc)			Rekurzi (R)		6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	1	2	3	4	5										
1912	29.6	—	22	33.3	—	5	3.3	2	8.8	13.2	8.4	7.8	17.2	?	?
1919	23	—	16.6	18.4	—	10.7	12.4	3.9	9.1	7.1	7.3	16.7	15.9	83.5	17.3
1920	33.1	—	23.1	38.4	—	11.3	12.2	7.8	15	10.3	7.2	6.8	9.2	68.5	28.9
1921	40.1	—	27.9	47.4	—	11.8	7.5	9	16.8	11.2	7.8	5.5	11.2	96.5	70.5

Iz pravosodne prakse.

A. Civilno pravo.

a) Dajatev na strani dajalca in ne le njen sprejem na nasprotni strani mora biti nedovoljeno dejanje; sicer dajalec ne more zahtevati povračila. (§§ 1174, 1435, 1437 o. d. z.)

(Odl. od 3. novembra 1921, Rv 403/21-1, ki se ž njo potrjata sodbi viš. dež. sod. ljub. od 9. junija 1921., Bc II 31/21-5 ter okrožn. sod. mariborskega od 12. januarja 1921., Cg I. 227/20-8.)

B je kupil od železnice 27. januarja 1920 30.000 železniških pragov, komad po 19 K. Prodal jih je dne 4. marca 1920 A-u komad po 30 K. A je plačal na ta račun 5. marca 1920 100.000 K in 14. aprila 1920 200.000 K. Ker ni B pravočasno pogodbe izpolnil, je A zahteval vračilo plačanega dela kupnine.

Prvo sodišče je tožbenemu zahtevku ugodilo iz razloga, ker da je toženec navijal cene in verižil in je torej pogodba po § 879 o. d. z. bila nična.

Na prizivni stopnji je tožitelj skrčil tožbeni zahtevek za 30.000 K; v tej smeri je prizivno sodišče manj prisodilo, v ostalem je potrdilo prvo sodbo.

Stol sedmorice, odd. B., reviziji tožene stranke ni ugodil iz sledečih razlogov:

Ni več v sporu, da predmetno med strankama sklenjeno opravilo krši zakonito prepoved in da je zato nično.

Vendar pa se tožena stranka upira prizivnosodni sodbi, ki skladno s prvo sodbo nalaga tožencu povračilo sprejete dajatve iz ničnega tega opravila v skrčenem znesku po 270.000 K s prip.

Sklicujoč se na revizijski razlog št. 4 § 503 c. pr. r., uveljavlja revizija v nasprotju s tozadevnim prizivnosodnim nazorom mnenje, da z ozirom na določbo § 1174 o. d. z. toži-

telju ne sodi to povračilo, ker je plačilo izvršil, dobro vedoč, da gre za prepovedano opravilo.

Toda v navzočnem primeru ob stvarnem položaju, kakor je ugotovljen in kakršen sledi iz lastnih navedb toženčevih, ni uporabiti v §1174 o. d. z. ustanovljene izjeme od načela, da mora ob neveljavnosti pogodbe prejemnik prejeto vrniti.

§ 1174 o. d. z. obsega v prvem stavku določbo, da ne more zahtevati nazaj, kar je kdo vedoma dal za provzročitev nemožnega ali nedovoljenega dejanja. V navzočni stvari tiči nedovoljeno dejanje v sklepu kupčije, ki je bila na strani toženca verižniška, in je toženec hkratu ž njo prekomerno navil cene predmetnemu blagu. Nesporno pa je, da tožitelj zadevnega plačila ni opravil v to svrhu, da se imenovana kupčija sklene, marveč se je kupčija sklenila brez tega plačila in je plačilo opravilu sledilo kot njegova izpolnitev. S tega vidika tedaj plačilo, čigar povračilo je predmet pravdi, sploh ne bi spadalo pod navedeno določbo § 1174 o. d. z.

Ali kaže napis tega §: »Dajatev za nedovoljen namen« in razodeva to še zadnji odstavek cit. §, slovom katerega ni moči nazaj zahtevati posojila, danega v namen prepovedane igre, da § 1174 o. d. z. ne odreka zgolj povračila one dajatve, katera je bila opravljena naravnost v provzročitev nedovoljenega dejanja, marveč da jo je moči uporabiti i pri drugačnih dajatvah, katere naj bi služile nedovoljenemu namenu. Pogoju tej uporabi pa je, da se znači baš dajatev na strani dajalca in ne le njen sprejem na nasprotni strani kot nedovoljeno dejanje.

Tega pogoja v navzočnem primeru nedostaja, kajti obe podsodni sodbi ugotavljata prepovedano verižništvo in navijanje cen le na toženčevi strani.

Revizija sicer uveljavlja kot pomanjkljivost prizivnosodnega postopanja v smislu revizijskega razloga št. 2 § 503 c. pr. r., da se niso dopustili dokazi o zatrjevanih dejanstvih, katerim bi bilo posneti, da je tožitelj dobro vedel, da je sklenjena pogodba nedopustna in neveljavna. Toda navedena okolnost ob sebi ne bi bila sposobna, da i na tožiteljevi strani ustanovi učin verižništva in navijanja cen. Zatrjevana de-

janstva so tedaj za razsojo nemerodavna, zato ne tvori po manjkljivosti postopanja, da se je o njih ponudeni dokaz odklonil.

Ob podanem stvarnem položaju potemtakem določba § 1174 o. d. z. ni upoštevna, marveč gre zgolj za nično pogodbo, ki po § 1435 o. d. z. opravičuje dajalca, da po meri § 1437 o. d. z. zahteva dano nazaj. Ker glede mere te dajatve ni spora, je prizivnosodni izrek, ki tožbenemu zahtevku v skrčenem znesku ustreza, v zakonu utemeljen. **Ur.**

b) Oškodovancu gre cenilna vrednost poškodovanega predmeta, ako ga ni moči zopet postaviti v prejšnji stan. (§§ 354, 1294, 1295, 1323 o. d. z.)

(Odl. od 11. aprila 1922., Rv 127/22-1, ki se ž njo potrja sodba okrožnega sod. novomeškega od 18. februarja 1922., Bc I 14/22, s katero je bila izpremenjena sodba okr. sod. v Črnomlju od 31. decembra 1921., C 162/21-5)

Toženec je kupil spomladi 1921 od C. nekaj hoj, da jih poseka. Toženec je posekal tudi eno tožiteljičino hojo, dasi ga je bila tožiteljica opozorila, da je hoja njena last in ne prodajalčeva. Posekana hoja je ostala na tožiteljičinem svetu. Tožiteljica je zahtevala v tožbi 800 K odškodnine za posekano hojo. Toženec je ugovarjal, da ga ne zadeva nobena krivda, ker mu je prodajalec C. ves čas zatrjeval, da sme posekati sporno hojo. Pred tožbo je bil pripravljen prepustiti hojo tožiteljici, ako mu povrne 100 K za hojo ter stroške sekanja in rezanja.

P r v o s o d i š č e je tožbeni zahtevk zavrnilo. Izreklo je, da je toženec vedoma posekal tujo hojo, zato bi bil pač odgovoren za škodo po § 1295 o. d. z. Ko pa zahteva tožiteljica 800 K odškodnine, a je izvedenec posekano hojo cenil na najmanj 800 K, nima tožiteljica nobene škode, ker je ta poravnana z vrednostjo hoje, ki je ostala v tožiteljičini lasti.

P r i z i v n o s o d i š č e je prvostopno sodbo izpremenilo in ugodilo tožbenemu zahtevku iz razloga, da bi šla tožiteljici v svrhu povračila provzročene ji škode v prvi vrsti pač postavitev v prejšnji stan. Ko pa to ne gre, ker je hoja posekana,

ji gre povračilo cenilne vrednosti rastoče hoje, kakor jo je bil določil izvedenec. Vrh tega, da je v juridični posesti posekane hoje toženec, zato tožiteljica niti ni mogla vzeti hoje.

Stol sedmoric, odd. B, ni ugodil reviziji iz razlogov:

Da je hojo, ki zanjo tožiteljica iztožuje odškodnino, dal posekati in razrezati, je toženec sam navedel v pravdi, takisto je sam izjavil, da prepusti tožiteljici hojo le, ako mu plača 100 K.

Ko prizivna stopnja na podlagi te navedbe in izjave zaključuje, da je prišel toženec v juridično posest hoje in da mu volja vztraja v tej posesti, s tem zaključkom prizivna stopnja ne prihaja v očitano protislovje s spisi v smislu § 503 t. 3 c. pr. r., kajti ta revizijski razlog se na zaključke sploh ne nanaša. Zakaj naj bi pa bil ta zaključek ob navedeni dejanski podlagi pravnopomoten, revizija ne pove. Sicer pa je vprašanje posesti, kakor razvidno iz sledečega, za razsojo stvari itak neodločilno.

Ugotovljeno je po prvem sodišču, a prizivno sodišče se je tej ugotovitvi pridružilo, da je zadevna hoja rastla na tožiteljičinem svetu in da je hoja tožiteljičina. Ta ugotovitev je posledek dokazne ocene pričevanj X in Y. Revizija nedopustno prezira to ugotovitev, ko z vidika revizijskega razloga št. 4 § 503 c. pr. r. ugovarja, da bi morala tožiteljica v utemeljitev svojega odškodninskega zahtevka najprej dokazati svojo lastninsko pravico. Ob navedeni ugotovitvi je ta dokaz baš dognan.

S tem, da je toženec posekal tožiteljičino hojo, je posegel v tujo last. Poseg v tujo last je protipravno dejanje (§ 354 o. d. z.). Krivdo toženčevo je prizivna sodba pravilno iztaknila v toženčevi brezbrižnosti za tujo last. Še predno je posekal hojo, je izrečno priznal možnost, da je hoja tožiteljičina. Ni ugotovljeno, da bi se bil toženec tozadevnih dvomov pred posekanjem zopet iznebil. Ko je navzlic temu hojo posekal, si je s tem tudi naprtil odgovornost za posledice svojega dejanja. Zakoniti pogoji za odškodninsko njegovo

obveznost v smislu §§ 1294, 1295 o. d. z. so torej podani ne glede na začetkom omenjeno vprašanje posesti.

Kolikor pa revizija slednjič še zanika, da je kaj škode, češ tožiteljica naj si vzame hojo v naravi, je zavrniti revizijo na jasno določbo § 1323 o. d. z., po kateri je tožiteljica spričo nesporne okolnosti, da je postavitev v prejšnji stan nemogoča, upravičena zahtevati cenilno vrednost. Ta mera o višini tožbenega zahtevka pa je sedaj izven spora. **Ur.**

c) Stavka lastnih železniških uslužbencev ni višja sila za železnico. (§§ 84, 5 ž. obr. pr., čl. 400 trg. z.)

(Odl. od 13. decembra 1921., Rv 497/21-1, ki se ž njo potrjata sodba dež. sod. ljubljanskega od 10. oktobra 1921., Bc III 123/21-4 in sodba okr. sod. v Ljubljani od 21. junija 1921., C II 361/20-15.)

Tožitelj je oddal 13. aprila 1920 toženi železnici v prevoz blago, ki ni prišlo na namembno postajo. Toženka je ugovarjala, da je pošiljatev izginila ob času splošne stavke njenega objekta, vsled česar da železnica ni mogla čuvati blaga; ta stavka da je višja sila, ki izključuje toženkinino odgovornost.

Tega ugovora ni priznalo za upravičenega niti prvo niti drugo sodišče ter sta obe stopnji tožbi ugodili.

Stolsedmorice odd. B je revizijo zavrnil iz razlogov:

Nasproti toženkinemu stališču, da zahtevane odškodnine ni zavezana plačati, ker v smislu § 84 ž. obr. pr. ne jamči za izgubo blaga, uropanega v času splošne železničarske stavke, katero da je smatrati za višjo silo, je izreklo prizivno sodišče, da stavke lastnih železniških uslužbencev ni šteti za višjo silo, vrh tega pa še, da niti ni dokazano, da se je predmetno blago izgubilo baš med stavko.

S slednjo dejanstveno ugotovitvijo se sicer revizija ne strinja, toda ne pobija je ne iz kakega revizijskega razloga, navedenega v § 503 c. pr. r. Ob neizpodbiti tej ugotovitvi pa sploh nedostaje vzročne zveze med izgubo blaga in med stavko, pa se tožena železnica že zato ne more s pozivom na stavko otresti svojega jamčevanja za izgubljeno blago.

Že ta razlog bi zadoščal, da revizija ne more uspeti.

Toda je pritrđiti še nadaljnemu, z revizijskim razlogom št. 4 § 503 c. pr. r. izpodbijanemu pravnemu nazoru prizivnega sodišča, da stavke lastnih uslužbencev ni šteti za višjo silo, katera bi železnico reševala v smislu § 84 ž. obr. pr. od jamčevanja za izgubljeno blago. Tozadevni pravilni obrazložitvi prizivnega sodišča je dodati le še to, da po § 5 ž. obr. pr. kakor po čl. 400 trg. zak. jamči železnica za svoje ljudi, pa tedaj jamči tudi za škodo, provzročeno s tem, da so stavkali.

Ob tem pravnem stališču je za razsojo brezvplivno, ali je stavka izbruhnila nenadoma ali jo je bilo moči odvrniti; spričo tega je tudi tozadevni očitek pomanjkljivosti prizivnosodnega postopanja očito neutemeljen. **Ur.**

d) Zastaranje odškodninskega zahtevka napram železnici; bistvene potrebnosti reklamacije (§§ 98 (3), 99 (3, 4) ž. obr. pr.)

(Odl. od 18. oktobra 1921., Rv 426/21-1, ki se ž njo potrjata sodbi višj. dež. sod. ljubljanskega od 21. junija 1921., Bc I 62/21-4 in dež. sod. v Ljubljani od 10. februarja 1921., Cg II 224/19-9.)

Tožena železnica je ugovarjala zastaranje odškodninskega zahtevka za izgubljeno blago, češ da tožitelj ni pravilno reklamiral, ker da reklamaciji, vloženi po njegovem pravnem zastopniku, niso bili priloženi ne prevozni list ne posvedočba o vrednosti izgubljenega blaga ne pooblastilo pravnega zastopnika.

Prvo sodišče je izreklo, da je toženka odgovorna za škodo, ker je bila reklamacija pravilno podana. Po § 98 (3) ž. obr. pr. da se, ako se reklamacija zavrne, zastaranje nadaljuje od dne, ko naznani železnica prijavitelju svojo odločbo in mu vrne dokazila, »ki so bila m o r d a priložena prijavi«. Torej mora železnica prijavo meritorno rešiti tudi tedaj, če ni imela v 99 (3) ž. obr. pr. navedenih prilog.

Enako je razsodilo prizivno sodišče.

Stol sedmorige odd. B je zavrnil revizijo iz sledečih razlogov:

Revizija pobija prizivno sodbo kot pravnopomotno zato, ker izraža nazor, da je zastaranje odškodninskega zahtevka v smislu § 98 (3) ž. obr. pr. ovrto s pismeno prijavo zahtevka tudi tedaj, ako prijava ni opremljena z dokazili. Po mnenju revizije da ima vložena reklamacija šele takrat ta pravni učinek, da ovre zastaranje, ako je podana pravilno in opremljena z vsemi potrebnimi in v § 99 ž. obr. pr. naštetimi listinami. Le tako opremljena reklamacija da je sposobna služiti namenu reklamacijskega postopanja, to je preizkusu in priznanju odškodninskega zahtevka.

Stol sedmorice, odd. B, se temu naziranju ne pridružuje, šteje marveč stališče prizivnega sodišča za pravilno.

§ 98 (3) ž. obr. pr. pravi izrečno, da je zastaranje ovrto s pismeno prijavo zahtevka (reklamacijo) pri železnici. Predpisu tega § ustreza tedaj reklamacija, da le točno označuje tako zahtevek kakor prevozno opravilo, na katero se zahtevek nanaša.

Res je sicer, da § 99 (3) ž. obr. pr. določa, da je ob reklamaciji predložiti prevozni list, ako je bil izročen prejemniku, kakor tudi posvedočba o vrednosti blaga. Ali ne izreka ta predpis nikakih posledic za primer, da imenovane priloge niso priložene. Nedostajanje teh prilog in enako tudi morebitnega pooblastila bi tedaj pač upravičevalo železnico, da oglašeni zahtevek vsled tega nedostatka odkloni. Tudi bi mogla taka nedostatnost reklamacije v primeru sledeče sodne uveljave zahtevka učinkovati v smislu § 45 c. pr. r. na izrek o pravnih stroških. Da bi pa bila prijava zaradi tega formalnega nedostatka kratkomalo neupoštevna in za oviranje zastaranja nesposobna, tega nikakor ne določa ž. obr. pr. Niti ne bi ustrezalo načelom o veri in zaupanju v trgovinskem prometu, ako bi železnica kot sopogodnica prejemši tako reklamacijo jo pridržala brez sleherne rešitve, ki bi jo po § 99 (4) ž. obr. pr. čim žurneje naj izdala, po preteku zastaralne dobe pa bi ugovarjala zastaranje.

Neutemeljeni reviziji torej ni bilo ugoditi.

Ur.

e) Vpis carinskega posrednika v trgovinski register (čl. 19, 272 št. 3, 393, 409 trg. z., čl. 2, 6, 7, 8 št. 6, 9 pravilnika o carinskih posrednikih, Ur. list od 31. avgusta 1921).

(Odl. od 6. decembra 1921., Ut 216/21-1, ki se ž njo izpreminjata sklepa višj. dež. sod. v Ljubljani od 18 oktobra 1921., R I 185/21-1 in dež. sod. ljubljanskega od 30. julija 1921., Firm 1968-Druž. II 110/5.)

Deželno kot trgovinsko sodišče je predlog carinskega posrednika A na vpis njegove firme v trgovinski register zavrnilo, češ da carinsko posredništvo ni trgovinsko opravilo po čl. 272 št. 4 trg. z. ter da potemtakem carinski posrednik ni trgovec po čl. 4 trg. z.

Temu naziranju se je pridružila tudi druga stopnja.

Vsled revizijskega rekurza je stol sedmoričice, odd. B, razveljavil sklep višj. dež. sodišča s sledečo utemeljitvijo.

Z izpodbijanem sklepom se očitno krši zakon.

Področje carinskega posrednika obsega zastopanje stranke v vseh poslih zacarinjevanja, a v zvezi ž njim še ona opravila, ki so združena z navedeno svrho. Ne obsega torej le podajanja deklaracije in prisostvovanja pri pregledu blaga, marveč mu je bistven predmet tudi, da posrednik blago prevzame in spravi iz carinarnice in ga izroči (ekspedira) svojemu pooblastitelju. (Čl. 6, 7, 8 št. 6, 9 pravilnika o carinskih posrednikih, Ur. list od 31. avgusta 1921). Potemtakem pa je šteti carinskega posrednika za svoje vrste spediterja oziroma prevoznika. Trgovinski zakon tudi v istini pri določbah o prevozniskem opravilu izrečno omenja poslovanje prevoznika pri ocarinjevanju (čl. 393, 409 trg. z.) Analogne določbe ima ž. obr. pravilnik v §§ 65, 76 I, V, 78 III. Imenovani § 65 ž. obr. pr. navaja v svojem drugem in petem odstavku zlasti, da lahko železnica izpolnitev carinskih predpisov prenese spediterju. Izrečno se torej pripisuje področju spediterja, da upoti zacarinjevanje blaga.

V očitni zvezi s takšnim področjem carinskih posrednikov omenja pravilnik o carinskih posrednikih v čl. 2 še posebej trgovinske firme ali druge pravne osebe, ki se bavijo

z odpremnimi spediterskimi posli, da smejo dobiti pravico carinskega posredništva, a imenuje začasni zakon o državni trošarini, taksah in pristojbinah od 24. junija 1921 (v Ur. l. od 22. avg. 1921) v tar. post. 225 to poslovanje »speditersko-posredniško poslovanje«.

Obrtovanje carinskega posrednika spada torej v trgovinska opravila, navedena pod št. 3 čl. 272 trg. z. V tem pogledu je pogoj za vpis v trgovinski register podan. Ali je tudi v ostalih pogledih ustrezno zakonu, o tem še nedostaje podsodnega izreka. Zato je bilo ugoditi revizijskemu rekurzu, razveljaviti izpodbijani sklep in sodišču druge stopnje naročiti, da o rekurzu sklepa vnovič. Ur.

—

f) K odpovednemu razlogu po čl. 14., točki 6 uredbe o stanovanjih od 21. maja 1921 št. 202 Ur. l.

(Odl. od 24. januarja 1922., Rv 25/22-1, ki se ž njo potrjuje sodba dež. sod. ljubljanskega od 5. decembra 1921., Bc III 158/21-4, s katero je bila izpremenjena sodba okr. sod. v Ljubljani od 17. septembra 1921., C IV 404/21-3.)

Tožeča mestna občina je trdila, da je kupila hišo, da namesti v njej svoj užitninski urad in svoje uslužbence in je zato odpovedala stanovanje tožencu, ki ni njen uslužbenec. Toženec je zoper odpoved ugovarjal.

Prvo sodišče je izreklo sodno odpoved za veljavno z ozirom na čl. 14 t. 6 cit uredbe.

Prizivno sodišče je izreklo, da se sodna odpoved razveljavi.

Stolsedmorice, odd. B, je pritrdil prizivni sodbi iz razlogov:

Revizija, opirajoča se na revizijski razlog št. 4 § 503 c. pr. r., ni utemeljena.

Prizivna sodba izreka v svojih razlogih, da po tožitelju uveljavljani odpovedni razlog točke 6 čl. 14 uredbe z dne 21. maja 1921 št. 202 zato ne drži, ker nedostaje v navedeni zakonski določbi zahtevanih pogojev v nastopnih pogledih:

1. tožiteljica sama ni trdila, da potrebuje odpovedano stanovanje za nove nameščence.

2. trdila je sama, da potrebuje predmetno stanovanje tudi za pisarno, a je po cit. uredbi izprememba stanovanjskih prostorov v poslovne prostore nedopustna.

3. stanovanjsko oblastvo ni oddalo mnenja, da potrebuje tožiteljica toženčevo stanovanje za nove svoje uslužbence.

Revizija se dveh prvonavedenih pogojev sploh ne dotika, dasi že nedostajanje njiju dveh opravičuje prizivno odločbo. Po zadnjem odstavku § 506 c. pr. r. mora revizijski spis razložiti, iz katerih razlogov da pravna presoja stvari ni pravilna. Ko revizija to obrazložbo glede prvih dveh pogojev docela opušča, že s tem onemogočuje svoj uspeh. Vendar bodi omenjeno, da zoper tozadevno prizivnosodno pravno stališče ni pomisleka.

Točka 6 čl. 14 cit. uredbe dopušča v istini, kakor to izreka prizivna sodba, odpoved le v to svrho, da se nameste v odpovedanem stanovanju novi uslužbenci, ne pa v svrho, da se stari uslužbenci, o katerih je domnevati, da že imajo stanovanje in so navzlic nastanitvi v tem stanovanju lahko službovali v podjetju, le preselijo v novo stanovanje. Takisto je v skladu z besedilom in smislom zakona, da je odpoved po navedeni točki dopustna le v svrho, da se za novega uslužbenca pridobi stanovanje, ne pa, da se pridobe podjetju poslovni prostori. Da se stanovanja sploh ne smejo izpreminjati v poslovne prostore, razodevajo zlasti določbe v točkah 2, 4 in 5 čl. 21 uredbe, a za podjetje, za kakršno se šteje tožeča stranka sama v navzočem primeru, prihaja v poštev še določba čl. 24 uredbe.

Neutemeljena je pa revizija tudi, kolikor se upira prizivni sodbi glede obstoja tretjega zgoraj navedenega pogoja za odpoved po uporabljenem odpovednem razlogu. Revizija odreka sodišču pravico, da bi popravljalo v področje stanovanjskega oblastva spadajoče in od tega oblastva izdano mnenje o okolnosti, ali je podana potreba za nastanitev uslužbenca. Toda prizivno sodišče ne preizkuša niti ne po-

pravljaja tozadevnega mnenja stanovanjskega oblastva, marveč zgolj ugotavlja, da stanovanjsko oblastvo mnenja o navedeni okolnosti sploh ni izdalo. Stanovanjsko oblastvo je namreč po lastni pravnici navedbi tožeče stranke dalo zgolj dovoljenje za odpoved v smislu točke 6 čl. 14 stan. naredbe. Tako dovoljenje pa baš nima one določne dejstvene vsebine, kakršno zahteva citirana določba od mnenja stanovanjskega oblastva in kakršna more edino služiti sodišču v podlago presoji. Pravilen je torej prizivnosodni nazor, da z zadevnim odlokom stanovanjskega oblastva ni ustrezno predmetnemu pogoju za odpoved.

Ur.

g) Netočnost v krajevnem naslovu tožene delniške družbe ji ne jemlje pravnice zmožnosti. (§§ 1 in 7 c. pr. r., čl. 211 trg. z.)

(Odl. od 3. novembra 1921., Ut 185/21-1, ki se ž njo potrja sklep višj. dež. sod. ljubljanskega od 24. avgusta 1921., R I 129/21-1, s katerim se je bil izpremenil sklep dež. sod. ljubljanskega od 21. maja 1921., Cg IIa 40/21-4.)

Prvo sodišče toženi delniški družbi »Croatia« odreka pravnice zmožnost v smislu § 1 c. pr. r., ker da ni v trgovinski register vpisana in tedaj v smislu določbe čl. 211 trg. z. pravno ne obstoji. Iz tega razloga izreka po § 7 c. pr. r. postopanje za nično in zavrača tožbo.

Nasproti poudarja druga stopnja, da je delniška družba »Croatia« nesporno vpisana v trgovinski register v Zagrebu, da je potemtakem pravni subjekt brez ozira na to, ali je registrirana tudi v Sloveniji ali ne, da pa ji je z razglasom ministrstva za trgovino in obrt od 13. decembra 1920 št. 9286/20 še izrečno dopuščeno, poslovati v Sloveniji. O istovetnosti te delniške družbe s toženo stranko, nazvano v tožbi: »Croatia« gozdna industrijska delniška družba, Ljubljana, Gosposvetska cesta 2«, da ni nobenega dvoma tako z ozirom na način, kako se tožena stranka sama nazivlja v svojih tiskovinah kakor z ozirom na njeno postopanje in njene navedbe v pravdi.

Rekurznosodno rešenje, s katerim se sklep prve stopnje izpreminja in prvi stopnji naroča nadaljevanje zakonitega postopanja, pobija tožena stranka z revizijskim rekurzom zato, ker da delniška družba »Croatia« z označbo »Ljubljana, Gosposvetska cesta 2« ni vpisana v trgovinski register, tedaj po čl. 211 trg. z. ne obstoji, vsled česar ji nedostaje pravnomožnosti po § 1 c. pr. r.

Revizijski ta rekurz ni utemeljen.

Niti najmanjšega dvoma ni, da je tožba naperjena zoper gozdno industrijsko delniško družbo »Croatia«, ki ima svoj sedež v Zagrebu, ki pa posluje tudi v Ljubljani, na Gosposvetski cesti št. 2. V tem pogledu je zavrniti izvajanja revizijskega rekurza na pravilno obrazložitev rekurznosodnega sklepa. Dejanski o tem med strankama niti ni spora. Drugače bi bilo i navzočni revizijski rekurz zavreči, ker da je vložen od neupravičene osebe.

O tem dejanskem položaju bi gola netočnost v krajevem naslovu tožene tvrdke pač lahko povzročila težkoče ob vročitvi tožbe, nikakor pa ni kos ukiniti istovetnosti tožene stranke ali celo kakor trdi revizijski rekurz, ustvariti novo stranko in sicer tako brez pravnomožnosti.

Da toži ljubljansko podružnico »Croatia«, tega tožeča stranka nikoder ne pravi. Tozadevnim izvajanjem revizijskega rekurza torej kratkomalo ne dostaje podlage. **Ur.**

h) Prizivno sodišče popresoja le v mejah prizivnih razlogov in prizivnega predloga. (§§ 496³, 467³, 462 c. pr. r.)

(Odl. od 29. novembra 1921., Ut 205/21—1, ki se ž njo razveljavlja sklep dež. sod. v Ljubljani od 6. oktobra 1921., Bc III 122/21—4, s katerim se je bila razveljavila sodba okr. sod. v Ljubljani od 24. jun. 1921., C IV 285/21-3.)

Železnica je tožila B-a na plačilo 1470 K, češ da je imela toliko stroškov, ko je morala preložiti les, ki ji ga je bil toženec tako nepravilno naloženega izročil v prevoz, da je italijanska postaja v Logatcu odklonila sprejem vagona.

Prvo sodišče je tožbeni zahtevk zavrnilo, prizivno sodišče pa je prvosodno sodbo razveljavilo, ker da je

ostalo postopanje pomankljivo. *Stol sedmoriče*, odd. B., je razveljavil sklep prizivnega sodišča in le temu naročil, da o prizivu vnovič odloči.

Razlogi.

Prvo sodišče utemeljuje zavrnitev tožbenega zahtevka s tem, da je tožeča stranka sama zakrivila zavrnitev vagona in ponovno prekladanje ter z obojim združene iztoževane stroške; kajti po tožeči stranki zatrjevane napake v nakladu — to je manjkanje železnih ročic in verig — da so bile očitne že pri prevzemu vagona in je stvar tožeče stranke, da nepravilno naloženega voza ne sprejme ali da vsaj opozori toženca na nevarnost, da italijanska železnica tako naloženi voz odkloni.

V prizivu zoper prvosodno to tožbo je tožeča stranka kot prizivna razloga navedla napačno oceno stvari in dokazov in napačno pravno presojo zadeve in stavila predlog, da se izpodbijana sodba izpremeni ter tožbenemu zahtevku ugotovi. Izvajanja priziva, ki niso ločena po navedenih prizivnih razlogih, so v bistvu sledeča:

Izpodbijana sodba da smatra železnico za krivo, ker da je sprejela nepravilno naloženi voz v prevoz in ni stranke po-
dučila o italijanskih predpisih. Toda s tem, da je tožeča stranka voz prevzela, da še ni dokazano, da je bil naklad pravilen. Dokaz tožiteljčine krivde da bi morala doprinesti tožena stranka; ni stvar železnice, da dokaže ona, da je bil naklad v času sprejema pravilen vsaj na zunaj in da se je nepravilnost naklada iz gotovih vzrokov mogla ugotoviti šele pozneje. Nemogoče da je zahtevati od železnice, da vsak voz pri prevzemu preišče z minuciozno natančnostjo. Nikakor da ni golega dejstva, da je železnica napačni naklad ugotovila šele pozneje in ga odpravila, železnici šteti v krivdo, češ da bi bila morala nepravilno naloženi voz zavrniti takoj spočetka. Nasprotnik da bi bil moral tako krivdo dokazati z drugimi konkretnimi dokazi. Dejstvo, da je bil voz odpravljen v Logatec, dokazuje, da naklad voza ni bil očitno nepravilen, in je pripisovati zavrnitev voza v Logatcu le izredni rigoroznosti tamkaj poslujočega italijanskega uslužbenca. Predpisi za italijanske železnice o nakladu lesa da so enaki tozemskim javno razglašenim predpisom; zato

da ni imela tožeča železnica povoda, o njih podučevati nasprotno stranko.

Prizivna stopnja je izpodbijano sodbo v smislu § 496., št. 3 c. pr. r. razveljavila. Naziranju prvega sodišča da bi bilo pač pritrditi, ako bi pomanjkljivost naklada obstojala zgolj v tem, da so manjkale železne ročice in verige, toda tožeča stranka da navaja povrh tega, da je bil voz slabo naložen, površen, povezan s tanko žico, naklad da ni bil stanovitni ter se je bilo bati, da se pri premikanju razruši. Glede teh grajanih napak naklada pa da iz navedb strank tudi ne sledi, da so bile tožeči železnici ob prevzemu voza očitne. Ker pa da prvo sodišče o tej točki ni razpravljalo, zlasti ni sprejelo tozadevnih od obeh strani ponudeni dokazov, ostalo da je postopanje bistveno pomanjkljivo, vsled česar da je bilo treba sodbo v smislu navedene zakonske določbe razveljaviti.

Po pravici očita revizijski rekurz tej prizivnosodni odločbi, da sega preko priziva. Po § 467., t. 3 c. pr. r. mora vsebovati priziv točno označbo prizivnih razlogov in izjavo, ali se predlaga razveljava ali pa izprememba sodbe, in sicer kakšna. Prizivnemu sodišču pa je po § 462. c. pr. r. odločbo prvega sodišča popreizkusiti — nekvarno določbam §§ 477. in 494. c. pr. r., ki pa v navzočnem primeru ne prihaja v poštev — v mejah prizivnih razlogov in prizivnega predloga. Le po meri priziva je prizivnemu sodišču najprej ustanoviti dejansko podlago za pravno presojo, a potem mu je takisto pravna presoja omejena na točke, uveljavljene v prizivu. Česar priziv ne pobija, ni predmet prizivnosodni popresoji. Ta načela krši prizivnosodni sklep. Prvi sodnik ugotavlja, da je bil po navedbi tožeče stranke voz zaradi tega slabo naložen, ker so manjkale pri nakladu železne ročice in verige. Te ugotovitve tožeča stranka v prizivu ni pobijala. Nemerodajno je, ali dopuščajo tožbene navedbe možnost i take razlage, da je napaka naklada tičala še v drugih okoliščinah. Čim se je tožeča stranka, opustivši v tej smeri priziv, zadovoljila z navedeno prvosodno razlago svojih navedb, je nanjo vezano tudi prizivno sodišče. Svoji presoji mora tedaj v podlago vzeti prvosodno stališče, da graja tožeča stranka naklad kot slab le zato, ker so manjkale železne ročice in verige.

Prizivno sodišče se v svojem sklepu sklicuje na točko 3. § 496 c. pr. r. Toda po tej zakonski določbi je prizivnemu sodišču razveljaviti izpodbijano sodbo in vrniti stvar prvi stopnji v novo razpravo in razsojo le tedaj, ako prvemu sodišču spričo njegovega pravnega stališča neke dejanske okolnosti za razsojo sploh niso bile merodajne in je iz tega razloga opustilo, jih razmotrivati, dočim se drugi stopnji z drugačnega pravnega stališča vidijo važne. V navzočem primeru položaj ni tak, saj se v pravnem pogledu prizivna stopnja strinja s prvo in ima pomisleke le glede dejanske podlage, ki pa je baš neizpodbijana.

Za dopolnitev razprave na prvi stopnji, ukrenjeno z izpodbijanim sklepom, nedostaje torej zakonite podlage. Zato je bilo revizijskemu rekurzu ugoditi. **Ur.**

i) Pogoji zavarovanju terjatev državnega zaklada. — Kompenzacijska pogodba z Avstrijo. (Čl. III. uvodn. zak. k izvrš. r., dvorna dekr. od 24. oktobra 1806., 36 pr. z. št. 577. — Služb. nov. od 3. junija 1919., br. 51 in od 26. septembra 1919., br. 96.)

(Odl. od 31. maja 1921., Ut 66/21, ki potrja sklep dež. sod. v Ljubljani od 11. februarja 1921., R III 16/21—2, s katerim se je bil izpremenil sklep okr. sod. v Ljubljani od 17. januarja 1921., E 55/21—1.)

Državni zaklad kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, zastopan po finančni prokuraturi, je predlagal izvršbo v zavarovanje v smislu gori navedenega čl. III in obeh dvornih dekretov na podlagi plačilnega naloga, izdanega od centralne uprave za trgovski promet v inozemstvu, glašečega se tako: »Na temelju kompenzacijske pogodbe 180/SHS ste naročili v Avstriji za 2,132.140 K elektrotehničnega materiala. V smislu točke VI b) kompenzacijske pogodbe 180/5 HS se plača elektrotehnični material Centralni upravi za trgov. promet z inozemstvom, podružnici v Ljubljani. Vsled tega se pozivljate, da plačate znesek 2,132.140 K s 5 % od 26. marca 1920. naprej takoj pod ogibom izvršbe.«

Prvo sodišče je izvršbo dovolilo.

Rekurzno sodišče jo je zavrnilo.

Razlogi:

Slovom čl. III uvod. zak. k izvrš. r. so obdržale veljavo zakonite določbe o prednostnih pravicah, o zavarovanju in izterjavi: a) davkov in javnih davščin; b) drugih terjatev, ki so davkom glede izterjave zakonito izenačene; c) takih terjatev državnega zaklada, glede kojih pristoja odločba in likvidacija upravnim oblastvom; — v veljavi so ostale dalje zakonite določbe o zavarovanju in izterjanju č) dohodarstvenih kazni; d) terjatev iz rabokupnih pogodb o javnih dohodkih.

Glasom plačilnega naloga izvira terjatev, ki naj se zavaruje, iz naročila zavezane stranke na temelju kompenzacijske pogodbe med našo državo in Avstrijo z dne 1. septembra 1919.

Terjatev torej očitno ne spada med one zahteve, kateri so omenjeni spredaj pod a), b), č) in d).

Preiskati je le, če ne spada terjatev med zahteve skupine c). Merodajna za ta preiskus je kompenzacijska pogodba z dne 1. septembra 1919. Ta pogodba pa ne vsebuje nobene določbe, ki bi preodkazovala odločbo in likvidacijo o terjatvah iz naročil temeljem te pogodbe upravnim oblastvom. Odstavek VI. pogodbe obsega določbe o denarnem prometu in določa pod VI b), da bo centralna uprava skrbela, da se vsi zneski, ki jih je položiti kot plačilo, plačajo izključno v korist Waren-Verkehrs-Büroja na mestih za obračunanje, koje določi centralna uprava. Priloga te pogodbe, tvoreča njen sestavni del, določa pod III., da upravlja denarni promet pri nas centralna uprava, pri kateri morajo prejemniki vsega blaga, ki se pošilja iz Avstrije k nam, položiti plačila. Po točki IV. priloge je uvoz v pogodbi označenih predmetov dovoljen k nam iz Avstrije le proti izvoznemu dovoljenju Avstrije in uvozni izkaznici naše države. Izvozno dovoljenje se daje prodajalcu, če doprinese 1.) potrdilo, da je kupec kupnino položil, 2.) vozno izkaznico, glasečo se na kupca. Uvozne izkaznice izdaja za nas centralna uprava. Treba je torej kupnino prej založiti, šele potem se dobi izvozno dovoljenje. Dokler se ta pogoj ne izpolni, ni moči efektivirati naročila. Da bi centralna uprava imela pravico izterjati kupnino od naročevalcev, o tem ne določa pogodba ničesar. Plačilo kup-

nine je zadostno zavarovano s tem, da mora biti založeno pri centralni upravi poprej, predno se dobi izvozno dovoljenje.

Iz naročila temeljem gorenje pogodbe torej državnemu zakladu ni mogla nastati terjatev; določbe v pogodbi nastoj take terjatve docela izključujejo.

Terjatev, za katero se zahteva zavarovanje, torej tudi ne spada v skupino c) spredaj omenjenih zahtevkov. Pogoji čl. III. uvod. zak. k izvrš. r. niso dani, tudi ne tvori plačilni nalog nobenega izvršilnega naslova, ki so v § 1. izvrš. r. naštet, ker gre v navzočem slučaju očitno za zasebnopravno zahtevo, o kateri pristoji odločba sodišču.

Vsled revizijskega rekurza finančne prokurature je vrhovno sodišče potrdilo sklep II. stopnje.

Iz razlogov: Rekurznosodno stališče pobija revizijski rekurz kot pravnopomoten, toda ga dejanski sam podpira, ko izvaja, da v primeru kupčij na podlagi kompenzacijske pogodbe trgovec svobodno kupuje v Avstriji blago, ki ga namerava uvoziti, le kupnino da ima pred uvozom položiti pri centralni upravi, da dobi uvozno izkaznico; proti potrdilu založene kupnine, uvozne izkaznice in izvoznice od strani Avstrije da sme avstrijski prodajalec izvoziti blago in dobi plačilo zanj od strani Warenverkehrsbureau v Avstriji, ki da obremeni istočasno našo centralno upravo s to svoto; država da ni potemtakem z nobeno pogodbo vezana z zasebniki in ne kupuje niti za sebe niti za trgovca, ampak le posreduje v javnem interesu pri vplačilu in izplačilu terjatev ter vodi račune v svojem imenu z avstrijsko državo; kompenzacijska pogodba da res ne vsebuje določb, po katerih bi centralna uprava imela pravico, izterjati kupnino od naročevalcev, tega pa zato ne, ker nima pred očmi slučaju, da bi država izstavila akreditivno pismo brez poprejšnjega plačila kupnine po naročevalcu.

Po lastnih teh izvajanjih revizijskega rekurza nastane terjatev iz naročila na podlagi kompenzacijske pogodbe naravnost in edinole med pogodbenima strankama, to je med prodajalcem in kupcem. Centralni upravi pa gre enako kakor Warenverkehrsbureau briga, da ostane trgovinski promet, uravnan s kompenzacijsko pogodbo, v okviru te pogodbe. Ko nalaga

čl. VI. 1b) pogodbe centralni upravi skrb, da se vsi zneski, ki jih je položiti kot plačilo za blago, ki se dobavi iz Avstrije, vplačajo izključno v korist Warenverkehrsbureau na mestih za obračunjanje, katere določi centralna uprava, uravnava s tem zgolj način novčnega prometa. Ne dotika pa se nimalo dolžnosti in višine plačila iz posameznih kupčij, ki jih v okviru kompenzacijske pogodbe slej ko prej docela svobodno in brez vtičkanja centralne uprave sklepajo stranke, pa jih tudi lahko izpreminjajo ali razdirajo in jih je presojeti zgolj po predpisih zasebnega prava.

Iz dejstva naročila torej centralni upravi oziroma državnemu zakladu ni mogla nastati terjatev glede kupnine, pa ji taka terjatev ni mogla nastati sploh ne v mejah področja, odkazanega centralni upravi s kompenzacijsko pogodbo. Ko je morala potemtakem nastati izven tega področja, si tudi centralna uprava, opirajoča se zgolj na to področje, ne more glede nje prisvajati odločbe in likvidacije, ker ji baš v to nedostaje zakonske upravičbe.

Tega pravnega položaja ne izpreminjata dvorna dekreta z dne 24. oktobra 1806 zb. pravos. zak. št. 789 in z dne 18. septembra 1786 zb. pravos. zak. št. 577, kajti veljavna sta ostala le v mejah čl. III. uvodn. zak. k izvrš. r. Po tem členu pa, kakor razloženo, predmetno zavarovanje ni opravičeno. Za izvršbo v varnost po predpisih drugega dela, prvega oddelka izvrš. reda nedostaje v § 370 izvrš. r. določenih pogojev, a je pripomniti, da ne bi mogel zadevni plačilni nalog niti za primer, da je postal pravnokrepen, tvoriti izvršilnega naslova v smislu točke 10 § 1 izvrš. r., ker nedostaje nadaljnega v tej točki izrečno izraženega pogoja, da je izvršba po zakonitih določbah odkazana sodiščem.

Ur.

B. K a z e n s k o p r a v o.

a) Brez predloga državnega pravdnika ne sme vzklicno sodišče uporabiti spričo določb §§ 2, 475, odst. 2 in 477, odst. 2 k. pr. r. zoper obtoženca strožjega kazenskega zakona kakor je oni, ki ga je predlagal obtožitelj. — Orožniški stanici pristoji svojstvo javnega oblastva v smislu čl. V. zak od 17. decembra 1862, št. 8 drž. zak. za l. 1863., nikakor pa ne svojstvo samostojnega oddelka kraljeve vojske. — Doba poslovanja pred posredovalnim uradom ne vpliva na zastaranje po §§ 530 in 531 k. z.

(Rešenje stola sedmorice odd. B od 8. novembra 1921. I. Kl 233/21.)

Stol sedmorice, oddelek B, kakor kasacijsko sodišče je o ničnostni pritožbi, ki jo je vložil vrhovni državni pravdnik v varstvo zakona zoper rzsodbo deželnega kakor vzklicnega sodišča v Ljubljani od 14. aprila 1921, Bl XII 45/21-4, s katero je bil obtoženec S. oproščen od obtožbe radi prestopka zoper varnost časti po § 488. k. z. in čl. V. zakona od 17. decembra 1962. l. št. 8. drž. zak. za leto 1863. na podlagi javne razprave v smislu § 292. k. pr. r. r a z s o d i l:

Rzsodba deželnega kakor vzklicnega sodišča za prestopke v Ljubljani od 14. aprila 1921. l. Bl XII. 45/21-4 krši zakon v § 259., št. 1. in 3. k. pr. r., v čl. V. zakona od 17. decembra 1862 št. 8 drž. zak. za leto 1863. in v § 531. k. z.

R a z l o g i:

S. je poslal Y. na njen poziv pismeno poročilo od 27. aprila 1920 o delovanju društva X. To poročilo je poslala Y. v Ljubljani Z., ki je odredil preiskavo o navedbah poročila. Dne 13. junija 1920. je bila v tem pogledu odborova seja X. Na tej seji je bilo prečitano poročilo S.-a; udeleženci so šele tega dne zvedeli vsebino poročila. V svojem poročilu je S. dolžil društvo X., zastopano po T., nadalje trgovca Ivana P. in Ivana R. in njuni hčerki Nado P. in Ivanko R. nepoštenega in nenravnega ravnanja ter orožnike krajevne orožniške postaje strankarstva in pristranosti v izvrševanju svoje službe. Zato so vložili dne 7. julija 1920. T., kakor načelnik X., ter Ivan P. in Ivan R. v svojem imenu in kakor zakonita zastopnika svojih hčera

Nade P. in Ivanke R na okrajnem sodišču zasebno obtožbo zbog prestopka razžaljenja časti zoper S.-a. Komandir orožniške čete pa je poslal dne 14. julija 1920. državnemu pravdniku ljubljanskemu ovadbo orožniške postaje o omenjeni obdolžitvi. Državni pravdnik je predlagal dne 16. julija 1920. na okrajnem sodišču zaslišanje S.-a kakor osumljenca in potem dne 22. avgusta 1920. na deželno sodišču ljubljanskem poizvedbe v smeri pregreška po § 104 srb. k. z. Toda že 27. avgusta 1920. je deželno sodišče ljubljansko odstopilo spis okrajnemu sodišču s predlogom državnega pravdnika na sodno preganjanje Josipa S.-a radi prestopka po § 491. k. z. in čl. V. zak. od 17. decembra 1862., št. 8. drž. zak. za leto 1863.

Zasebni obtožbi je okrajno sodišče odposlalo dne 9. julija 1920. posredovalnemu uradu v postopanje po § 28 in sl. zakona od 27. sept. 1911., št. 45 dež. zak. za Kranjsko. Po zaznamku o dohodu občinskega urada sta obtožbi dospeli dne 31. julija 1920. na posredovalni urad, a ta ju je dne 9. avgusta 1920. vrnil okrajnemu sodišču s poročilom, da je ostal brezuspešen dne 7. avgusta 1920. opravljeni spravní poskus. To poročilo je dospelo dne 11. avgusta 1920. na okrajno sodišče. Dne 19. avgusta 1920. je okrajno sodišče razpisalo na zasebni obtožbi glavno razpravo za dan 7. septembra 1920.

Na tej glavni razpravi so bili prisotni obtoženec, zasebni obtožitelji in njih pravni zastopnik ter javni obtožitelj kakor zastopnik orožniške postaje, čigar ovadba je bila jednostavno priklopljena zasebnima obtožbama. Razprava je bila preložena na dan 12. novembra 1920.

Okrajno sodišče je z rzsodbo od 12. novembra 1920. U 274/20-11 obsodilo obtoženca S.-a radi prestopka zoper varnost časti po § 488. k. z. in čl. V. zakona od 17. decembra 1862., št. 8 drž. zak. za leto 1863. v škodo 1. orožništva orožniške postaje, 2. društva X., zastopanega po T.-u in 3. Nade P. in Ivanke R.-ove po § 493. k. z. z uporabo § 266. k. z. na 7 dni zapora ter je to kazen z uporabo § 261. k. z. izpremenilo v denarno kazen 1000 K, nadalje po § 389. k. pr. r. v povračilo stroškov kazenskega postopanja in izvršitve kazni. (Pravilno bi bilo moralo okrajno sodišče izreči, da je obtoženec obsojen v denarno kazen 1000 K in če ta ne bo izterljiva na 7 dni zapora.) V po-

gledu zasebnih obtožiteljev Ivana P.-a in Ivana R.-a je bil obtoženec oproščen od obtožbe po § 259., štv. 3 k. pr. r.

Zoper to rzsodbo so vložili vzklic: obtoženec radi izreka o krivdi in kazni in radi ničnosti ter zasebna obtožitelja Ivan P. in Ivan R. radi prostoreka.

Deželno kakor vzklicno sodišče ljubljansko je po opravljeni vzklicni razpravi z rzsodbo od 14. aprila 1921., Bl XII. 45/21-4 ugodilo obtoženčevem vzklicu in ga je po § 259., št. 3 k. pr. r. popolnoma oprostilo od obtožbe ter zavrnilo vzklic zasebnih obtožiteljev Ivana P.-a in Ivana R.-a s to utemeljitvijo:

Orožništvu je obtoženec očital strankarstvo in pristranost v pogledu službenega poslovanja orožništva napram X. Ta razžalitev ustanavlja pregrešek po § 104 srb. k. z. Obsodba radi prestopka zoper varnost časti je nična po § 468/3 (§ 281/10) k. pr. r. Državni pravdnik ni predlagal na vzklicni razpravi v smislu 2. odst. § 475. k. pr. r., da bodi obtoženec kaznovan radi rečenega pregreška. Brez ozira na to je bilo obtoženca oprostiti od te točke obtožbe tudi za to, ker obtožba ni bila pravilna. Orožniška postaja je samostojen oddelek vojske. Za sodno preganjanje razžalitve orožniške postaje je bilo zato potrebno privoljenje vojnega ministra. To privoljenje manjka. Zato je obsodba zopet nična po § 468/3 (§ 281/9c) k. pr. r.

V pogledu zasebnih obtožb je kaznjivo dejanje zastarano. Inkriminirano poročilo je bilo pisano 28., prav 27. aprila. Okrajno sodišče je odredilo glavno razpravo dne 19. avgusta 1920., torej davno po preteku 3 mesečnega za zastaranje določenega roka. Okrajno sodišče je sicer odredilo, da se pošljejo zasebni obtožbi na posredovalni urad že 9. julija 1920., a spis je došel na posredovalni urad šele dne 31. julija 1920. Po čl. II. § 4. zak. od 27. februarja 1907., št. 59 drž. zak. ni všteti v dobo zastaranja le onega časa, ki preteče od dneva, ko je spis došel na posredovalni urad pa do dne, katerega je bila spravna obravnava opravljena ali za katerega je bila brezuspešno določena. Ko je spis dne 31. julija 1920. došel na posredovalni urad, je bil rok zastaranja že pretek. Zato obstoji tudi v tem pogledu ničnostni razlog § 468/3 (§ 281/9 b) k. pr. r.

Rzsodba vzklicnega sodišča je zgrešena. Ona je mnenja, da razžalitev orožniške postaje ustanavlja pregrešek po

§ 104. srb. k. z., da je čl. V. zak. z dne 17. decembra 1862. derogiran in da je torej podan ničnostni razlog § 281., št. 10 in 468., št. 3 k. pr. r., ker je bilo dejanje s strani prvosodne sodbe podtaknjeno kazenskemu zakonu, ki nanj ni uporabljen.

Državni pravdnik je bil že prej odnehal od pregona obtoženca po § 104. srb. k. z. (bil je najbrže mnenja, da pregrešek po § 104. ni podan) in je predlagal, da naj se obtoženec kaznuje radi prestopka zoper varnost časti po § 491. k. z. in čl. V. cit. zak. Ko je javni obtožitelj na vzklicni razpravi na tem stališču vztrajal in ni predlagal v smislu § 475., odst. 2 k. pr. r., je bilo vzklicnemu sodišču razsojati le o tem, ali je podan prestopok razžaljenja časti v zvezi s členom V. cit. zak. Z izrekom, da je navedeni člen V. derogiran, je sodišče kršilo zakon v tem členu, ker je mogoče, da si so podani v dejanju znaki pregreška po § 104. srb. k. z., da v tej smeri ni tožbe, da pa je moči dejanje subsumirati tudi kakor prestopok žaljenja časti v zvezi z navedenim členom V., ker se je samo v tej smeri tožilo.

Prosterek iz navedenih razlogov je vrh tega v navskrižju z določbo § 259/3 k. pr. r., ki domneva, da obtožencu očitano dejanje sploh ni kaznivo po nobenem zakonu.¹⁾

Orožniška postaja ni samostojen oddelek vojske. Pač je celokupno orožništvo po čl. 1. uredbe od 26. februarja 1919., razglašene v Službenih novinah od 11. marca 1919., št. 16 in v Uradnem listu dež. vlade za Slovenijo od 27. decembra 1919.,

¹⁾ V tem pogledu je navajal vrhovni državni pravdnik:

Razžalitev orožniške postaje ustanavlja res pregrešek po § 104 srb. kaz. zak. (§ 281/10 in 468/3 k. pr. r.). Ko je sodni zbor to uvidel, je moral svoje pravno naziranje na vzklicni razpravi priobčiti in dati državnemu pravdniku priliko, da pove svoje mnenje in morebiti izpremeni svoj prejšnji predlog v smislu naziranja sodnega zbora. Državni pravdnik je bil že prej odnehal od pregona obtoženca po § 104. srb. kaz. zak. in ko je okrajno sodišče obsodilo obtoženca v smislu njegovega predloga zgolj zbog prestopka zoper varnost časti, ni utegnil slutiti, da bo vzklicno sodišče drugačnega mnenja. Zgolj zato, ker upravičeni obtožitelj ni predlagal obsodbe radi strožje kaznivega pregreška po § 104. srb. k. z., ni smelo vzklicno sodišče nikakor oprostiti obtoženca od obtožbe zbog prestopka razžaljenja časti, ko ni upravičeni obtožitelj umaknil svojega predloga na obsodbo radi tega prestopka. Moglo je pustiti neizpremenjen za obtoženca blažji krivdo-

št. 184, sestavni del vojske stalnega kadra kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev; ono je sicer vojaški urejeno enotno stražno krdelo, ima pa nalogo, da čuva javno varnost, vzdržuje red in mir ter zagotavlja izvrševanje zakonov. Orožništvo je zato organ državnih oblastev in mora izvrševati službo, ki mu jo odredijo pristojna državna oblastva. Službeno oblast nad orožništvom imajo minister za notranje stvari in upravna politična oblastva (čl. 47. naved. ur.). Vojnemu ministru in svojim vojaškim predstojnikom je orožništvo podrejeno samo v pogledu preskrbe, discipline in vojaškega pouka (čl. 26 in sl. reč. ur.). Službeno oblastvo orožniških postaj je politično okrajno oblastvo (čl. 39 naved. ur.). Orožniški postaji pristoji vsekakor lastnost javnega oblastva v smislu čl. V. zak. od 17. decembra 1862., št. 8 drž. zak. za 1863., nikakor pa ne lastnost samostojnega oddelka kr. vojske. Privoljenja vojnega ministra potemtakem ni trebalo v našem primeru. Državni pravdnik je bil upravičeni obtožitelj po 1. odst. čl. V. omenjenega zak., ki določa, da je uradoma preganjati pregreške in prestopke zoper varnost časti po §§ 487 — 491 in 496 k. z., ko so bili zagrešeni zoper javno oblastvo (§§ 259/1, 281/9c in 468/3 k. pr. r.).

Tudi vprašanje o zastaranju glede zasebnih obtožb je sodni zbor napačno razrešil.

Po § 530 k. z. in § 46 k. pr. r. mora zasebni obtožitelj vložiti tožbo na kazenskem sodišču in mora po § 531 k. z. ka-

rek okrajnega sodišča ter razodeti svoje pravno naziranje v razlogih svoje rzsodbe. Nič ne de, da je sam obtoženec prigovarjal na glavni razpravi in izvajal v svojem vzklicu, da je presojeti razžalitev orožniške postaje z vidika § 104. srb. k. z., a za ta pregrešek da je nastopila abolicija v smislu zadnjega odstavka toč. I. amnestijskega ukaza od 18. avgusta 1920, št. 29.971, razglašenega v Uradnem listu deželne vlade za Slovenijo od 24. avgusta 1920, št. 98/314. Brez predloga državnega pravdnika ne sme vzklicno sodišče spričo določb §§ 2. in 475., odst. 2. in 477., odst. 2, k. pr. r. uporabiti zoper obtoženca strožjega kazenskega zakona nego je obtožitelj predlagal. Prosterek iz navedenih razlogov je vrh tega v navzkrižju z določbo § 259/3 k. pr. r., ki domneva, da obtožencu očitano ravnanje sploh ni kaznivo po nobenem zakonu. Sodni zbor pa je bil mnenja, da obtoženčevo ravnanje ustanavlja pregrešek po § 104. srb. k. z. Na abolicijo ni bilo misliti pred razveljavljenjem krivdoreka radi prestopka zoper varnost časti.

zensko sodišče uvesti postopanje zoper obdolženca v določenih rokih, sicer zastara tožba in kaznivo dejanje. Da so zasebni obtožitelji obtožbo pravočasno vložili v šesttedenskem roku, ni dvoma. Tudi vzklicna razsodba stoji na tem stališču. Toda tudi trimesečno objektivno zastaranje ni podano, ker je bilo zastaranje pretrgano pravočasno 9. julija 1921., ko je okrajno sodišče odredilo odposlatev tožb na posredovalni urad. S to odreditvijo je okrajno sodišče podvzelo preganjalni ali preiskovalni čin zoper obdolženca. Je isto, kakor da bi ga bilo poklicalo pred se v sodno zaslišanje ali v sodno poravnavo.

Čini, po katerih se prekine tek zastaranja, niso naštetih taksativno v kazenskem zakonu, marveč so navedeni samo na primer. Vsak potreben procesualni čin, ki ga podvzame sodnik v svrhu svojedobnega kaznovanja kaznivega dejanja, prekine zastaranje, kolikor je naperjen zoper storilca in ga more po svoji naravi osvestiti, da je radi tega kaznivega dejanja sodno preganjan. Ustanova zastaranja v občem kaz. zakonu izhaja iz načela, da kaznivi čin ugasne samo takrat, ko storilec ni v določeni dobi po zakonu preganjan. Ukrep okrajnega sodišča, da je tožbo poslati posredovalnemu uradu v svrhu spravnega poskusa, je brez dvoma tak potreben procesualni čin, ker gre za tem, da se po predpisih § 1, čl. I. zakona od 27. februarja 1907., št. 59 drž. zak. (§ 28. zakona od 27. septembra 1911., št. 45 dež. zak. za vojvodino Kranjsko) uvede oni postopek, ki je po pravilu (§ 6., čl. II. gori navedenega zakona od 27. februarja 1907.) pogoj za kaznovanje tu predvidenih kaznivih dejanj in da se obtoženec zasliši glede tožbe, vložene zoper njega že na sodišču.

Zoper preganjalno naravo tega sodno-procesualnega čina se nikakor ne protivi besedilo § 1., odst. 2. čl. II. drž. z. od 27. februarja 1907. (§ 28. dež. z. od 27. septembra 1911), po katerem se postopek radi prestopka zoper varnost časti po §§ 487. do 497. k. z. more začeti na sodišču šele takrat, ko je ostal brezuspešen spravni poskus na posredovalnem uradu, kajti ta določba je, kakor izhaja iz § 6. cit. drž. okvirnega zakona, le instruktiven predpis za sodišče, toda opustitev tega predpisa po začetni glavni razpravi nima nobenih pravnih posledic. »Uvesti postopek« v smislu navedenega § 1. čl. II. drž.

z. (§ 28. dež. z.) ne pomeni nič drugega kakor razpisati glavno razpravo, podvzeti procesualne čine, za katere zamuda ni nevarna. Pomeni namreč samo to, da sodišče praviloma ne sme z ozirom na možnost sprave začeti nepotreben in prazen postopek prej, ko ni bila na posredovalnem uradu poskušena sprava. Pač ni moči pametno trditi, da namerava ustanova rečenega § 1. čl. II. drž. z. (§ 28. dež. z.) zajamčiti storilcu kaznivega dejanja nekaznivost ali nepreganljivost (imuniteto), da torej namerava še pred spravnim poskusom na posredovalnem uradu izključiti na primer uporabo § 452., št. 1 k. pr. r. v zvezi s § 175. k. pr. r., kar bi bilo isto, kakor da gledata sodišče in zasebni obtožitelj s prekrižanima rokama, kako se storilec lepo počasi pripravlja na beg (§ 175., št. 2 k. pr. r.), ali kako si prizadeva preprečiti svojedobno ugotovljenje resnice (§ 175., št. 3 k. pr. r.). Zakonu vendar ni pripisovati tako nepravične in nesmiselne namere. Ako se mora priznati, da taki procesualni čini niso izključeni v smislu navedenega § 1., čl. II. drž. zak. (§ 28. dež. zak.) in da so po sebi preganjalne narave, mora se priti do zaključka, da z ustanovo tega paragrafa ni sistirano kazensko preganjanje po sodišču, marveč da se mora ta ustanova tolmačiti edino le v gori navedeni smeri. Sicer dopušča navedeni § 6., čl. II. drž. zak. od 27. febr. 1907 izrečno primer, da sodišče pravnoveljavno odredi glavno razpravo in sodi o sami tožbi tudi brez prejšnjega pravnega poskusa, predpisanega v § 1. istega zakona in dotičnega postopka na posredovalnem uradu, a da se tega opuščanja nikakor ne more prigovarjati po začetku razprave.

Zoper do sedaj razloženo razumevanje tudi res nerodna stilizacija § 4., čl. II. drž. zak. od 27. februarja 1907 in § 31. dež. zak. od 27. septembra 1911 ne govori. Ta zakona ne izpreminjata ne izrečno ne molče po svoji svrhi predpisov kazenskega zakona o zastaranju na korist krivca. Ne merita na to, da bodi krivcu olajšano uresničenje zastaranja. Težita temveč samo na to, da se strankama nudi prilika, da se poravnata in da razžaljeni doseže radi užaljene časti tako zadoščenje, ki najbrž ne bo podaljšalo, marveč brže izgledilo medsebojne prepire. Z uzakonjenim predpisom navedenega § 4, drž. zak. (§ 31 dež. zak.) ni bilo torej nameravano, razširiti dobo zastaranja in

povečati priliko njegovega uresničevanja, a še manje dovoliti te ugodnosti samo posameznim žaliteljem, in sicer samo onim, ki stanujejo v istem področju posredovalnega urada, v katerem stanuje razžaljenec, marveč je bilo sploh poudarjeno, da novo uvedeni izvensodni postopek radi spravnega poskusa tek objektivnega in subjektivnega zastaranja ustavlja.

Sicer ni pisano v § 4., zadnji odst. čl. II. zak. od 27. februarja 1907 (§ 31. zak. od 27. septembra 1911), da ni šteti v dobo zastaranja časa, o d k a d a r j e d o š l a odstojljena tožba radi žaljenja časti na posredovalni urad, marveč je pisano, da ni šteti v zastaralno dobo časa, v k a t e r e m t e č e na posredovalnem uradu postopanje v poslih radi žaljenja časti, bodisi da je predlagala sama stranka na posredovalnem uradu uvedenje spravnega poskusa, bodisi da je na ta urad došla odstojljena tožba. V soglasju z gori razloženimi nazori je smatrati, da teče po smislu zakona postopanje na posredovalnem uradu že od tedaj, ko je sodišče odredilo, da je poslati tožbo posredovalnemu uradu pa vse dotlej, ko je tožba bila vrnjena sodišču. To naziranje je potrjeno tudi s primerjanjem 1. odstavka § 4. čl. II. zak. od 27. februarja 1907 in § 31. dež. zak. od 27. septembra 1911 z drugim stavkom istih paragrafov in s predpisi §§ 1. in 3., čl. II. drž. zak. (§§ 28. in 29. dež. zak.).

Tek postopanja na posredovalnem uradu po 2. odst. § 4. nav. zak. (§ 31) ni namreč isti kakor čas, ki teče od vložitve predloga za spravi poskus ali od dohoda odstojljene tožbe do neuspelega poskusa. V 1. odst. § 4. naved. zak. (§ 31) je rečeno, da dni o d v l o ž i t v e predloga na uvedbo pravne obravnave na posredovalnem uradu pa do dne, katerega je bila v resnici izvršena ali za katerega je bila brezuspešno razpisana pravna obravnava, n i v š t e t i v šesttedenski tožbeni rok (§ 530 kaz. zak.). V drugem odstavku istega § 4. pa ni rečeno, da d n i o d v l o ž i t v e zahteve, da se uvede pravna obravnava na posredovalnem uradu ali o d d n e v a, k o j e d o š l a posredništvu odstojljena tožba zaradi razžaljenja časti, n i v š t e t i v rok zastaranja (§ 530 kaz. zak.), marveč je rečeno, d a č a s a, v k a t e r e m t e č e na posrednišču postopek v stvareh razžaljenja časti, k e r j e bilo zahtevano, da se uvede pravna obravnava ali k e r j e došla posredništvu odstojljena tožba

zaradi razžaljenja časti, ni šteti v rok zastaranja. Te izrazite razlike v besedilu zakona v dveh odstavkih enega in istega paragrafa ni pripisati golemu slučaju ali tehnični pomoti; ona kaže očitno, da trajanje posredovalnega postopanja, kolikor se tiče njegovega vpliva na tek objektivnega zastaranja, ni računati kakor v primeru, navedenem v prvem odstavku, ter da v pogledu tega zastaranja tek spravnega postopka ne začne od vložitve predloga za spraven poskus oziroma od dohoda odstopljene tožbe na posredovalni urad. Ta nazor je še bolje izražen v 2. odst. § 31. dež. zak. od 27. septembra 1911, ki obnavlja vsebino § 4. drž. zak. in ki se glasi »ali k e r j e b i l a posredovalnemu uradu o d s t o p l j e n a tožba radi žaljenja časti, ter tako podkrepljuje gori poudarjeno mišljenje.

Kolikor prihaja v poštev vprašanje, ali je opraviti po sodišču navadni postopek, t. j. odrediti glavno razpravo ali pa odstopiti tožbo posredovalnemu uradu radi spravnega poskusa ter kolikor je to vprašanje spojeno z onim o prekinjenju teka zastaranja, je še povrh opaziti, da po § 1., čl. II. drž. zak. (§ 28 dež. zak.) ni odločilno, ali je bil v resnici opravljen pravni poskus ali ne. Odločilno je po besedah zakona samo, je-li bilo tožbi priloženo potrdilo o brezuspešnem spravnem poskusu na posredovalnem uradu. »Ako se o tem ne predloži potrdilo« — slove zakon — »ko se vloži zasebna obtožba, se mora tožba uradoma odstopiti pristojnemu posredovalnemu uradu, da poskusi spravo«. Po § 2. čl. II. drž. zak. (§ 29 dež. zak.) pa je posredovalni urad dolžan šele tri dni po naroku odrejenem za spraven poskus odpraviti potrdilo o neuspelem spravnem poskusu. Tožitelj, ki je prebrodil pomirjevalni postopek, bi moral čakati še najmanj tri dni na vložitev tožbe na sodišču, a medtem bi mu mirno tekkel rok objektivnega in subjektivnega zastaranja. Ali pa bi se tožitelj moral izpostaviti eventualnosti, da sodišče odstopi tožbo posredovalnemu uradu in riskirati vse s tem spojene posledice. Ko se torej odredba okrajnega sodišča, da se tožba odstopi posredovalnemu uradu v smislu § 1. navedenega zak. (§ 28) ne bi smatrala v eno roko procesualnim preganjalnim činom, ki prekinja zastaranja, a v drugo roko početkom časa, v katerem postopek teče na posredovalnem uradu in katerega ni všteti v dobo objektivnega zastaranja, bi oni

zasebni tožitelj, ki je najprej predlagal spraven poskus na posredovalnem uradu, a ni mogel pravočasno prej kakor je vložil svojo tožbo na sodišču, dobiti potrdila o neuspešnem spravnem poskusu, ne mogel z uspehom vložiti svoje tožbe v roku §§ 530. in 531. kaz. zak. ter bi bil v tem pogledu zares na slabšem kakor oni, ki je tožbo takoj vložil na sodišču brez navedenega predhodnega predloga. Moral bi na vsak način dopustiti, da mu čas od neuspelega spravnega poskusa pa do vročitve dotičnega potrdila posredovalnega urada zastonj teče in se mu tudi, ko bi posredovalni urad redno postopal, vsaj za tri dni izgubi na korist zastaranja.

S tem bi bili, pa naj si izbere tožitelj katerokoli pot, ne samo zmedeni in skrajšani na korist posameznih privilegiranih oseb brez objektivnih razlogov zakoniti roki, določeni v kazenskem zakonu, ampak bi bila pravna možnost kazenskega pregona izpostavljena slučaju in samovolji raznih neodgovornih činiteljev, katerim ni treba baš prišteti sam posredovalni urad.

Iz vsega tega je zaključiti, da je drugostopno sodišče kršilo zakon v § 259., št. 3. k. pr r. in v § 531. kaz. zak., ko je smatralo, da je nastopilo zastaranja v pogledu zasebnih tožb in iz tega razloga oprostilo obtoženca od obtožbe.²⁾ **Gerkič.**

²⁾ Glede zastaranja je vrhovni državni pravdnik izvajal:

Razlog za ustanovitev občinskih posredovalnih uradov je izražen v uvodu zakona od 21. septembra 1869., št. 150 drž. zak. Z ustanovitvijo občinskih posredovalnih uradov je bil izvršen člen V., št. 11 državnega občinskega zakona od 5. marca 1862, št. 18 drž. zak., s katerim so bili odkazani poskusi veljavnih poravnav pred zaupniki v samostojno področje občin. S členom II. zakona od 27. februarja 1907, št. 59 drž. zak. je bila razširjena pristojnost posredovalnih uradov tudi na pravne poskuse v stvareh razžaljenja časti. Smoter teh zakonov je bil zgolj razbremenitev okrajnih sodišč v malenkostnih civilnih in kazenskih poslih, katere je moči, kakor izkušnja uči, reševati uspešno ob manjših stroških in bolj hitro pred občinskimi uradi kakor pred okrajnimi sodišči. Določbe materialnih zakonov in predpisi o sodnem postopanju pa niso bili nikakor izpremenjeni. Poslovanje posredovalnih uradov ni obligatorno. Stranke se morejo, tudi ko obstoji v občini posredovalni urad, obrniti neposredno na sodišče. Na dotično tožbo ali ovadbo uvedeno sodno postopanje ni morda nično zgolj zato, ker se nista stranki prej zatekli na posredovalni urad. Dejanski so bili posredovalni uradi ustanovljeni samo na Nižjem Avstrijskem, Predarlskem, Koroškem, Kranjskem, Goriškem in Štajerskem, ne da bi dotični

deželni zakoni kakorsibodi dirali splošne za vso bivšo avstrijsko monarhijo veljavne civilne in kazenske državne zakone.

... Poslovanje posredovalnih uradov ne more kršiti pravic, ki so zasebnemu obtožitelju zajamčene po kazenskem zakonu in kazenskem pravdnem redu. Tako in nič drugače je razumevati res nekam nejasno in zmedeno besedilo § 4. čl. II. zak. od 27. februarja 1907, št. 59 drž. zak. in § 31. zak. od 27. septembra 1911, št. 45 dež. zak. za Kranjsko. Vso dobo, med katero teče postopanje na posredovalnem uradu, je računati zasebnemu obtožitelju v prid, ni je torej všteti v šesttedenski tožbeni rok niti v trimesečno dobo zastaranja: to pa, ko je zasebni obtožitelj predlagal neposredno na posredovalnem uradu spravno obravnavo in ko je vložil zasebno obtožbo neposredno na okrajnem sodišču in je to poslalo zasebno obtožbo na posredovalni urad po § 1. čl. II. omenjenega drž. zak. in § 28 omenjenega dež. zak. Ko je n. pr. razžaljenec predlagal na posredovalnem uradu spravno obravnavo 42. dan po doznanju in 90. dan po dejstvu razžalitve in ko je posredovalni urad opravil šele dva meseca kasneje spravno obravnavo, a je razžaljenec vložil na sodišču isti dan zasebno tožbo s pismenim potrdilom posredovalnega urada, izdanem po 3. odst. § 2. čl. II. omejenega drž. zak. in 3. odst. § 29. omenjenega dež. zak., da je bil brezuspešen spraven poskus, ni zastarala ne tožba ne razžalitev, če je sodišče takoj isti dan pozvalo obdolženca na zaslišanje, ker je smatrati, da je bila zasebna obtožba vložena na sodišču 42. dan po doznanju in 90. dan po dejstvu razžalitve. Ko se je pravočasno predlagani spraven poskus na posredovalnem uradu obnesel, je stvar itak stalno rešena in je ni treba sodišču naznaniti. Drugi primer: Zasebni obtožitelj je vložil zasebno tožbo neposredno na okrajnem sodišču 30. dan po doznanju in 80. dan po dejstvu razžalitve. Okrajno sodišče je odposlalo zasebno tožbo na posredovalni urad 88. dan po dejstvu razžalitve. Na posredovalni urad je došla zasebna obtožba 94. dan po dejstvu razžalitve in posredovalni urad jo je vrnil okrajnemu sodišču 27 dni kasneje s poročilom, da je bil spraven poskus brezuspešen. Tudi v tem primeru ni zastarala razžalitev, ker je bilo zastaranje prekinjeno 88. dan po dejstvu razžalitve, ko je okrajno sodišče odposlalo tožbo na posredovalni urad Glede roka za zastaranje tožbe in razžalitve veljajo torej slej ko prej določbe kaz. zakona, a doba poslovanja pred posredovalnim uradom ne vpliva na zastaranje. Strogosti zakona glede rokov je prilagojeno točno sodno poslovanje, ki jamči strankam pravni lek in zadoščenje za vsako kršitev zakonskih predpisov. Odgovornost občinskih uradov za poslovanje pa je bistveno različna in ne nudi nikakor one varnosti in zanesljivosti kakor sodno postopanje. Zato ne sme sodno poslovanje biti vzporedno kamoli podrejeno poslovanju občinskih uradov in ne more morda to odločati o usodi predlogov in pravic, ki so jih stranke uveljavile na sodišču.

Da je temu tako, kaže zadnji odstavek § 2. čl. II. drž. zak. št. 59/07 in zadnji odstavek § 29. dež. zak. kranjskega št. 45/11, ki določa, da dneva, katerega je bila predlagana uvedba spravne obravnave, ni treba navesti v

potrdilu o brezuspešnosti upravne obravnave, ko je sodišče samo vposlalo zasebno obtožbo; seveda, saj za sodišče je brez pomena dan, katerega so došli vposlani spisi na posredovalni urad, a dan, katerega je spise odposlalo in katerega so zopet došli od posredovalnega urada, si je itak samo zaznamovalo. Nadalje je pomembna določba § 6. čl. II. drž. zak., št. 59/07, da je opustitev upravne obravnave brez vpliva na sodno postopanje in da te opustitve ne more nikdo več uveljavljati po začetku glavne razprave; tem manj morejo vplivati na zakonite roke zastaranja postranske formalnosti postopanja na posredovalnem uradu. Zasebni obtožitelj, ki se je zatekel najprej na posredovalni urad, pač ne more biti radi tega na slabšem kakor oni, ki je svojo zasebno obtožbo vložil neposredno na sodišču.

Ona nerodna stilizacija § 4. čl. II. omenjenega drž. zak. je nastala vsled ponovnega popravljjanja določb, obseženih v tem paragrafu. V vladnem osnutku ni bilo govora, da pošlje okrajno sodišče zasebno obtožbo na posredovalni urad. Zasebni obtožitelj je moral svoji tožbi priložiti potrdilo posredovalnega urada o brezuspešnosti upravne obravnave (§ 1), sicer je bilo zasebno obtožbo takoj odbiti (§ 7). Dni od predloga na upravno obravnavo do vročbe potrdila o brezuspešnosti pravnega poskusa ni bilo všteti v tožbeni rok § 530. k. z. (§ 5., odst. 1). Vabilo obdolženca na upravno obravnavo je bilo smatrati za preganjalni čin (§ 5., odst. 2.). Komisija gosposke zbornice je izločila iz prvega odstavka § 5. vladnega osnutka besede »do vročbe potrdila o brezuspešnosti pravnega poskusa« in jih je zamenjala z besedami »do dneva, katerega je bila upravna obravnavo dejanski opravljena ali na katerega je bila brezuspešno določena«. Te besede so ostale v današnjem § 4., odst. 1. čl. II. drž. zak. Pravni odsek poslanske zbornice je izpopolnil § 1. vladnega osnutka z ukrepom, da mora okrajno sodišče poslati na posredovalni urad zasebno obtožbo, ko je bila vložena brez potrdila o brezuspešnosti pravnega poskusa in je vrh tega izpustil drugi odstavek § 5. vladnega osnutka, ker se mu je zdel sam ob sebi umeven in zato odveč, a je dostavil v § 4. čl. II. drž. zak. drugi odstavek v današnjem besedilu. Prezrl pa je pravni odsek poslanske zbornice, da se prvi in drugi odstavek navedenega paragrafa ne zlagata; moral bi bil tudi besedilo prvega odstavka primerno popraviti. Po namislekih, izraženih od zakonodajnih činiteljih ob pretresanju te določbe bi se moral navedeni paragraf glasiti: »Dni od predloga na uvedbo upravne obravnave na posredovalni urad do dneva, katerega je bila dejanski opravljena upravna obravnavo, ali na katerega je bila brezuspešno določena, in dni od vložitve zasebne obtožbe na sodišču pa do njene vrnitve od posredovalnega urada ni všteti v šesttedenski tožbeni rok (§ 530. k. z.) ni v dobo zastaranja (§ 531. k. z.).«

Redaktor izvirnega slovenskega teksta § 31. dež. zak. kranjskega, št. 45/11 je menda opazil nesoglasje med obema odstavkoma rečenega paragrafa in ga je vsaj deloma popravil, ko ni slepo prepisal slovenskega prevoda § 4. čl. II. drž. zak., št. 59/07, ampak je stiliziral predzadnji stavek drugega odstavka navedenega § 31. z besedami »ali ker je bila posredovalnemu uradu odstopljena tožba radi žaljenja časti«, dočim se glasi

dotični odlomek navedenega § 4. »ali ker je došla posredništvu odstopljena tožba zaradi razžaljenja časti«. V dež. zak. je vrh tega izpuščen § 6. čl. II. drž. zak., ki je navzkrižen z določbo prvega stavka prvega odstavka § 1., čl. II. drž. in § 28. dež. zak.

Potemtakem tukaj ni govora o zastaranju. Zasebne tožbe so pravočasno vložene. To ni sporno. Od razžalitve, t. j. od dne 27. aprila 1920 do odposlatve zasebnih tožb na posredovalni urad, t. j. dne 9. julija 1920, je preteklo 72 dni. Z odpravo tožb na posredovalni urad dne 9. julija 1920 je bilo zastaranje prekinjeno in bi bilo započelo znova samo po prostoreku obtoženca ali po ustavitvi kazenskega postopanja. Brez ozira na to je bilo po vrnitvi zasebnih tožb od posredovalnega urada dne 1. avgusta 1920 do razpisa glavne razprave dne 19. avgusta 1920 preteklo le osem dni, ki sešteti s prejšnjimi 72 dnevi, dajo komaj 80 dni razmaha med dejstvom razžalitve in razpisom glavne razprave zoper obtoženca. Naziranje vzklicnega sodišča, da je merodajen dan, katerega so zasebne tožbe došle na posredovalni urad, t. j. 31. julija 1920, nasprotuje jasnemu besedilu izvirnega slovenskega teksta drugega odstavka § 31. dež. zak. št. 45/11 za Kranjsko, po katerem je važen zgolj dan odstopa ali odprave tožbe na posredovalni urad.

b) Med hudodelstvom po 139. in prestopkom po § 339. k. z. ni pravnega stika; zato je preiskovalni zapor, ki je bil ukrenjen zbog hudodelstva po § 139. k. z. všteti v kazen na svobodi, ki je bila prisojena zbog prestopka po § 339. k. z.

(Rešenje stola sedmorice, odd. B od 9. novembra 1920. Kl 435/20.)

Stol sedmorice, odd. B, kakor kasacijsko sodišče v Zagrebu je o ničnostni pritožbi, ki jo je vložil vrhovni državni pravdnik v varstvo zakona zoper rzsodbo okrajnega sodišča v Šmarju pri Jelšah od 6. julija 1920, opr. št. U 343/20-24, s katero je bila Antonija Č. obsojena zbog prestopka po § 339. k. z. v smislu § 292. k. pr. r. r. a z s o d i l:

Rzsodba okrajnega sodišča Šmarja pri Jelšah od 6. julija 1920, U 343/20-24, s katero je bila Antonija Č. radi prestopka po § 339. k. z. obsojena po § 340. k. z. za 6 mesecev v strogi zapor, ne da bi ji bil všteti v to kazen preiskovalni zapor od 24. aprila 1920 do 12. junija 1920, krši zakon v §§ 55 a) in 266 a) k. z. po besedilu I. čl. zak. od 20. julija 1912, št. 141 drž. zak.; izrek rečene rzsodbe je popolniti tako, da je Antoniji Č. všteti v kazen na svobodi prisojeni preiskovalni zapor v navedeni dobi.

R a z l o g i:

Samska Antonija Č. je bila osumljena, da je dne 17. aprila 1920 svoje nezakonsko dete ob porodu zadavila. Zapri so jo dne 24. aprila 1920 in uvedli zoper njo kazensko preiskavo radi hudodelstva detomora po § 139. k. z. Podatki preiskave pa niso bili taki, da bi bilo prišlo do obtožbe rečenega hudodelstva. Na predlog državnega pravdnika je bilo kazensko preiganje radi hudodelstva ustavljeno, obdolženka je bila dne 12. junija 1920 izpuščena iz zapora, a okrajno sodišče šmarsko je Antonijo Č. z razsodbo od dne 6. julija 1920, U 343/20-24, obsodilo radi prestopka pa § 339. k. z. za šest mesecev v strogi zapor, češ da je dne 10. marca ali 17. aprila 1920 opustila kakor noseča neomožena ženska poklicati na porod babico, porodničarja ali kako pošteno žensko na pomoč in da ni, ko (prav: če) je mrtvo dete porodila, naznanila poroda za babištvo upravičeni ali gosposkini osebi in ni — tej mrtvega deteta pokazala. Obsodba je postala takoj pravnomočna, a obtoženki je bila priznana kraljeva milost v smislu toč. III. ukaza o amnestiji od dne 18. avgusta 1920, št. 29.971, Ur. l. št. 314/20.

Zoper krivdorek ni pomislekov. Čudno je, da je okrajno sodišče prisodilo kar najvišjo kazen § 340. k. z., dasi ni bilo obtežilnih okolnosti, dasi je sodišče smatralo za olajšujoči okolnosti priznanje in prejšnje neomadeževano življenje obtoženke. Ne, v tej smeri ni pravnega leka, ker po §§ 265. in 266. k. z. sme sodnik prisoditi najvišjo kazen tudi, ko prevladujejo olajšujoče okolnosti.

Ni pa bilo prav, da je okr. sodišče opustilo všteti preiskovalni zapor v kazen na svobodi. Ta vštetev je po §§ 55 a) in 266 a) k. z. po besedilu I. čl. zak. od dne 20. julija 1912, št. 141 drž. zak. obligatorna, ko obtoženec zapora ni sam zakrivil. Okrajno sodišče je to vštetev odreklo ne morda zato, ker je Č.-ova preiskovalni zapor ali vsaj podaljšanje istega zakrivila, ampak zato, ker je bil preiskovalni zapor ukrenjen radi hudodelstva detomora, a ne radi prestopka po § 339. k. z. Toda okrajno sodišče ni pomislilo, da je prestopok po § 339. k. z. samo popolnitev § 139. k. z., da je kaznivo dejansko stanje v obeh primerih eno in isto; da razloček kvalifikacije in kazni-

vosti obstoji zgolj v subjektivnem namenu storilke; da se torej omenjeno hudodelstvo in prestop ek ne moreta stikati; menda vendar ni zahtevati, da storilka pokliče babico na pomoč, ko mori svoje dete, ali da oblastvu umorjeno dete pokaže in tako sama sebe ovadi. Ko pa ni mogoč pravni stik, ne gre cepiti istega ravnanja v dvoje kaznivih dejanskih stanov. Kazenska preiskava je tekla radi kaznivega ravnanja, a ne radi pravne kvalifikacije istega. Preiskovalni zapor je veljal torej ne samo za kvalifikacijo po § 139, ampak tudi za ono po § 339. k. z.

Iz navedenih razlogov je stol sedmorice smatral ničnostno pritožbo v varstvo zakona po § 33. k. pr. r. utemeljeno in je po § 292. k. pr. r. razsodil v gornjem smislu. **Gerkič.**

c) Porotnik, ki še ni 30 let star, sme sodelovati na porotni razpravi in na pravoreku. — Zoper rešenje sodnega zbora, da je izžrebani glavni porotnik zadržan in da ga je zato izmenjati z nadomestnim porotnikom po § 310. k. pr. r., ni pravnega leka.

(Rešenje stola sedmorice odd. B od 14. decembra 1921. Kl 326/21.)

Obtoženčevo ničnostno pritožbo zoper razsodbo porotnega sodišča mariborskega od 24. septembra 1921. Vr VII 763/20, s katero je bil obtoženec Karol Ž. obsojen radi hudodelstva podlega umora po §§ 134, 135/4 k. z., je stol sedmorice odd. B zavrnil po prvem odst. §§ 288 in 346 k. pr. r. tudi iz tega-le r a z l o g a:

Branitelj uveljavlja ničn. razloge toč. 1 § 344 k. pr. r., ker je sodni zbor med posvetovanjem porotnikov zamenjal glavnega porotnika Martina C. z nadomestnim porotnikom Francetom L.; v to da ni bil upravičen sodni zbor, ker da ne sme presojeti osebne kvalifikacije porotnikov, ki so bili sprejeti v letni in službeni imenik in bili pravilno izžrebani na porotni razpravi.

Nujne potrebe v grajano izmeno porotnikov res ni bilo. Čim je bil glavni porotnik C. vpisan v službeni imenik in čim ni bilo zoper njega nobenega zadržka v smislu § 306. k. pr. r., je smel brez drugega sodelovati na razpravi in glasovanju po-

rotnikov. Toda grajana izmena ne utemeljuje nobene ničnosti. Po točki 1. § 344 k. pr. r. je podana ničnost, ko ni bila popolna porotna klop. Na razpravi pa je sodelovalo 12 glavnih in dva nadomestna porotnika, a na pravoreku 11 glavnih in 1 nadomestni porotnik. Nepravilna sestava porotnega sodišča, omenjena v navedeni zakoniti določbi, se tiče zgolj sodnega zbora po besedilu §§ 300 in 301 k. pr. r. Okolnost, da glavni porotnik Martin C. še ni bil 30 let star in da bi zato po § 1 zakona od 23. maja 1873. št. 121 drž. zak. ne bil smel biti sprejet v prvotni imenik porotnikov ali da bi bil moral biti vsaj črtan iz službenega imenika, ne ustanavlja torej pozvanega ničnostnega razloga. Vprašanje, ali je izžrebani glavni porotnik zadržan v smislu § 310. k. pr. r. in ali ga je zato izmenjati z nadomestnim porotnikom, rešuje sodni zbor po § 23. zak. od 23. maja 1873. št. 121. drž. zak. in zadnjem odst. § 306. k. pr. r. Zoper njegovo rešenje ni pravnega leka in ni zažugana ničnost ne na to rešenje ne na morebitne nepravilnosti ob sestavi letnega in službenega imenika porotnikov. Uveljavljeni ničnosti razlog ne obstoji. **Gerkić.**

d) Vprašanja treba sestaviti tako, da kažejo svetlo in točno sliko obtožbe po eni in jedro obtoženčeve obrambe po drugi strani in da morejo porotniki presoditi izčrpno vse obtoženčeve navedbe v vsaki smeri. — Število in vrsto vprašanj določi sodni zbor v mejah §§ 267. in 344., št. 7 k. pr. r. brez obzira na razvrstitev in popis kaznivega dejanja v obtožnici.

(Rešenje stola sedmorice, odd. B, od 5. julija 1921. Kl 168/21.)

Stol sedmorice, odd. B, kakor kasacijsko sodišče v Zagrebu je s privolitvijo vrhovnega državnega pravdnika ničnostni pritožbi obtoženca Viljema D. zoper rzsodbo porotnega sodišča v Mariboru od 8. marca 1921, opr. št. Vr VII 1191/19-96, s katero je bil obtoženec obsojen zaradi hudodelstva goljufije po §§ 197., 199 a) in 203. k. z., na nejavni seji po § 5. zak. od 31. decembra 1877., št. 3 drž. zak. za leto 1878. ugodil, je pravorek porotnikov in rzsodbo razveljavil ter vrnil kazensko zadevo porotnemu sodišču mariborskemu v vnovično razpravo in rzsajo.

R a z l o g i:

Obtoženec se je opravičeval, da je plačal S.-u dvakrat po 10.000 K. Prvikrat 21. septembra, drugikrat 11. oktobra 1918 ter je pristavil, da je dan 11. oktobra 1918. morda zgrešen vsled pomote; da je plačal drugih 10.000 K nemara dva ali tri dni pred 11. oktobrom 1918, a napisal ta dan na potrdilo št. 39 in v svojo blagajniško knjigo kasneje, ko je baš 11. oktobra 1918 izdatek vknjižil. Ta obtoženčeva navedba je za presojo krivde važnega pomena. Poglavitno je plačilo 10.000 K; dan plačila je pomemben le v individualizacijo plačila in razločevanje istega od enoličnega plačila dne 21. septembra 1918. Krivda obtoženčeva je znatno težja, če je krivo prisegel glede dejanskega plačila in dneva plačila, nego če je krivo prisegel samo gledé dneva plačila. V prvem primeru ga čaka po §§ 203. in 204. k. z. kazen težke ječe najmanj 5 let, v drugem primeru po §§ 202. in 204. k. z. kazen težke ječe najmanj 6 mesecev. Sodni zbor bi bil moral zato upoštevati po § 319. k. pr. r. opravičbo obtoženčevo in sestaviti vprašanja tako, da morejo porotniki presoditi obtoženčeve navedbe v vsaki smeri izčrpno in izreči svojo sodbo o obstoju in obsegu hudobnega namena sploh in namena oškodovanja Jakoba S-a ter o zatrjevani dobri veri ali zmoti v pogledu dneva. Glavno vprašanje, ki ga je sodni zbor sestavil, ne ustreza tem potrebam. Porotniki so ga morali potrditi, tudi če so bili prepričani, da je obtoženec krivo prisegel samo v pogledu dneva in se niso mogli niti izraziti, ali je obtoženec navedel dan 11. oktobra 1918. s premislekom ali pomotoma.

Prav je imel torej branitelj, ko je predlagal, naj bodo navedbe obtoženčeve izčrpno in natanko označene v eventualnem ali dodatnem vprašanju. Pripravno obliko v izvršitev tega stvarno utemeljenega predloga bi si bil moral sodni dvor sam ustvariti. Ni, da mora sodni dvor slepo prepisati obtožbeni stavek na vprašalno polo; ni, da se mora strogo držati razvrstitve in popisa kaznivega dejanja, kakor ju je uravnal obtožitelj. Prepovedano je zgolj prekoračenje obtožbe (§§ 267. in 344/7 kaz. pr. r.); sicer je dolžnost sodnega zbora, da sestavi vprašanja, ki kažejo svetlo in točno sliko obtožbe po eni in

jedro obtoženčeve obrambe po drugi strani, ter nudijo obenem možnost pravnega preiskusa pravoreka na vsako posamezno vprašanje. Število in vrsta vprašanj sta dana sodnemu dvoru na voljo. V vprašanja more sodni dvor vplesti dejanske okolnosti in zakonite znake kaznivega dejanja, za katere se obtožitelj ni zmenil in more opustiti v obtožnici navedena, a nepotrebna opisovanja.

Omenjenim načelom bo ustrezno, ko bo sodni zbor vprašal porotnike: I. glavno vprašanje: Je-li obtoženec kriv, da je je krivo prisegel, ko je v civilni pravdi Cg I. 17/19 okrožnega sodišča mariborskega z namenom, da oškoduje Jakoba S-a za več kakor 4000 K dne 17. marca 1919. prisegel, da je plačal po 21. septembru 1918. Jakobu S-u za dobavljena jabolka znesek 10.000 K? II. glavno vprašanje: Je-li obtoženec kriv, da je krivo prisegel, dne 17. marca 1919. v gori navedeni pravdi prisegel, da je izplačal baš dne 11. oktobra 1918. gori v I. omenjeni znesek? III. dodatno vprašanje: Na potrjeno II. glavno vprašanje: Je-li obtoženec navedel datum 11. oktobra 1918. zgolj vsled opravičljive zmote?

Uveljavljeni ničnostni razlog točka 6 § 344 k. pr. r. je potemtakem podan. Ničnostni pritožbi je bilo ugoditi in razsoditi kakor je gori pisano. **Gerkić.**

e) Sodni dvor ne sme staviti dodatnih vprašanj po § 319 k. pr. r., katerih porotniki po potrditvi glavnega vprašanja ne morejo potrditi, ne da bi zabredli v navzkrižje.

(Rešenje stola sedmorice, odd. B, od 30. novembra 1921 Kl 307/21.)

Juriju Z-u je bil na poti njegov dvamesečni nezakonski sin Jakob P. Zato je sklenil, da se ga znebi. Dne 15. avgusta 1921 je iskal in našel zato priliko. Ob kratki odsotnosti nezakonske matere je otroka zastrupil. Državni pravdnik je Jurija Z-a obtožil radi hudodelstva zavratnega umora po §§ 134., 135/1 k. z. Obtoženec se je opravičeval, da je hotel otroku le pomagati, ker je bil bolan na pljučih in je hudo kašljal. Obtoženec da je bil prinesel s seboj iz italijanskega ujetništva dve steklenici zdravil, eno zoper suhi prut (pljučna bolezen), drugo zoper bradavice. Otroka da je hotel rešiti od kašlja in mu hotel

zato vliti v usta zdravilo zoper suhi prut. Na svojo nesrečo pa je pomotoma zamenjal steklenici in vlil otroku v usta strupeno zdravilo zoper bradavice. Porotnikom je bilo sestavljeno prvo glavno vprašanje v smislu obtožbe in drugo dodatno vprašanje v smislu obtoženčeve obrambe in § 335. k. z., je-li namreč obtoženec ravnal v namenu, da otroka izleči in da je le vsled malomarne zmote vlil strup vanj. Porotniki so potrdili prvo glavno vprašanje. Mariborsko porotno sodišče je zato z razsodbo od 28. septembra 1921, Vr. VII. 1887/21 obsodilo Jurija Z-a v smislu obtožbe. Obtoženčevo ničnostno pritožbo je stol sedmorice, odd. B, po prvem odst. §§ 288. in 346. k. pr. r. zavrnil iz t e h r a z l o g o v:

Pozivom na točko 6 § 344. k. pr. r. prigovarja branitelj, da je sodni zbor kršil določbo § 319. k. pr. r., ker ni sestavil porotnikom dodatnega vprašanja v smislu § 2 e) k. z., dasi je obtoženec trdil, da je otroku pomotoma vlil strup v usta, da je v naglici zamenjal steklenico z zdravilom zoper suhi prut z ono z zdravilom zoper bradavice.

Toda navedenega dodatnega vprašanja ni trebalo. Porotniki so slišali obtoženčevo obrambo. Rešiti jim je bilo vprašanje, ali je obtoženec vlil otroku strup v usta nalašč ali pomotno. Odgovorili so, da je to storil nalašč, z namenom otroka usmrtiti. Če bi bili porotniki mnenja, da je obtoženec steklenici res zamenjal in dal pomotno otroku strup, bi bili prvo glavno vprašanje zanikali. Potem pa bi bili morali rešiti vprašanje, je-li bila obtoženčeva zmeta opravičljiva, zgolj slučajna in zato nekazniva ali pa zagrešena po obtoženčevi malomarnosti in zato kazniva. Po opravičljivi nekaznivi zmoti ni trebalo porotnikom posebej vprašati, ker je izključena s potrditvijo prvega glavnega vprašanja. Za primer zanikanja glavnega vprašanja bi preostajalo zgolj vprašanje po zagrešeni zmoti, ki je z obzirom na posledico po § 335. k. z. kakor pregrešek kazniva. To vprašanje je sodni zbor sestavil in nudil tako porotnikom priliko, da obtoženčeve navedbe izčrpno v vsaki smeri razmotrivajo. Sestava po branitelju zahtevanega dodatnega vprašanja je bila potemtakem odveč in bi utegnila povzročiti le zmedo o presoji dejanskega stanja. Hudobni namen in zmeta se vzajemno izključujeta. Čim je sodni dvor vprašal

v glavnem vprašanju po hudobnem namenu v pozitivnem smislu, ni smel povprašati vnovič po njem v dodatnem vprašanju v negativnem smislu, ker potrditev glavnega vprašanja obsega zanikanje takega dodatnega vprašanja, a potrditev glavnega in dodatnega vprašanja bi ustvarjala navzkrižen pravorek, kateremu sodni dvor ne sme dajati povoda s svojimi vprašanji. Dodatna vprašanja po § 319. k. pr. r. so le tedaj dopustna, ako jih morejo porotniki potrditi po potrditvi glavnega vprašanja, ne da bi zabredli v navskrižje. **Gerkič.**

Književna poročila.

Teorija o državnem ozemlju. Študija o lokalnih kompetencah državne osebnosti. Dr. jur. et phil. Walter Henrich, Wien 1922. Hölder-Pichler Tempsky. Cena 228 jugosl. kron.

Problem državnega teritorija je bil do sedaj precej zanemarjen; Henrichova knjiga ga hoče pojasniti od vseh strani, ki so dostopne juridičnemu pojmovanju. V kritičnem delu polemizira proti sedaj splošno priznanemu načinu trostranskega pojmovanja države, ki jo smatrajo sestavljeno iz treh bistveno različnih elementov: državnega ozemlja, državnega ljudstva in državne oblasti. Analizujoč dve vladajoči smeri teritorialne teorije, takozv. prostorno in takzv. predmetno teorijo pokaže avtor, da prva sploh ni pravni temveč da je sociološki nauk, in da druga deluje sicer s pravnoznanstvenimi sredstvi, da pa vendar vidi pod vplivom patrimonialnega nazora v državnem ozemlju samostojno stvar, ki je ločena od državne osebe. Avtor skuša dokazati, da za državno pravo teritorij ni ne kos zemlje v smislu politične geografije, ne predmet v smislu privatnopravne imovine, temveč da se da pojmovati le kot lokalna kompetenca državne osebe. Pisatelj se pa ne zadovoljuje samo s tem, da poda teoretsko podlago za pravno razumevanje problema teritorija, temveč izvaja tudi posledice iz tega razčiščenega nauka o kompetencah. Raziskujoč najprej pojem državnega teritorija v ožjem smislu prehaja na druga važna vprašanja, tičoča se tega pojma (obrežno morje, kondominat, kolonije, zvezne države, odprto morje, zračni prostor itd.). V nadaljnjem poglavju analizira takzv. omejitve teritorialnih oblasti, zlasti državne služnosti; končno razpravlja o teritorialnih izpremembah in stavi na diskusijo velevažni meddržavnopravni problem o nasledstvu držav.

Z ozirom na temeljito izpremembo političnega zemljevida po svetovni vojni imajo v knjigi razmotrivana vprašanja ravno sedaj veliko

aktualnost. Vsakemu, ki je navajen prematrati politične dogodke iz pravnega stališča, nudi knjiga dobrodošlo pojasnitev in spodbudo.

Dr. Leonid Pitamic.

Dr. Leonidas Pitamic: I. Plato, Aristoteles und die reine Rechtstheorie. Sonderabdruck aus der Zeitschrift für öffentliches Recht. Wien und Leipzig, Franz Deuticke, 1921. Str. 1—20. II. Die Verfassung des Königreiches der Serben, Kroaten und Slovenen. Sonderabdruck aus der Zeitschrift für öffentliches Recht. Wien und Leipzig, Franz Deuticke, 1922. Str. 1—13.

Odlični sotrudnik Slovenskega Pravnika, dr. Leonid Pitamic, je priobčil v enem izmed najuglednejših pravniških časopisov, v Zeitschrift für öffentliches Recht gori navedeni študiji, ki sta izšli tudi v posebnih odtiskih. V prvi razpravlja na zelo globokosežen način o naukih dveh največjih grških mislecev, Platona in Aristotela, v pogledu na društvo, državo in pravo. Pitamic je pristaš čiste pravne teorije, kakor jo je ustanovil dunajski vseuč. profesor Hans Kelsen. Napisal je tudi nam Slovencem že dve študiji o tej teoriji: Nove smeri v pravni filozofiji (Zbornik znanstvenih razprav. I, str. 242—258), Ustava in zakon (Slovenski Pravniki 1922, str. 1—18). V prvonaznanjeni nemški brošuri prihaja do frapantnega zaključka, da so nauki Platona in Aristotela docela v skladu s Kelsenovo teorijo. Čitatelj, ki ga je povedel Pitamic v miselno zgradbo grških filozofov-orjakov, se mora uveriti o pravilnosti starega reka: »Nil novi sub sole« kajti po 2000 letih se je vrnila pravna teorija zopet nazaj k pojmovanju Platona in Aristotela. Vsi pristaši čiste pravne teorije pa so dolžni Pitamicu hvalo, da se je podvrgel velikemu trudu in s kritičnim duhom preštudiral dela Platona in Aristotela in jih pretolmačil ter tako znova in sijajno podprl nauke te teorije.

Druga naznanjena brošura je znamenita v drugačnem pogledu: Ona seznanja tujino z zgodovino naše države, postanka Vidovdanske ustave in ž njeno vsebino. Na dvanajstih straneh velike osmerke je Pitamic povedal v gladkem slogu vse, prav vse, kar je važno, da se naše državno-pravne razmere prav spoznavajo in presojujejo. Seveda je zahtevala konciznost predočitve te dokaj krhke snovi tako izoženega okvira, da se bo brošura s pridom okoristil le pravnonaobraženi nemški čitatelj. Morebiti ni neumestna želja, da bi Pitamic podal enak prikaz zgodovine in vsebine ustave v nekoliko razširjeni poljudnejši obliki v slovenskem in srbohrvatskem jeziku. Izpolnil bi s tem občutno vrzel, ki brez dvoma obstoji za jugoslovenske inteligente nejuriste.

Dr. M. D.

Dr. Francè Goršič: Socialna zaščita dece in mladine. Zbirka političnih, gospodarskih in socialnih spisov. IX. zvezek. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani, 1921. Strani VIII + 126. Cena 10 dinarjev.

Pisatelj, bivši varstveni sodnik, ugotavlja po pravici, da je nevednost naših ljudi v pogledu na zaščito dece in mladine velika. Malo jih je, katerim bi mogli priznavati polno razumevanje za veliko nalogo, ki čaka našo generacijo: otémati deco in skrbeti za trajno moralno okrevanje.

mladine, vzrastle v strašno pokvarjenih povojnih razmerah. Naznanjena knjižica je hotela pripomoči k razbistritvi vprašanj glede zaščite dece in mladine; in ta namera ji je izvrstno uspela. Goršičevo delo je pisano z ljubeznijo strokovnjaka, pa tako pregledno in poljudno, da te zgrabi, če imaš količkaj socialnega čuta za človeški pomladek. Aktualno je v najboljšem pomenu besede: Pove vse, kar treba, da vemo, kaj smo že storili v Sloveniji in Jugoslaviji, kaj moremo in kaj moramo še storiti. Izvajanja so podprta z zanesljivim statističnim gradivom, ozirajo se na razmere drugod kazoč, kaj je v tujini dobrega, posnemanja vrednega. Silno trezno, vsekdar stvarno zgrabi, oriše, premotri pisatelj kritično vsaki problem. Razpredelil je knjižico v dvanajstero poglavij, izmed katerih naj navedemo najvažnejša in najzanimivejša vsaj po naslovih: Interes družbe in države na problemih zaščitne politike; Naše zaščitne naredbe; Nekoliko statistike o slovenski sirotni deci; O slovenski nezakonski deci, Zaščita mater in dojenčev, Zaščita dece v predšolski dobi, Zaščita dece v šolski dobi, Zaščita moralno zanemarjene dece, Mladinsko sodstvo. Opozarjamo osobito na njegova globoko zasnovana izvajanja o nezakonskem materinstvu, ki kažejo, da se pisatelj peča mnogo in s pridom s sociologijo; poudarjamo kritičnega duha pisateljevega, ki možato pobija n. pr. tisti popolnoma ponesrečeni ukrep naše pokrajinske vlade, da se ukine prisilna delavnica, ko bi je bilo baš najbolj treba; da se premesti poboljševalnica v poslopje, za nalašč sezidano za strokovno obrtno šolo itd. Pisatelj išče sodelovalcev pri državni zaščiti dece in mladine, osobito med ljudskošolskimi učitelji in je napisal le-tem zadnje poglavje svoje knjige. Brez dvoma se je obrnil na pravi naslov: izvenšolsko kulturno delo učiteljev naj bi bilo posvečeno prav posebno socialni zaščiti dece in mladine v smislu Goršičevih izvajanj. Potem se nam za bodočnost našega naroda pač ne bo več treba bati.

Dr. M. D.

Zbirka zakonov. IV. snopič: Zakon o zaščiti javne varnosti in reda v državi. Zakon o pobijanju draginje življenjskih potrebščin in brezvestne špekulacije.

VII. snopič: Zakon o glavni kontroli. Ljubljana. Tiskovna Zadruga 1922.

Hvalevredno je, da je začela izdajati Tiskovna zadruga ponatise vsaj važnejših novih zakonov v lični obliki. Snopiči bodo dobrodošli vsem praktičarjem, da jim ne bo treba listati po malo priročnem Uradnem listu. Vendar bi želeli kljub temu, da v današnji izprememb polni dobi zakonom ni sojeno dolgotrajno življenje, da bi bili pridejani posameznim zakonom tudi vsi pravilniki, ki so bili izdani za njih izvrševanje, in da bi prinesel en skupen snopič zakone, ki obravnavajo sorodno snov. Tako je bil razglašen ravnokar pravilnik k zakonu o pobijanju draginje življenjskih potrebščin in brezvestne špekulacije. Praktičarjem zakon sam, kakor je izšel v VI. snopiču brez pravilnika, ne bo zadostoval. Z zakonom o glavni kontroli naj bi bil združen tudi zakon o državnem računovodstvu z vsemi pravilniki. Poslednje imenovani zakon je še važnejši kakor izišli. Če to tehnično ni bilo mogoče, naj ga prinese vsaj naknadno naslednji snopič.

To bo močno povzdignilo uporabnost te zbirke, katero priporočamo vsem, kajti čas, ko bodo omogočile razmere izdajo takih zbirk zakonov, kakor smo jih imeli v predvojni dobi, je še daleč. Dr. S.

Arhiv za pravne i društvene nauke (Beograd) ima v 5. in 6. številki 4. knjige: Ž. M. Perić: Čovek i žena; Dr. T. Živanović: Posebne lične otežavne i olakšavne okolnosti, naročito vanredni oblici vinosti, s gledom na akcesorno prirodu saučešća; Dr. B. Ajsner: Studije iz patentnog prava; Dr. Dj. Tasić: Odgovornost države po principu jednakosti tereta XI; I. A. Pržić: Zaštita manjina prema odredbama ugovora o miru 1919-1920 godine i suverena prava država; I. Kavčnik: Oko izjednačenja zakona: O proširenju u Srbiji važećih zakona.

Mjesečnik (Zagreb) prinaša v 6., 7. in 8. številki: Dr. L. Polić: O razgraničenju s Ugarskom; K osnovi zakona o krivičnom postopku; Dr. J. Šilović: Naredba od 13. prosinca 1918., o zaštićivanju i kažnjavanju mladeži proteže se i na redarstvene prekršaje; Uredba o pravnoj likvidaciji stanja otvorenoga ratom 1914.—1920. proglašena u »Službenim Novinama« od 9. srp. 1920. (mn. Stola sedmorice); Dr. A. Verona: Pravo kažnjavanja pomorskoga kapetana po političkom ediktu od g. 1774. i po kasnijim zakonskim osnovama; Dr. M. Rojc: koncesioniranje dioničarskih društva i zadruga u Hrvatskoj i Slavoniji; Dr. P. Rastovčan: Član 11. zakona o sudačkoj vlasti od god. 1874. i obustava izvršenja odluke od upravne vlasti; Dr. J. Kendulić: O troškovima odvjetničkoga zastupanja u parnicama smetanja posjeda; M. Renčević: Koliko iznosi pristojba za osudu.

Pravni vestnik (Trst). Letošnji letnik prinaša: Dr. M. Dolenc: Smernice za prevajanje italijanskega kazenskega zakonika; Dr. M. Dolenc: Osnovne ideje italijanskega prednačrta za kazenski zakonik; Dr. H. Tuma: Prispevek slovenski sodni terminologiji; Dr. Fr. Goršič: Pravo, država in sojenje; Dr. F. Goršič: Verižnik in slična imena; Dr. M. Dolenc: Mladinsko kazensko pravosodstvo. V 7. številki je natisnjeno tudi poročilo o občnem zboru društva »Pravnik«, ki se je vršil 9. julija t. l. Predsednikom je bil izvoljen zopet odv. dr. Matej Pretnar, ostali odbor je ostal z malo izpremembo stari.

Právník (Praga) ima v V.—VIII. številki: Dr. A. Milota: O zakonitem kazenskem dejanskem stanju; Dr. Drbohlav: Kakšne so oblike kazenske krivde po osnutku novega kazenskega prava? Dr. Fr. Storch: Smrtna kazen v osnutku čehoslov. kazenskega zakona iz l. 1921.; Dr. Rauscher: Poljski dvorni uradniki do začetka XIV. stol.

XXXII. redna glavna skupščina društva „Pravnik“.

I. Letošnja redna glavna skupščina društva »Pravnik« se je vršila dne 19. julija 1922. Udeležba ni bila tako mnogobrojna, kakor je bilo želeto; skupščina se je pač vršila v času sodnih počitnic. Skupščino je otvoril in vodil načelnika namestnik g. dvorni svetnik Bežek, ki je v svojem govoru poudarjal, da je ta skupščina prva, ki bo podala pregled društvenega delovanja po vojni, načrtal na kratko program skupščine, se spominjal umrlih članov in se zahvalil oddelku ministrstva pravde v Ljubljani za velikodušno podporo, ki je društvo gmotno podprla.

II. Nato je podal društveni tajnik gosp. okr. sodnik dr. Sajovic naslednje poročilo:

Slavna glavna skupščina!

Na zadnji glavni skupščini je izvoljeni odbor prevzel nalogo, da obudi zopet društveno življenje, katero je bila svetovna vojna skoro uničila. V tem imamo, dasi se je ločil od nas znaten del naših pravnikov, onih namreč, ki so prišli pod italijansko oblast, zaznamovati uspehe.

Število članov se je povišalo v letu 1920. na 514; poskočilo je torej od poprej za ravno 200, v lanskem letu pa se je to število zopet zvišalo za 28, tako da šteje društvo danes 542 rednih članov in 1 častnega člana. Kljub temu tako zvišanemu številu pa pogrešamo še vedno mnogo slovenskih juristov, ki še niso našli pota v svojo stanovsko organizacijo.

Nasprotno smo zgubili v teh dveh letih nekaj članov. Omeniti moramo tu umrle odvetnike: dr. Viktorja Sušnika, dr. Florjana Kukovca, dr. Ivana Zabukovca, Alojzija Gregorina, okrajna sodnika dr. Ivana Kraška in Stanka Jenčiča ter notarja dr. Ivana Pučka in Luko Svetca. Naše glasilo se je spominjalo vseh teh, posebno pa bivšega narodnega voditelja Svetca, ki je predlagal že leta 1869. v državnem zboru ustanovitev pravne akademije v Ljubljani in zahteval leta 1890. v deželnem zboru kranjskem tudi ustanovitev višjega deželnega sodišča v Ljubljani.

Ustanovila se je v tem poslovnem letu tudi podružnica v Mariboru, ki je imela svoj ustanovni občni zbor dne 18. decembra 1920. V Celju in Novem mestu se dosedaj še ni posrečilo osnovati enake zveze pravnikov.

Udeležili smo se kakor običajno raznih manifestacij. Omeniti moram pri tem, da se je dne 28. avgusta 1921 poklonilo tudi odposlanstvo našega društva dr. Ivanu Tavčarju na Visokem, ko je praznoval sedemdesetletnico svojega rojstva.

Pred vojno, že do lepega števila narastle »Zbirke zakonov« nismo mogli nadaljevati. Zdi se, da to tudi bodočim odborom v doglednem času

ne bo mogoče. Založba knjige zahteva danes ogromne glavnice, s katero pa mi ne razpolagamo. Ostalih knjig, ki jih je izdalo društvo, se je razpečalo nekaj izvodov. Stopili smo tudi v dogovor z dedinjo dr. Volčiča, da bi nam prepustila knjige, ki jih je dr. Volčič izdal.

Odbor je izvedel v mesecu novembru 1920 pismo anketo o izenačenju kazenskih zakonov za celo kraljevino, katere se je udeležilo 26 v praksi izvežbanih veščakov. Vsa mnenja so soglašala v tem, da so odklanjala razširitev srbskega kazenskega zakona na celo kraljevino. Na podlagi teh mnenj je izdelal prof. dr. Dolenc spomenico, ki je bila poslana ministrstvu pravde.

Preidem naj sedaj tja, kjer je bilo od nekdanj glavno polje našega delovanja.

Od zadnje glavne skupščine sta izšla dva letnika »Slovenskega Pravnika«. Res sicer z malo zamudo, toda to ne more vzeti našemu listu vrednosti. Kar se tega tiče, postavimo naš »Slovenski Pravnik« lahko brez strahu ob stran drugim strokovnim glasilom, ki so sicer obširnejša. Vsebina našega glasila nima radi manjšega obsega zato nič manjše vrednosti. List se je razpošiljal razen vsem članom še 78 drugim naročnikom, dalje 6 listom v zameno in sicer: 1) Arhivu za pravne i državne nauke v Beogradu, 2) Glasniku uprave za zaščito industrijske svojine v Beogradu, 3) Pravnemu obzoru v Bratislavi, 4) Časopisu pro právní a státní vědu v Brnu, 5) »Právníku« v Pragi, 6) Pravnemu vestniku v Trstu. Dolžnostnih izvodov se je pošiljalo sedem.

Da se privabi večje število sotrudnikov, smo določili, da se vsak prispevek honorira. Stroški za list so ogromni in je zato želeti, da postane prav vsak slovenski pravnik čitatelj lista in da se naroče tudi vsi javni uradi in korporacije na naše glasilo. Glavni urednik je bil kakor prej g. dr. Majaron, sourednik dv. sv. Bežek, v nadzorstvo lista so bili izbrani gg.: dr. Dolenc, dr. Pitamic in Škarja. Z zadnjo številko je dosedanji mnogoletni in zaslužni urednik dr. Marajon odložil uredništvo in je prevzel isto za prihodnje leto dr. Sajovic.

Dne 23. novembra 1920 je bil društveni sestanek, na katerem je bil razgovor o določbah volilnega reda in njega pravilne uporabe za volitev v konstituinto. V mesecu januarju 1921 pa so se pričele znamenite diskusije o ustavnem načrtu, katerih je bilo 5 in sicer: 1. Versko vprašanje o ustavi (13. I. 1921.) poročevalca dr. Kušej in dr. Skaberne, 2.) Ustava in pravosodstvo (3. in 9. II. 1921) poročevalec dr. Babnik, 3. Ustava in državna služba (14. II. 1921) poročevalec dr. Rutar, 4. Jezikovno vprašanje v ustavi (14. III. 1921) poročevalec dr. Lapajne in 5. Določila o tisku po sklepu ustavnega odbora (23. III. 1921), poročevalec dr. Dolenc. Lansko jesen so poročali dr. Škerlj: O novem odvetniškem redu (22. in 29. IX. 1921), Keršič in dr. Munda: O načrtu zakona o sodnikih (27. in 29. IX. 1921) Letos dr. Dolenc: O novem zakonu o poroti (12., 19. IV. in 17. V. 1922) ter končno (dne 26. IV. 1922) dr.

Babnik: O sodniku poedincu v kazenskih stvareh pri zbornih sodiščih I. stopnje. Vse diskusije so uspele jako lepo, udeležba je bila precejšnja, temeljitim referatom je sledila stvarna in zanimiva debata. Sprejeti predlogi so bili vedno odposlani na pristojna mesta. Kratka poročila o diskusijah je prinesel »Slovenski Pravnik«.

Končno še par besed o društveni knjižnici. Ta leži prej ko slej v zabojih in je nerabljena. Glavna skupščina izvoli sklepati, ne bi li bilo umestno, da se knjige prodajo in društvo tako gmotno podpre.

Prosim, da se vzame to poročilo na znanje. — Poročilo je odobrila skupščina brez razgovora.

III. Društveni blagajnik g. dr. Lavrenčič je podal za preteklo dobo od 1. julija 1920 do 18. julija 1922 blagajniško poročilo. V tem času je bilo dohodkov 132.679 K. 20 v
izdatkov 98.799 „ 20 „

Prebitok znaša torej 33.880 „ — „

Ker pa je obsežena v tem znesku tudi že za l. 1922 plačana naročnina po 10.470 K in za leto 1922 od oddelka ministrstva pravde podeljena podpora po 10.000 K, ostane

čistega prebitka le 13.410 K — v

V tem znesku je upoštevan tudi prenos iz leta 1920 v znesku 6496. Neplačana članarina in naročnina za leto 1921 znaša 18.460 K.

Proračun za leto 1922 izkazuje potrebščin 97.000 K. V tej vsoti so upoštevani tiskarski stroški kakor tudi sotrudniške nagrade, ki jih je določil odbor tako-le: nagrada za razpravo 40 K od strani, in za književne ocene 60 K od strani, za praktične primere (odločbe) 12 K od strani in za razne vesti 32 K od strani. Da se bodo mogli pokriti ti stroški, predlagal je blagajnik, da naj se za leto 1922 določi članarina odnosno naročnina za društveno glasilo z zneskom 160 K.

IV. V imenu računskih preglednikov je poročal g. dr. Žirovnik, da so društveni računi v popolnem redu in predlagal blagajniku absolutorij in zahvalo za njegov trud. Preglednikov predlog kakor tudi predlog blagajnikov, da se določi članarina z zneskom 160 K sta bila soglasno sprejeta.

V. Na predlog g. dr. Krejčija je bil izvoljen za l. 1922 vzklikoma vnovič stari odbor, ki se je po glavni skupščini konstituiral tako-le: načelnik g. dr. Danišo Marajon, načelnika namestnik g. dv. sv. Božidar Bežek, tajnik g. okr. sod. dr. Rudolf Sajovic, blagajnik g. dr. Josip Lavrenčič, knjižničar g. vl. sv. Ivan Škarja, odborniki vseuč. prof. dr. Metod Dolenc in dr. Leonid Pitamic, zunanji odborniki gg. dr. Juro Hrašovec, odvetnik in župan v Celju, dr. Milko Grasselli, drž. pravdnik v Mariboru, A. Kuder, dež. sod. sv. v Novem mestu. Preglednikom sta bila izvoljena istotako z vzklikom dosedanja preglednika gg. odv. dr. Janko Žirovnik in dr. Fran Tekavčič.

VI. Glavna skupščina je nadalje pooblastila odbor, da ponudi društveno knjižnico v nakup Centralni knjižnici, vseučiliški knjižnici in pa bodočemu upravnemu sodišču.

Načelnikov namestnik g. dv. sv. Bežek je na to poročal, da name-rava odbor prirediti še v letošnjem letu (avgustu ali septembru) društveni izlet v Zidani most. Ker leži ta kraj nekako v sredi med Ljubljano in Mariborom ter tudi iz Zagreba ni daleč, se sme pričakovati, da se izleta ne bodo udeležili samo društveni člani, marveč tudi stanovski tovariši s Hr-vatskega. Skupščina je sprejela to vest z odobravanjem na znanje.

Kot zadnjo točko dnevnega reda je obravnavala skupščina izpremembo pravil. Soglasno so bili na predlog g. dv. sv. Bežeka izpreme-njeni §§ 1, 3, 5 in 10 pravil. Ti §§ se glase v novi obliki tako-le:

§ 1. Smoter društva, ki ima svoj sedež v Ljubljani, je gojiti pravne in državne vede.

V okolišu višjega deželnega sodišča ljubljanskega sme ustanavljati tudi podružnice.

§ 3. Člani so častni, ustanovni in redni, a morajo biti vsi državljani kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.

§ 5. Redni člani plačujejo vsako leto članarino, ki jo določi odbor.

Plačuje se cel znesek začetkom leta ali v dveh polletnih obrokih. Ustanovniki plačajo 250 Din. enkrat za vselej.

§ 10. Društvene posle opravlja odbor, sprejema in predlaga izobčenje članov, prireja društvene shode, izvršuje sklepe skupščine, nadzo-ruje in oskrbuje uredovanje društvenega lista, naročuje liste in kupuje knjige, sestavlja proračun in zaključek in sklicuje glavne skupščine

S tem je bil dnevni red izčrpan, predsednik g. dv. sv. Bežek se je zahvalil članom za udeležbo in zaključil skupščino.

Razne vesti.

V Ljubljani, meseca septembra 1922.

— (Kronika društva »Pravnik«.) Pokrajinska uprava v Ljubljani, oddelek za notranje zadeve, je z razpisom z dne 25. avgusta 1922 št. 31.230 dovolila izpremembo društvenih pravil v smislu sklepa glavne skupščine. — Kot sourednika je določil odbor poleg okr. sodnika dr. Sajovica dvornega svetnika Bežeka, v nadzorstvo lista pa predsednika dr. Majarona, vseuč. prof. dr. Dolenca in vseuč. prof. dr. Pitamica. — Dalje je sklenil odbor, da ponudi svojo knjižnico v nakup višjemu dežel-nemu sodišču, vseučiliški knjižnici v Ljubljani in bodočemu upravnemu so-dišču. — Potreba, da se ustanovijo in ustalijo juridični in politični termini, je velika. Kljub temu, da smo dobili že pred 30 leti Babnikovo terminolo-

gijo, da je izhajala že dolgo vrsto let slovenska izdaja avstrijskega državnega zakonika, da smo imeli že nekaj vzornih slovenskih zbirk zakonov in da je »Slovenski Pravniki« tekom vseh 35 let vedno vzorno izvrševal eno poglavitnih svojih nalog, namreč dognati slovensko pravno terminologijo, vendar še daleko nismo tam, kjer bi po tolikem času morali biti. Praksa se prevelikokrat za dognane termine ne zmeni. Res je krivo temu tudi to, da je veljal dosedaj nemški tekst zakonov kot avtentičen in da so se slovenski pravniki posluževali zato v pretežni večini samo nemških izdaj. Da se tej divji praksi napravi konec, se je osnoval v področju odbora poseben terminološki odsek. Ta odsek naj bo instanca, ki bo odgovarjala na vprašanja zastran politično-juridičnih terminov. Termini, ki jih bo ta odsek ustanovil, se bodo objavili v »Slovenskem Pravniki« in bodo za urednika obvezni. Pozivljamo pa vse naše pravnike, da se tudi oni poslužujejo v bodoče v praksi samo teh izrazov. V odsek je pozval odbor gg. dr. Majarona, dr. Babnika, Milčinskega in Škarjo, poleg tega s posvetovalno pravico tudi vsakokratnega »Pravnikovega« urednika. — Kakor je sklenila soglasno zadnja glavna skupščina, priredilo je društvo dne 8. septembra t. l. izlet v Celje. Kljub naglici, s katero se je pripravljalo, in neugodnemu vremenu, uspel je izlet nad vse pričakovanje lepo. Dopoldanska vlaka iz Ljubljane in Maribora sta pripeljala v prijazno Celje nad 60 pravnikov iz Zagreba, Ljubljane in Maribora. Na kolodvoru so izletnike sprejeli mnogoštevilni celjski tovariši z gospodom županom dr. Hrašovcem na čelu. Izletniki so se podali po večini na Anski in Miklavžev vrh, odkoder so uživali diven razgled po Savinjski dolini. Pri skupnem obedu je pozdravil izletnike gospod župan dr. Hrašovec, spominjajoč se zgodovinskih tal celjskih za borbo pravic slovenskega jezika in za tem dejstva, da je avstrijska vlada pred 30 leti »Pravniki« prepovedala društveno zborovanje v bližnjem Laškem. Zahvalili so se za »Pravnika« podpreds. g. dv. svetnik Bežek, za Zagrebčane g. podpreds. stola sedmorice dr. Ogorelica, za Mariborčane predsednik mariborske podružnice g. dv. sv. Levec. Nadalje se je spominjal podpreds. viš. dež. sodišča g. dr. Rogina treh celjskih pravnikov-prvoboriteljev za slovenske pravice dr. Hrašovca, dr. Serneca in že umrlega dr. Dečka. Že pred obedom in med obedom zapel je kvintet g. dež. sod. sv. Oskarja Deva iz Maribora dovršeno par krasnih pesmi, kar je povzdignilo med vsemi izletniki veselo razpoloženje. Popoldne je izletela večina v Žalec, ostali pa so obiskali Stari grad celjski. Za zabavo je skrbel tudi v Žalcu Devov kvintet, g. dekan dr. Dolenc pa je v posebnem nagovoru naglašal, da bodo morali slovenski pravniki v najkrajšem času vrniti hrvatskim tovarišem obisk. Da je izlet tako zadovoljivo uspel, je zasluga vrlih celjskih tovarišev in pa, kakor že omenjeno, izbornega Devovega kvinteta. Bil je zamišljen, da bi se na njem spoznali in zbližali naši pravniki. To je bila gotovo srečna misel, kakor so povdarjali vsi govorniki. Zato je obžalovati, da se ravno mlajši pravniki izleta niso udeležili. Smatrati pa moramo take izlete kot predhodnike občin jugoslovanskih pravniških zborovanj.

— (Osebne vesti). Za člane državnega sveta sta bila imenovana Ivan Škarja, univerzitetni docent v Ljubljani, in dr. Štefan Saggadin, referent pri ministrstvu priprave za ustavotvorno skupščino in izenačenje zakonov. — Iz sodne službe: Za sodnike v okrožju višjega deželnega sodišča v Ljubljani so bili imenovani avskultanti: Karol Ivanc, dr. Ivo Lulik, Anton Radej, Maks Juvanc, Artur Mrevlje, dr. Leopold Mastnak, Avgust Habermuth in dr. Maks Šnuderl, za avskultante pravni praktikanti: dr. Viktor Brežnik, Karol Turk, dr. Janko Drnovšek, Silverij Pakiž, Anton Lovšin, Miroslav Rebula, dr. Boris Mihalič, dr. Josip Šenk, dr. Igo Gruden, Josip Turk, Franjo Juhart in Valentin Bidovec. — Pri ministrstvu za notranje posle sta bila postavljena: za načelnika I. razreda oddelka za Slovenijo dr. Fran Svetek, načelnik II. razreda istega oddelka, in za tajnika II. razreda dr. Fran Krašovec, tajnik III. razreda istega oddelka. — Iz upravne službe: dr. Bogumil Senekovič dvornim svetnikom ad personam; za okrajne komisarje prov. vladni koncipist Fran Pezdič, dr. Lovro Hacin, dr. Mirko Potočnik, Janko Osojnik, Anton Kappus in dr. Fran Mlinar - Cigale. — Pri oddelku za socialno politiko je imenovan konceptni praktikant Franc Verbič za koncipista. — Preselila sta se odvetnika dr. Konrad Vodusek iz Trsta v Ljubljano, dr. Fran Tomšič iz Litije v Maribor, odvetniško pisarno je otvoril dr. Jakob Mohorič v Ljubljani. — Notar dr. Ivan Stojan je premeščen iz Trebnjega v Ljutomer. — Umrli so: odvetnik dr. Josip Furlan v Ljubljani, odvetniški kandidat Josip Šetina v Brežicah, tajnika finančne prokure v pok. v Ljubljani dr. Josip Stare in dr. Žiga Vodusek.

— († Dr. Fr. Zupanc.) Dne 5. sept. t. l. je umrl v Ljubljani dr. Fran Zupanc, dvorni svetnik v pok. Dasi po poklicu zdravnik, posvetiti moramo vendar njegovemu spominu tudi v pravniškem glasilu par vrstic. Pokojni dr. Zupanc je bil namreč eden izmed trojice (ostala tovariša sta bila tudi že umrli dr. Arko in dr. Šavnik, še sedaj zdravnik v Kranju), ki je pričela pisati v kazenskih pravnih sodnozdravniške izvide in mnenja v slovenskem jeziku. Do nastopa teh mož so bili izvidi in mnenja pisani v nemščini. Toda kakor drugod, tudi tu ni šlo lahko. Manjkalo je slovenskih zdravniških terminov. Zato je prijel dr. Zupanc za pero in priobčeval v »Slov. Pravniku« v letih 1889 in 1890 sestavke pod naslovom »Iz sodnozdravniške prakse«, v katerih je uvedel nebroj zdravniških izrazov v slovenski jezik in s katerimi je postavil temelj slovenski sodni zdravniški terminologiji. Bodi zato zaslužnemu možu, ki je dočakal skoro 69 let, ohranjen časten spomin!

— (Izenačenje kazenskih zakonov.) Kazenskopravni odsek zakonodajnega sveta je započeto delo izenačenja kazenskih zakonov nadaljeval lansko leto majnika meseca v Zagrebu. V celodnevni sejah dveh tednov je preresetaval splošni del kazenskega zakonika. Predložena sta bila dva referata, eden od člana odseka, beogradskega pro-

fesorja Toma Živanovića, drugi od bivšega peterburškega profesorja Mihajla Čubinskega. Referata sta se precej razlikovala drug od drugega. Ker pa sta, kakor je bilo že prej v Beogradu sklenjeno, v glavnem sledila srbskemu projektu za kazenski zakonik iz leta 1909 oziroma 1912, je odsek postopal tako, da je vzel starejši srbski osnutek za temelj, a ona dva kot izhodišče izpreminjevalnih predlogov. Debate so bile mestoma ostre; a vsekdar stvarne. Žal, da se je vodil, kakor tudi pozneje pri vseh naslednjih zborovanjih, o debatah le sumarni zapisnik, ki je zabeleževal samo odvojena mišljenja, pa še to brez razlogov. O temeljnih načelih izdelanega edinstvenega kazenskega zakonika sem poročal obširneje v Njivi I., št. 11 od 17. junija 1921. Tu naj le naznačim nekoliko problemov, katere je bilo rešiti v modernem smislu. Sprejela se je dihotomija, delitev kazni na nečastne in nenečastne. Ustanovila so se očevalna sredstva (mere bezbednosti), upoštevalo se je prav posebno mladinsko kazensko pravo, postavila na novo podlago odmera kazni in pa zastaranje.

Za zagrebškim zasedanjem se je sestala posebna komisija v Lepoglavi, da utrdi tekst za zakon o izvrševanju kazni na prostosti. Člani te komisije so bili načelnik ministrstva pravde Kostić, profesor Boža Marković, honorarni profesor Polec, vrhovni inšpektor kaznilnic Ogorelica in pa profesor Šilović. Osnutek je natisnjen v Arhivu za pravne in društvene nauke, Beograd, 1921, II. knjiga, str. 253 do 280.

Zatem se je sešel kazenskopravni odsek stalnega zakonadajnega sveta ministrstva pravde dne 3. julija 1921 v Ljubljani. To pot je bil edini predmet posvetovanja določitev teksta za projekt kazenskopravnega reda. Prvo polovico osnutka je izdelal prof. Boža Marković, drugo pa vrhovni inšpektor kaznilnic Niko Ogorelica. O značaju tega projekta bi se izrekel na kratko tako-le: je nekoliko uproščeni Glaserjev kazenskopravni red, kateremu so se dodala določila za mladinsko pravosodstvo in pa za odredbe očevalnih sredstev. Žal pa projekt ni sprejel določil o poroti v tekst zakona, ker se srbski člani odseka protivijo uvedbi porote v našem smislu za bivšo kraljevino Srbijo. Pobljže sem poročal o tem osnutku v Njivi, 1921, I., št. 15, 16 od 23. oktobra 1921. Člani kazenskopravnega odseka smo se dogovorili, da izdamo skupno obrazloženje načel kazenskega postopanja in to osobito zaradi tega, da se za kraljevino Srbijo nove ideje popularizirajo. Delo je izšlo decembra 1921 kot II. knjiga Pravnega Pregleda v Beogradu.

V oktobru 1921 in decembru 1921 je zboroval odsek vsakokrat po deset dni v Beogradu. Predmet posvetovanja so bile partije posebnega dela kazenskega zakonika. Predloge so izdelali vsak po eni tretjini: minister pravde Marko Gjuričić, predsednik kasacionog suda Mihail Jovanović in sudija kasacionog suda Dušan Subotić. Važno je, da je odsek koncem drugega posvetovanja sklenil resolucijo, da sestavi odsek tudi projekt zakona o poroti in da zahteva takojšnjo upostavitve prisilne delavnice.

Projekt kazenskopravnega reda je bil koncem decembra razposlan vsem članom širše komisije kazenskopravnega odseka zakonodajnega sveta in pa raznim vrhovnim uradom ter strokovnim korporacijam v presojo. Dospelo je o njem ministrstvu pravde skupaj 20 mnenj. Od Slovencev sta oddala podrobni, izvrstno utemeljeni mnenji honorarni profesor Polec (Ljubljana) in dvorni svetnik Kremžar (Novo mesto). Pripomniti je, da sta za »Udruženje hrvaških pravnikov« izdelala mnenje vrhovni državni pravdnik Okretič (Slovenec) in pa državni pravdnik Hönigsberg (Hrvat). Da se pretresejo vsi izpreminjevalni predlogi, ki so bili stavljeni, sestavil je minister pravde gospod Laza Marković ožjo komisijo in ji poveril določitev končnega teksta projekta. V to komisijo je poklical podpredsed. stola sedmorice odd. A. Ogorelico, podpred. zagrebškega banškog stola Hondla, referenta stola sedmorice odd. B. Kandijaša, sudijo kassacionog suda v Beogradu Subotića, univer. profesorje Čubinskega, Božo Markovića in pisca teh vrstic. Ožja komisija se je sestala 15. junija 1922 in zborovala 12 dni. Od izprememb v primeri s prejšnjim tekstom naj omenim le najvažnejše s pripombo, da v splošnem ni bilo dosti, bistvo zadevajočih izpreminjevalnih predlogov. Vnesla so se v projekt določila o pristojnosti, sklenilo, da spada v pristojnost sodnika poedinca pri zbornih sodiščih sodstvo o vseh pregreških, ki ne spadajo pred okrajnega sodnika, torej o dejanjih, za katera določa kazenski zakonik kazen nad enim letom strogega zapora, dočim dobi pri okrožnih sodiščih zbor treh sodnikov kompetenco za vsa hudodelstva. Glede organizacije je komisija sklenila, da naj tam, kjer ni porote, sodi namesto nje senat petorice. Dodala so se določila o aktivni preganjalni pravici nedoletnikov, nadalje določila o delitvi kazni ter izpopolnila nekatera določila glede pravosodstva za mladoletnike.

Žal, da se tudi to pot večina v ožji komisiji ni odločila za to, da bi se vnesli v projekt tudi predpisi za poroto. Vprašanje porote ostane torej politikum, o katerem bodo imeli prvo in zadnjo besedo zakonodajalci v narodni skupščini.

Ministrstvo pravde je dalo projekt za kazenski zakonik v tisk. Izide koncem julija tega leta. Tudi ta osnutek dobe člani širše komisije, vrhovni uradi in pa pravniške strokovne korporacije v presojo, nakar bo zopet ožja komisija utrdila končni tekst, ki se predloži vladi. —

Ob sklepu tega poročila naj še navedem, da je eden izmed članov kazenskopravnega odseka stalnega zakonodajnega sveta, namreč vseučiliščni profesor dr. Miljutin Milković iz Subotice dne 11. februarja t. l. preminul. Bil je vesten delavec, ljubezniv drug. Lansko leto, po našem sestanku v Ljubljani, se je podal na oddih v Poljče. Vzljubil je divno Gorenjsko ter mi zatrjeval, da si hoče vsako leto okrepčevati rahlo zdravje med Slovenci na Gorenjskem. Žal, da je smrt načrte blagopokojnega tovariša prekrižala. Bodi mu ohranjen časten spomin!

Dr. Metod Dolenc.

— (Lovska tatvina v osnutku kazenskega zakona republike Nemčije.) Osnutek nemškega kazenskega zakona govori o lovski tatvini v posebnem odstavku o »neupravičenem lovu in ribolovu« (§§ 394—398). Neupravičenega prisvajanja divjačine osnutek torej ne uvršča v poglavje o tatvini, nego ga smatra za »delictum sui generis«. V §§ 394 in 395 odreja, da se kaznuje z zaporom do dveh let ali z denarno kaznijo, kdor lovi na krajih, kjer ne sme loviti, ali kdor lovi divjačino, ki je ne sme loviti, ali krši sicer pravico prisvajanja lovskega upravičenca. Slično bo kaznovan, kdor lovi neupravičeno ribe ali ki krši sicer pravico prisvajanja ribarskega upravičenca. Določilo, da zasleduje oblastvo ravnokar navedena dejanja le na predlog upravičenca, ako je započel storilec dejanje proti soupravičencu lova, ali na kraju, kjer ima pravico lova (ribolova) v omejenem obsegu, je za naše pojmovanje novo. Uradoma zasleduje oblastvo gori označeno dejanje le, ako lovi storilec neupravičeno obrtoma ali iz navade. — Kazalo bi sprejeti tudi v naš osnutek edinstvenega kazenskega zakona neopravičeni poseg v lovske ali ribolovne pravice kot »delictum sui generis«, ne pa kot tatvino. Zaporno kazen pa bi bilo treba združiti z visoko denarno kaznijo Kdor ima lovsko (ribolovno) pravico v omejenem obsegu, krši, ako posega v pravice soupravičenca, v prvi vrsti le zasebnopravne interese sopogodbениkov. Umestno bi bilo določiti v zakonu, da zasleduje oblastvo take primere le na predlog soupravičencev. Dr. M.

— (Materinstvo — zakonito odpravljivo?) O tem kriminalno politično zanimivem vprašanju sem na kratko poročal v »Sloven. Pravniku« 1921, str. 96, in napovedal, da bom poročal še o daljnem razvoju predloga, ki je bil stavljen v parlamentu nemške države. Pred vsem bi omenil, da po statističnih podatkih tudi v Nemčiji številnost porodov strahovito pojema. V letu 1870. je prišlo na 1000 prebivalcev Nemčije 42 porodov — le Ruska je Nemčijo v tem pogledu nadkriljevala — a v letu 1914. je padlo to število na 27. Po vojni so se razmere glede porodov še veliko poslabšale, a od splavov se je ugotovilo, da jih je do 90% umetno povzročeni. Sprečevanje zaploditve in umetna odprava ploda sta pač nujna posledica povojnih gospodarskih neprilik. Socialistične stranke so v očigled sedanjim zakonitim določilom, ki odpravo plodu kaznujejo, zavzele stališče, da je treba dati legalno podlago vseobčemu stremljenju po oprostitvi od bremen, ki jih neizbežno prinaša telesna plodovitost. Na ljudskem zborovanju 27. februarja 1919 v Berlinu so zahtevali, da naj parlament sklene zakon, da smejo ženske, ki so porodile že tri otroke, vsako nadaljno nosečnost ukiniti. Isto naj bo dovoljeno tudi ženskam, ki so bile dokazano zapeljane in posiljene in so postale noseče vsled tega. Pa tako daleč parlamentarni zastopniki socialistične stranke vendar niso šli. Za predlogom prof. Radbrucha (31. julija 1920) o katerem sem že poročal, je tudi še poslanec Bartz dne 23. januarja 1922 v enaki smeri nanovo predlagal in zahteval, da se naj ukineta §§ 218 in 219 nem. k. z. popolnoma in nadomestita z določilom: »Vsaka noseča ženska

ima pravico, da si da odpraviti svoj telesni plod v javnem zavodu po državno nastavljenih zdravnikih na stroške države. Drugim osebam razen v ta namen nastavljenim državnim zdravnikom je prepovedano storiti kaj za odpravo telesnega plodu«. Sankcije za kršitev te prepovedi pogrešamo. Tudi v parlamentu doslej stvar še ni tako dozorela, da bi se dalo resno misliti na skorajšnjo uzakonitev teh predlogov. Radi zanimivosti naj še navedem, da je sovjetska vlada v Rusiji navzlic temu, da daje na prosto sodnikom, naj oni sami po svojem »revolucionarnem pravnem prepričanju« določajo, kaj je kaznivo, odpravo telesnega ploda izrečno proglasila za nekaznivo. Dotični dekret ljudskega komisarijata za ljudsko prehrano in pravosodje z dne 18. nov. 1920 poudarja, da hoče sicer vršiti propagando zoper odpravo plodu delavskih žená, vendar mora ščititi žensko zdravje in interes rase. Zato odreja: 1) Brezplačna operacija za umetno ukinjenje nosečnosti v sovjetskih bolnišnicah je dovoljena; 2) operacijo smejo izvršiti izključno le zdravniki; 3) babica, ki napravi tako operacijo, izgubi pravico, izvrševati svojo prakso in se kaznuje po ljudskem sodišču; 4) zdravnik, ki napravi operacijo za odpravo ploda v svoji privatni praksi za denar, se takisto sodno zasleduje.

Dr. M. D.

— (Pristojnost srbskih oblasti glede pravne pomoči.) Na razna vprašanja, na katera oblastva v Srbiji naj se obračajo naša za pravno pomoč, je dalo ministrstvo pravde to-le pojasnilo: 1. Za vročbo rešitev, obvestitev, pozivov in enako so pristojna izključno policijska oblastva, to je načelstvo tistega okruha, v čigar okolišu naj se vročba izvrši. V Beogradu vroča uprava grada Beograda. To velja tako v sodnem (spornem, nespornem in kazenskem) kakor tudi v upravnem postopanju. 2. Za opravo izvršb temeljem izvršilnih sodnih rešitev so pristojna gradska ali sreska sodišča, v Beogradu samem gradski sud za grad Beograd i Čukaricu za izvršenje. V krajih, kjer imenovana sodišča še ne obstoje, so pristojna za opravo izvršb krajevno pristojna policijska oblastva. 3. Za zaslišanje prič, zvedencev, strank in opravo ogleda na licu mesta v civilnopravnem postopku so pristojna izključno okrožna sodišča (prvostepeni sudi). 4. Za zaslišanje obdolžencev, prič, zvedencev in za opravo ogleda na licu mesta v kaz. postopku so pristojna gradska (sreska) sodišča. Kjer teh sodišč še ni, je pristojen sodija iztražitelj, ki je postavljen pri vsakem prvostopnem sodišču. Glede razporedbe sodišč se opozarjajo čitatelji na objavo na straneh 85 in sl. »Slovenskega Pravnika« iz leta 1921.

<i>i)</i> Pogoji zavarovanju terjatev državnega zaklada. — Kompenzacijska pogodba z Avstrijo. (Čl. III. uvodn. zak. k izvrš. r., dvorna dekr. od 24. oktobra 1806., 36 pr. z. št. 577. — Služb. nov. od 3. junija 1919., br. 51 in od 26. septembra 1919., br. 96.) . . .	220
B. Kazensko pravo.	
<i>a)</i> Brez predloga državnega pravdnika ne sme vzklicno sodišče uporabiti spričo določb §§ 2, 475, odst. 2 in 477, odst. 2 k. pr. r. zoper obtoženca strožjega kazenskega zakona kakor je oni, ki ga je predlagal obtožitelj. — Orožniški stanici pristoji svojstvo javnega oblastva v smislu čl. V. zak. od 17. decembra 1862, št. 8 drž. zak. za l. 1863., nikakor pa ne svojstvo samostojnega oddelka kraljeve vojske. — Doba poslovanja pred posredovalnim uradom ne vpliva na zastaranje po §§ 530 in 531 k. z.	224
<i>b)</i> Med hudodelstvom po 139. in prestopkom po § 339. k. z. ni pravnega stika; zato je preiskovalni zapor, ki je bil ukrenjen zbog hudodelstva po § 139. k. z. všteti v kazen na svobodi, ki je bila prisojena zbog prestopka po § 339. k. z.	236
<i>c)</i> Porotnik, ki še ni 30 let star, sme sodelovati na porotni razpravi in na pravoreku. — Zoper rešenje sodnega zbora, da je izžrebani glavni porotnik zadržan in da ga je zato izmenjati z nadomestnim porotnikom po § 310 k. pr. r., ni pravnega leka .	238
<i>d)</i> Vprašanja treba sestaviti tako, da kažejo svetlo in točno sliko obtožbe po eni in jedro obtoženčeve obrambe po drugi strani in da morejo porotniki presoditi izčrpno vse obtoženčeve navedbe v vsaki smeri. — Število in vrsto vprašanj določi sodni zbor v mejah §§ 267. in 344., št. 7 k. pr. r. brez obzira na razvrstitev in popis kaznivega dejanja v obtožnici	239
<i>e)</i> Sodni dvor ne sme staviti dodatnih vprašanj po § 319 k. pr. r., katerih porotniki po potrditvi glavnega vprašanja ne morejo potrditi, ne da bi zabredli v navskrižje	241
8) Književna poročila	243
9) XXXII. redna glavna skupščina društva „Pravnik“	247
10) Razne vesti	250

